

Flerkulturelle møtesteder som arena for inkludering og mangfold på Romsås i Oslo

Multicultural meeting places that encourage diversity in Romsås, Oslo

Anette Monsen Londalen

UNIVERSITETET FOR MILJØ- OG BIOVITENSKAP
Institutt for landskapsplanlegging
Masteroppgave 30 stp. 2012

FORORD

Denne oppgaven runder av mine fem år som landskapsarkitektstudent ved Universitetet for miljø- og biovitenskap. Jeg ønsket å fordype meg i noe jeg brenner for gjennom arbeidet med masteroppgaven. Valget falt dermed tidlig på å jobbe med inkludering i det flerkulturelle samfunnet. Det er dette samfunnet jeg har vokst opp i selv og som engasjerer meg. At valget av caseområde falt på Romsås hvor jeg er vokst opp, gjorde det ekstra gøy og engasjerende å arbeide med oppgaven

Det har vært utfordrende å finne relevant litteratur innen temaet knyttet opp mot landskapsarkitekturfaget. Jeg har vært innom flere ulike fagfelt i arbeidet med oppgaven, men har forsøkt å styre arbeidet til landskapsarkitektens perspektiv. Det har vært spennende å jobbe med casestudiet og jeg kunne gjerne hatt mer tid til å konsentrere meg om prosjekteringen i seg selv. Jeg skulle gjerne hatt en enda bredere deltakelse i brukervedvirkningen, men er samtidig fornøyd med engasjementet deltakerne som stilte viste.

Det er flere personer jeg ønsker å takke for hjelp og støtte gjennom oppgaveskrivingen. Jeg vil takke professor Karsten Jørgensen ved Institutt for landskapsplanlegging for konstruktiv tilbakemelding og god veiledning det siste året. Videre ønsker jeg å takke Natale Hugvik ved "Kultur i Ring" for givende diskusjoner og hjelp med å komme i kontakt med deltakere til brukervedvirkningen i oppgaven. Jeg ønsker å rette en spesiell takk til deltakerne som stilte til brukervedvirkning på Romsås senter, og alle landskapsarkitektene som tok seg tid til å svare på mine henvendelser i form av spørreundersøkelser, befarings og innspill til utforming.

En stor takk til Åshild, mamma og Marie for korrekturlesing og nyttige tilbakemeldinger.

Takk til venner og familie for støtte gjennom studiet, og til kontorfellesskapet i hjørnet av Urbygningen for godt samhold og hyggelige lunsjpauser gjennom semesteret. Uten dere ville ikke dette semesteret ha vært det samme!

Ås, 11. mai 2012

Anette Monsen Londalen

SAMMENDRAG

Det flerkulturelle samfunnet er i utvikling. Statistikken viser at befolkningen med innvandrerbakgrunn vil bli betydelig høyere innen få år i Oslo. I Groruddalen nordøst i Oslo er befolkningen allerede svært mangfoldig med gjennomsnittlig 43,1 % innvandrere. Romsås i Groruddalen er oppgavens caseområde. Her består befolkningen av omtrent 100 nasjonaliteter. Landskapsarkitekten kan tilrettelegge møtestedene for hele befolkningen hvor integreringen i hverdagen kan finne sted.

I den teoretiske gjennomgangen av hvordan møtesteder bør være, diskuteres ulike kriterier som stilles til velfungerende møtesteder og hvordan den fysiske utformingen samt programmeringen av uterommet kan bidra til økt interaksjon på tvers av ulike bakgrunner. Her knyttes integreringen i uterommet opp mot den enkeltes økte livskvalitet som følge av opphold i uterommet. Med dette dras linjene fra møtestedene hvor man kan treffes på tvers av de etniske gruppene i samfunnet til folkeparkbevegelsen.

Spørrerunden med praktiserende landskapsarkitekter og bruk av referanseanlegg gir utgangspunkt for diskusjonen omkring hvordan møtesteder som integreringsarena bør utformes på et generelt grunnlag. Her drøftes i tillegg utformingens relasjon til steder. Gjennom spørrerunden med landskapsarkitektene kommer flere ulike synspunkt frem og det tydeliggjøres at meningene rundt temaet flerkulturelle møtesteder i stor grad er avhengig av personlige preferanser. Tre utvalgte anlegg i

Nord- Europa brukes som referanse for hvordan møtesteder fungerer integrerende og legger til rette for bruk av en større og mer variert gruppe på de ulike stedene. Gjennomgangen av anleggene synliggjør ulike løsninger for det inkluderende uterommet.

Casestudiet starter med en undersøkelse av området, gjennom landskapsanalyse og en sammenligning av et fungerende møtested og et ikke-fungerende møtested på Romsås. Det foreslås flere nye møtesteder på overordnet nivå i tillegg til at det ikke-fungerende møtestedet brukes som detaljområde for å prosjektere et eksempel på hvordan flerkulturelle møtesteder kan utformes. Utformingsforslagene illustrerer et variert utvalg av møtesteder for lokalbefolkningen. Diskusjonen og prosjekteringen knyttes i stor grad mot det konkrete stedet og forholder seg med det til befolkningssammensetningen.

Oppgaven tar opp hvordan de flerkulturelle møtestedene bør være på et overordnet nivå og knyttet til et spesifisert sted. Ved å drøfte problemstillingen gjennom flere ulike perspektiv kommer flere argumenter frem, noe som gir et mer nyansert bilde på saken. Hovedkonklusjonen er at Romsås har et stort potensial for å utvikle flere møtesteder som kan bidra til bedre integrering. Møtestedene vil samtidig bidra til økt livskvalitet blant befolkningen.

ABSTRACT

The multicultural community is expanding. Statistics presents that the immigrant population of Oslo will increase within a few years. In Groruddalen located northeast in Oslo, the population can be described as already diverse. The average population having immigrant background in this area is 43,1 %. Romsås in Groruddalen is the site for the case study in this thesis. The population of Romsås consists of approximately one hundred different nationalities. The landscape architect can facilitate for the integration to take place in everyday life through common meeting places accommodated for the entire population.

The literature review on how the meeting place should be, discusses a number of qualities for meeting places and how the physical design and programming of the outdoor space can increase the fellowship regardless of background. The social integration that is happening in the outdoor space affects each individual's life quality. Creating places where people can meet, regardless of ethnical background, connects the idea of the public meeting places to the public park movement of the 19th century.

A questionnaire with working landscape architects and the review of example sites constitute the empirical material on how the meeting places being used as platforms for diversity can be designed in general. The relationship between the site and the design will be further discussed. The questionnaire displays multiple points of view. It makes it clear how the issue of multicultural meeting

places more or less depends on individual preferences. Further on, three example sites located in Northern Europe will be discussed. The different sites exhibits how meeting places function as places for diversity and how they accommodate for a larger and more various groups in the different sites. The study of the various sites present different designs for existing integrating outdoor spaces.

The site of the case study is examined through a landscape analysis and a comparison of a well functioning meeting place and a less functioning meeting place in Romsås. New meeting places are being proposed in a superior level for all of Romsås. The less functioning meeting place gets developed further in a detail design project. The design suggestions present some examples on how the multicultural meeting places can be designed. The project demonstrates various meeting places for the locals. The discussion and design is connected to the actual place and population.

This thesis discusses how the multicultural meeting places should occur in two stages: on a general basis and connected to an actual place. The different arguments in the discussion of the questions in this thesis approaches a nuanced idea on the topic. The main conclusion is that Romsås has a great potential for the development of more meeting places that will contribute to more diversity. The meeting places can also create a better life quality and health among the population.

INNHOOLD

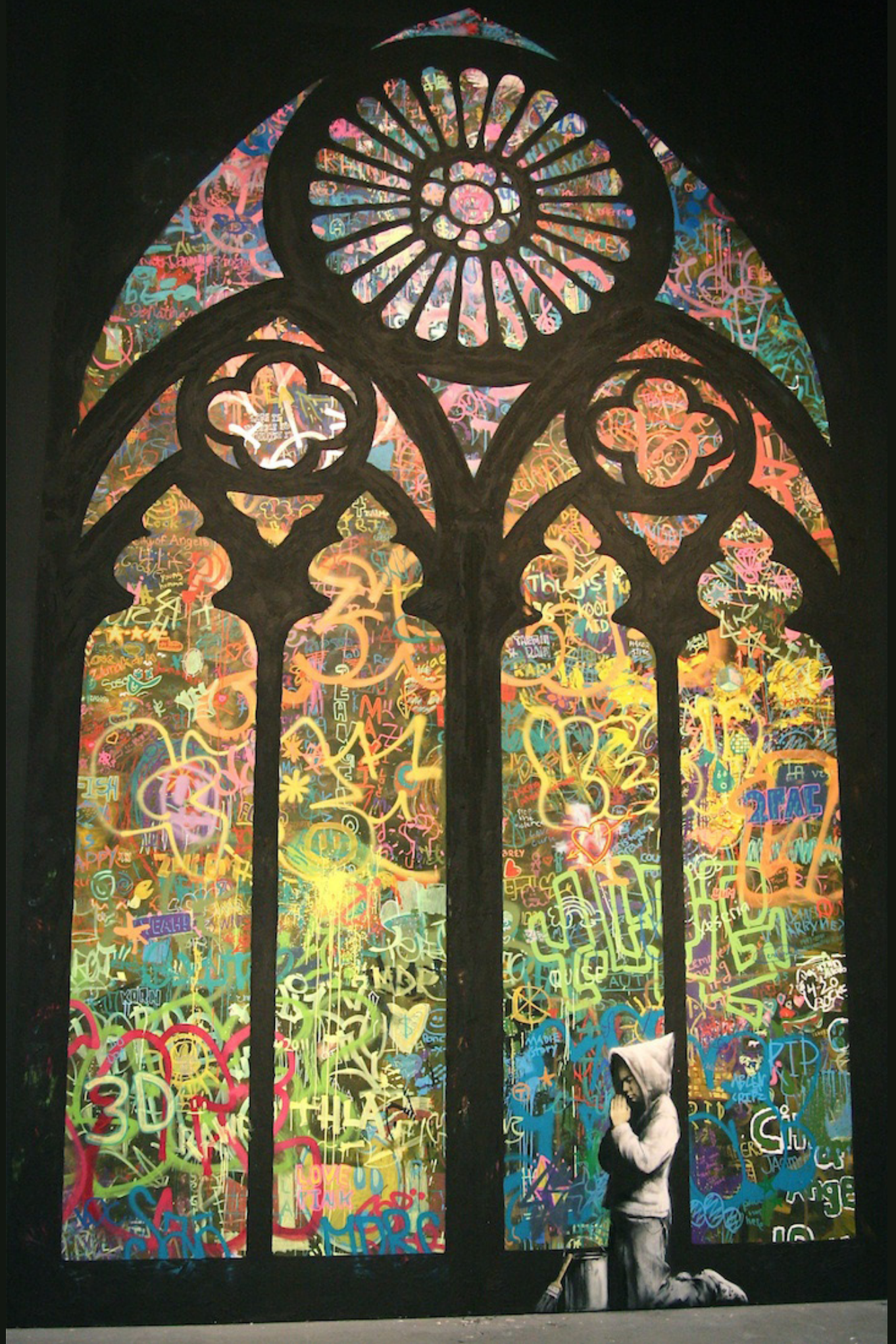
Forord.....	3
Sammendrag.....	4
Abstract.....	5
Innholdsfortegnelse.....	6

KAPITTEL 1 Bakgrunn.....	8
1.1 Innledning i oppgavens tematikk.....	10
1.2 Holdninger til det flerkulturelle samfunnet.....	10
1.3 Om det flerkulturelle samfunnet.....	12
1.4 Å leve i et flerkulturelt samfunn.....	14
1.5 Romsås: en speiling av fremtidens samfunn?.....	14
1.6 Groruddalssatsingen.....	17
1.7 Oppgavens problemstilling og avgrensning.....	20
1.8 Begrepsavklaring.....	21
1.9 Om oppbygging av oppgaven.....	23

KAPITTEL 2 Metode.....	24
2.1 Metodisk tilnærming.....	26
2.2 Forskningsoversikt.....	26
2.3 Enquête med landskapsarkitekter.....	28
2.4 Casestudiet.....	28
2.4.1 Valg av sted.....	29
2.4.2 Landskapsanalyse.....	29
2.4.3 Befaring.....	30
2.4.4 Prosjektering.....	30
2.4.5 Brukermedvirkning.....	30
2.5 Om arbeidet med de ulike metodene.....	33

KAPITTEL 3 Teori.....	34
3.1 Rom i landskapsarkitekturen.....	36
3.2 Kriterier for gode møtesteder.....	36
3.3 Møtestedene i det flerkulturelle samfunnet.....	40
3.4 Folkeparker for folkehelsen.....	41
3.5 Parsellhager som møtested.....	44

KAPITTEL 4 Diskusjon.....	46
4.1 Praktiserende landskapsarkitekters meninger.....	48
4.2 Referanseanlegg.....	52
4.3 Sammenligning av referanseanleggene.....	66
KAPITTEL 5 Casestudiet.....	68
5.1 Romsås i Groruddalen.....	70
5.2 Befolkning.....	70
5.3 Folkehelse.....	72
5.4 Historisk bakgrunn.....	75
5.5 Overordnet landskapsanalyse.....	78
5.6 Registrering av delområder.....	82
5.7 Landskapsanalyse Romsås senter.....	92
5.8 Brukermedvirkning.....	108
5.9 Behov for flere møtesteder på Romsås.....	112
5.10 Oppsummering.....	114
5.11 Overordnet konsept.....	114
5.12 Senterparken: Forslag til utforming av nye møtesteder....	121
KAPITTEL 6 Konklusjon 146	
6.1 Møtesteder i et flerkulturelt samfunn.....	148
6.2 Uforme møtesteder for hele befolkningen.....	148
6.3 Stedet.....	149
6.4 Effekter av flerkulturelle møtesteder.....	151
6.5 Standpunkt.....	152
6.6 Å kategorisere befolkningen: Avsluttende tanker.....	152
Referanseliste.....	154
Bildereferanser.....	162
Vedlegg 1: Opplegg for brukermedvirkning 1.....	164
Vedlegg 2: Opplegg for brukermedvirkning 2.....	165
Vedlegg 3: Samtykkeskjema.....	166
Vedlegg 4: Rapporter fra samtaler.....	167
Vedlegg 5: Bilder brukt til brukermedvirkning 1.....	172
Vedlegg 6: Bilder brukt til brukermedvirkning 2.....	173

”*En fremmed kultur er som et glassmaleri sett utenfra. På avstand ser vi bare mørke flater og merkelige linjer. Vi må innenfor for å se bildene, det vidunderlige fargespillet, de rike symbolene. Vi er i dag i den heldige situasjonen i dette landet at vi kan få oppleve noe av denne rikdommen innenfra - uten å bevege oss så mye som en kilometer. Hvis vi bare våger. Hvis vi vil.*” (Eidsvåg 1992:134)

1.1 Innledning i oppgavens tematikk

Det norske samfunnet består av mennesker med flere ulike etniske bakgrunner. Alle bør ha muligheten til å delta i samfunnet, uavhengig av etnisitet. For at samfunnet skal utvikles i henhold til dette er det nødvendig med kjennskap til ”de andre”. Behovet for bedre kjennskap til dem som har en annen bakgrunn enn seg selv tydeliggjøres stadig i debatter knyttet til flerkulturelle problemstillinger. Oslos ordfører Fabian Stang har uttalt *”For å lykkes må vi bli kjent med hverandre, og det er når vi får muligheten til å møte hverandre at fremmedfrykten reduseres.”* (Kristiansen 2010). Stang understreker med dette viktigheten av å ha plattformer hvor man kan møte medborgerne sine. Møtestedene spiller en stor rolle for den daglige integreringen, spesielt i en tid hvor samfunnet stadig blir mer flerkulturelt og verden kommer enda nærmere eget nabolag.

Det å utforme omgivelsene som inkluderer hele befolkningen bør være landskapsarkitektens oppgave. Dette krever at vi må sette oss inn i hvilke behov den

sammensatte befolkningsgruppa har. I takt med at samfunnet endrer seg, oppstår det en ny bruk og en ny estetikk i uterommet (Hauxner 2011:272). Når mennesker av ulik kulturell bakgrunn kommer sammen, samles mange ulike erfaringer. Samtidig endres livsstilene og vanene til de som opprinnelig holdt til i det samfunnet som transformeres til å bli flerkulturelt. Dette utfordrer måten vi møtes på (Ganapathy & Søholt 2000). Hauxner (2011:273) påpeker landskapsarkitektfagets rolle: *”Landskapsarkitektur ikke bare spejler, men pejler samfundets tanker.”* Usagnet setter spørsmålsteget ved hvordan landskapsarkitekturen kan følge med i utviklingen av samfunnet og tilrettelegge for inkludering og mangfold i uterommet. Dersom vi vil ha et flerkulturelt samfunn er det altså dette samfunnet vi som landskapsarkitekter bør speile.

1.2 Holdninger til det flerkulturelle samfunnet

Fremmedfrykt og rasisme er kanskje to av de største truslene mot det

I april 2012 samlet omkring 40 000 mennesker seg i Oslo sentrum for å synge "Barn av regnbuen" som en støtteerklæring for det mangfoldige samfunnet og gi et motsvar til 22. juli - terroristens hat mot det flerkulturelle samfunnet Norge er. Flere har økt sin bevissthet rundt fremmedfiendtlige holdninger etter terrorangrepet. (Bilde 1.1)

flerkulturelle samfunnet. Til tross for holdningskampanjer og politikk som skal virke inkluderende, opplever fremdeles innvandrere fremmedfrykt, fiendtlighet og diskriminering. Fremdeles oppstår konflikter på grunnlag av fordommer. Rassistisk motiverte drap forekommer. Dette gjelder særlig i tider med økonomisk krise og usikkerhet. (Goldin et al. 2011). Drapet på 17 år gamle Trayvon Martin i Florida, USA, har på nytt startet debatten omkring raseskiller i USA. Drapet hevdes å være rassistisk motivert (Brookes 2012). I Norge kom en rekke fremmedfiendtlige holdninger frem under terrorangrepene den 22. juli 2011. Innvandrergupper ble raskt mistenkt for å stå bak de grusomme handlingene.

Terrorhandlingene var et angrep på det flerkulturelle samfunnet i Norge og på dem som er del av og støtter dette samfunnet. Hendelsen gjorde oss som innbyggere av en nasjon mer oppmerksomme på holdningene som forekommer i samfunnet.

Diskrimineringsloven i Norges lover har som formål "å fremme likestilling, sikre like muligheter og rettigheter og å hindre diskriminering på grunn av etnisitet, nasjonal opprinnelse, avstamning, hudsfarge, språk, religion og livssyn" og i lovens paragraf 4 heter det at "Direkte og indirekte diskriminering på grunn av etnisitet, nasjonal opprinnelse, avstamning, hudsfarge, språk, religion eller livssyn er forbudt." (Barne-

likestillings- og inkluderingsdepartementet 2005). Loven gjelder alle offentlige steder og den påvirker oss som landskapsarkitekter som skapere av de offentlige uterommene hvor mennesker omgås hverandre.

Stortingsmelding nr 17 (1996-97) Om innvandring og det flerkulturelle Norge understreker at rasisme og diskriminering må motarbeides aktivt og at det skal være like muligheter for alle uavhengig av bakgrunn. Stortingsmeldingen slår fast at *”kulturelt mangfold er berikende og en styrke for fellesskapet.”* (Kommunal- og arbeidsdepartementet 1997:7)

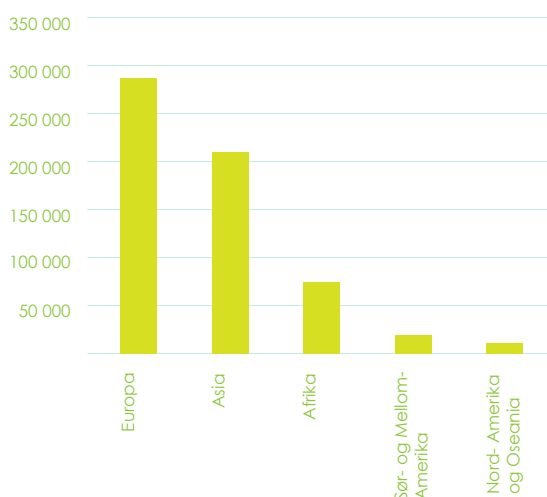
I en undersøkelse gjennomført av Statistisk sentralbyrå oppgir 29% av de spurte at de tar kontakt med innvandrere i nabolaget (Statistisk sentralbyrå 2011c), samtidig som 92 % svarer at de ikke ville ha følt ubehag ved å få en ny nabo med innvandrerbakgrunn (Statistisk sentralbyrå 2011b). Tallene uttrykker et passivt forhold til å inkludere medborgere med andre bakgrunner. Det synes ikke å være mye motstand mot at befolkningen er flerkulturell. De fleste er i større eller mindre grad enige i at innvandrere generelt beriker det kulturelle livet i Norge (Statistisk sentralbyrå 2011a).

I det flerkulturelle samfunnet er det mange som har flyttet til et nytt sted. Det er et stykke mellom det å flytte til et nytt sted til at man føler seg som en del av samfunnet man er kommet til. Tendensen er den at

man bor og jobber sammen med familie og venner, eventuelt religiøse grupperinger på det nye stedet man flytter til (Goldin et al. 2011). Dersom man lukker sin egen kultur inne og ikke lar seg integrere med andre, utgjør ikke automatisk flere mennesker med ulike kulturelle bakgrunner i samfunnet et flerkulturelt samfunn. Det som er typisk når flere kulturer møtes, er at noen forblir ”monokulturelle”, noen prøver å tilpasse seg den nye kulturen og går helt bort i fra sin egen kultur, mens noen ender opp med å ikke kunne identifisere seg med noen av kulturene. De som klarer å sette sammen noe fra egen kultur og noe fra den nye kulturen, oppnår en slags flerkulturell personlighet. Disse vil ha mulighet til å kunne ”veksle mellom kulturer” i forskjellige settinger (Wood & Landry 2008:52). Det flerkulturelle samfunnet er mer åpent, kreativt og dynamisk (Goldin et al. 2011). Det er når vi kommuniserer på tvers av etnisitet at samfunnet kan kalles flerkulturelt.

1.3 Om det flerkulturelle samfunnet

Folkevandringer er en årsak til at samfunnet stadig består av mennesker med ulike etniske opphav. Helt siden menneskehetens historie startet i Afrika for over 150 000 år siden har folkevandringer vært en del av verdenssamfunnet (ibid). Flere mennesker enn noen gang tidligere er berørt av dette i dag. Tre prosent av jordas befolkning er på flyttefot internasjonalt (Brochmann 2006). Årsakene til at

Grafen viser hvilke verdensdeler innvandrerbefolkningen i Norge har etter tall fra Statistisk sentralbyrå (2011).

mennesker fortsetter å flytte er mange, og fremdeles de samme som har drevet folkevandringene opp gjennom historien. Det kan være for å søke nye muligheter, flukt fra politisk eller økonomisk stress. Faktorer knyttet til familie, lønn, sikkerhet, verdier og muligheter er med på å påvirke beslutningene (Goldin et al. 2011). Siden 2005 har arbeid vært den største grunnen til innvandring til Norge (Walstad 2011).

Av Norges befolkning, utgjør gruppen med innvandrere eller norskfødte med innvandrerforeldre 12,5 %. Av disse har 500 000 innvandret selv, mens 100 000 har innvandrerforeldre, men er født i Norge (ibid). Europeiske innvandrere utgjør den største gruppen minoriteter i det norske samfunnet, mens de fra Nord-Amerika og Oseania utgjør den minste.

De fleste innvandrerne kommer fra Polen, Sverige, Tyskland eller Irak. Tallet på

innvandrere har økt de siste 50 årene. I dag bor det innvandrere og/eller norskfødte med innvandrerforeldre i alle landets kommuner. Av disse er Oslo den kommunen som har enhøyest andel med 28% (ibid). Nye beregninger fra Statistisk sentralbyrå viser at befolkningen med innvandrerbakgrunn i Oslo trolig vil utgjøre en gruppe på 47 % i 2040 (Statistisk sentralbyrå 2012b).

Til en hver tid har innvandrere hatt med seg religiøs lære, jordbruksteknikker og kommersiell praksis til de nye stedene hvor de har kommet (Goldin et al. 2011:3). Med andre ord har de ”fremmedkulturelle” bidratt i utviklingen av de nye samfunnene de har kommet til. Det flerkulturelle samfunnet er dermed ikke et nytt fenomen. Den norske staten har til enhver tid vært en samling av flere kulturer, slik som urbefolkningen, ”de norske” og innvandrere.

Eidsvåg (1992) påpeker i artikkelen *Norges flerkulturelle fortid*, hvordan nordmenn alltid har vært et farende folk. Et av eksemplene han nevner er vikingene. Det har alltid vært strømmer av fremmede som har kommet til landet. Han nevner tyske og russiske krigsfanger, hanseatiske kjøpmenn, britiske fabrikkbyggere og svenske rallare. Allerede på 1600-tallet etablerte flere minoritetsgrupper seg i Norge, som for eksempel finnene som flyttet til området vi i dag kjenner som Finnskogen. Videre var årene hvor Norge var underlagt Danmark

eller Sverige en tid hvor nye kulturer og språk ble pålagt befolkningen. Det er verdt å merke seg at rundt 850 000 nordmenn selv ble innvandrere da de for omtrent hundre år siden flyttet fra Norge for å finne et nytt liv i Amerika (Stigen 1992). Det som skiller innvandrerbefolkningen fra den opprinnelige i dag, er hudfarge, hjemland, religion og sosial status (Eidsvåg 1992). Innvandrerne i dagens samfunn kommer oftere enn før fra land lengre borte.

1.4 Å leve i et flerkulturelt samfunn

De fleste samfunn har en utfordrende oppgave med å omstille seg til å bli et flerkulturelt samfunn. Inkludering kan være krevende (Wood & Landry 2008). Mangfoldet byr på flere ressurser. Konflikter kan forebygges ved at man blir kjent med hverandre og tar del i hverandres kultur (Ganapathy & Søholt 2000). Den kunnskapen og de erfaringene man tar med seg kan være av stor betydning for hvordan man forholder seg til det flerkulturelle samfunnet (ibid). Det å ha kjennskap og vennskap med mennesker med en annen bakgrunn er en styrke for dem som vokser opp i et flerkulturelt samfunn og en globalisert verden (Søholt 2001). Med økt kontakt får man større forståelse av den andres kultur og skikker og det oppstår færre misforståelser (ibid). Barn og ungdom er en viktig del av samfunnet: det er disse som skal peile ut veien videre. Søholt (ibid:11) skriver i rapporten *Oppvekst i to multietniske områder i Oslo* at

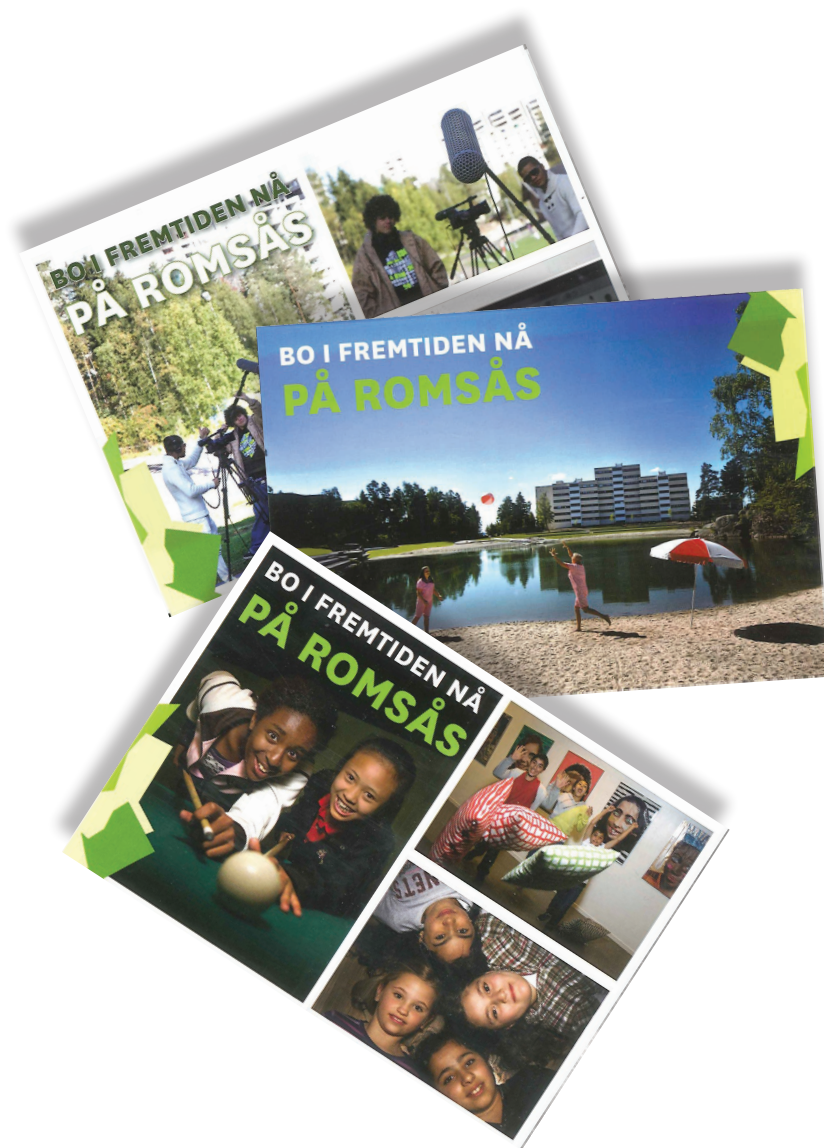
”De erfaringene barn og ungdom tilegner seg ved å vokse opp i Oslos multietniske boligområder, kan få betydning for deres forventninger til samhandling mellom majoritets- og minoritetsbefolkning i sosiale sammenhenger, i utdanningssystemet og etter hvert i arbeidslivet”.

Barn som vokser opp omgitt av flere kulturer enn bare ”sin egen” spås å bli fremtidens brobyggere (ibid).

Møtesteder er med på å bryte ned barrierer. For mange kan det være gjenkjennelsen av andre, det at de ser de samme personene igjen flere ganger ute i parken, som skaper en trygghet. Noen begynner å hilse etter flere gjentakende møter (Yttri 1999). Det som gjelder for både voksne og barn, er at de vennskapsbånd som knyttes gjennom uformelt samvær, kan være til stor fordel i andre sammenhenger ellers i samfunnet. En positiv erfaring med å møte en person med en annen etnisk bakgrunn i uformelt lag vil bæres med videre, bevisst eller ikke. Å skape stedene hvor mennesker med ulike bakgrunner kan møtes og snakke uformelt, er en oppgave dagens landskapsarkitekter kan bidra med.

1.5 Romsås: en speiling av fremtidens samfunn?

Drabantbyen Romsås som ligger nordøst i Oslo reklamerer på postkortene sine med *”Bo i fremtiden nå på Romsås”*. Flere av dem som bor på Romsås hevder at de er

Postkortene som er produsert av "Kultur i Ring" har et tydelig budskap om hvordan det er å bo på Romsås. Her fremstilles det flerkulturelle samfunnet på Romsås som noe positivt som skal få andre til å komme eller flytte til drabantbyen. (Bilde 1.2)

"fargeblinde". Med det mener de at det er urelevant hvilken bakgrunn den personen man snakker med har. Det som gjelder er hva personen sier. De som bor og vokser opp på Romsås viser at det er mulig å bo og trives i et flerkulturelt samfunn. Flere av innbyggerne på Romsås er klar over dette:

"Her er alle nasjonaliteter i verden representert. Unga mine vokser opp i et samfunn mer i tråd med den verden som kommer enn den som har vært, da er dem bedre forberedt, enn unga på vestkanten" - mann ca 40 år (GATE design 2008:44)

Det er et samhold i befolkningen hvor man stiller opp for hverandre. GATE design beskriver i sin fysiske og sosiokulturelle stedsanalyse *Romsås vil!* dette som en slags landsbystruktur som i størst grad omfatter de etnisk norske (GATE design 2008). Få av de spurte i undersøkelsen til GATE design opplyser at de har blitt utsatt for rasisme, til tross for at flere av deres utsagn for øvrig kan tyde på at de indirekte har blitt diskriminert med tanke på deres bakgrunn. Flere oppga i undersøkelsen at folk på Romsås er hyggelige og snakker med hverandre. Det kommer frem at kontakten på tvers av etniske grupper reduseres med

økt alder. Den fysiske og sosiokulturelle analysen beskriver hvordan flere etnisk norske opplever det som en utfordring at ikke alle naboene deres snakker norsk. Flere er redde for å bli stemplet som rasister dersom de kommer med negative tilbakemeldinger.

Dersom man ikke går aktivt inn for det, er det ikke mange steder hvor man kan komme i tilfeldig prat med en ”fremmedkulturell”. Det er vanskelig å anslå hvor stor del av befolkningen som er passive deltakere i samfunnet i forhold til dem som jobber aktivt med å bekjempe fordommer og deltar i lokalsamfunnet. Uformelle møtesteder kan fungere som nyttige møtesteder for dem som flytter til Romsås og vil bli kjent med lokalmiljøet, og for dem som bor der fra før. Den fysiske og sosiokulturelle stedsanalysen av Romsås (ibid) setter fokus på utfordringene og positive erfaringer ved det flerkulturelle samfunnet på Romsås. Gjennom undersøkelsen kommer det fram at det er en etterspørsel etter flere møtesteder:

”Migrantene etterlyste i større grad enn andre informanter sosiale møteplasser hvor folk kunne lære om hverandre og bli kjent med hverandre på tvers av kulturelle og andre skillelinjer. De var særlig opptatt av barn og unge, utdanning og tilbud til ungdom. Romsåsdagene og andre kulturelle begivenheter hvor folk møtes på tvers av alder, kjønn og bakgrunn ble framhevet som noe de ønsket mer av.” (ibid:45)

Skiltet som varsler at et område er en rasismefri sone er en måte flere institusjoner og foreninger på Romsås har markert sine anti-rasistiske holdninger på.

Anbefalingen til GATE design (ibid:47) er at det tilrettelegges for sosiale møtesteder ”hvor folk eksponeres for hverandre.”

Det er gjort flere undersøkelser om holdninger til stedet i forbindelse med at Romsås i lengre tid har slitt med omdømmet. ”Kultur i Ring” - prosjektet skriver i sin forstudie fra 2010 om en omdømmeundersøkelse utført av TNS Gallup. Her kommer det fram at det er flere utfordringer til det å ha en stor andel flerkulturelle personer i samfunnet (Kultur i Ring 2010). Undersøkelsen tar for seg hva den jevne Osloborgeren mener om Romsås. Svarene varierer fra at ”Romsås er et sted for innvandrere” (ibid:9) og at det er et stygt sted med grå blokker på østkanten, til at man ikke har noe forhold til stedet. Samtidig viser undersøkelsen at beboerne

på Romsås mener det motsatte og trives i lokalmiljøet. I den fysiske og sosiokulturelle stedsanalysen for Romsås av Gate design (2008) kommer det fram at flere opplever å bli møtt med negative tilbakemeldinger når man sier at man bor på Romsås. Flere uttaler likevel gjennom undersøkelsen at de er stolte over å bo i drabantbyen.

Flere hevder at medias negative omtale av Romsås har ødelagt drabantbyens omdømme. Holen peker på hvordan mediene har fortsatt stigmatiseringen, og viser til en hovedoppgave som tar for seg hvordan Romsås ble omtalt i Aftenposten og Dagbladet. Resultatet var at 70% av omtalen var negativt vinklet (Holen 2005). I kronikken *Romsås er dog ikke Frankrike!* lar også stortingsrepresentant fra Oslo Jan Bøhler seg provosere. Han etterspør et større fokus på det som er positivt, som at Romsås er landets første rasismefrie sone (Bøhler 2005). Bøhler (ibid) understreker at Romsås først og fremst er et lokalmiljø for en stor befolkningsgruppe. Folk flest som bor på Romsås kjenner seg ikke igjen i slik Romsås blir fremstilt av media. Holdningen om at Romsås har et dårlig rykte på grunn av den store innvandrerandelen er verdt å merke seg. Samfunnets holdninger kommer til syne når et flerkulturelt samfunn, som det på Romsås, ses på som noe negativt.

Bydel Grorud har utarbeidet en folkehelsestrategi hvor et av målene er å redusere sosiale ulikheter i helse. Det skal

blant annet tilrettelegges for aktiv transport gjennom sykkel- og gangveier, og tilgang på områder for fysisk aktivitet og rekreasjon i nærmiljøet. (Bydel Grorud 2011:33).

1.6 Groruddalssatsingen

Groruddalssatsingen er et samarbeidsprosjekt mellom Regjeringen og Oslo kommune som pågår mellom 2007 og 2016. Prosjektet regnes som et av de største byutviklingsprosjektene i Norgeshistorien (Plankontoret for Groruddalen 2012a). Prosjektets hovedmål er ”*en bærekraftig byutvikling, synlig miljøopprustning, bedre livskvalitet og samlet sett bedre levekår i Groruddalen.*” (ibid) I tillegg er det et mål å styrke Groruddalens identitet og stolthet. Det er hovedsakelig fire satsingsområder i prosjektet:

1. Miljøvennlig transport i Groruddalen
2. Alna, grønnstruktur, idrett og kulturmiljø
3. Bolig- by- og tettstedsutvikling
4. Oppvekst, utdanning, levekår, kulturaktiviteter og inkludering

Under programområde 3 er det blant annet lagt vekt på senterutvikling i områdeløftene, utvikling av møteplasser i områdeløftene, oppgradering av uteområdene og tiltak for bedring av bolig- og bomiljø (Plankontoret for Groruddalen 2012d). Satsingsområdet er aktuelt i forbindelse med oppgavens tema.

De fire bydelene i Groruddalen har hvert sitt områdeløft gjennom Groruddalssatsingen. Områdeløftet er en helhetlig satsing innenfor et geografisk avgrenset område med spesielle utfordringer. Bydel Grorud sitt områdeløft er Romsås. Kartet viser de ulike områdeløftene i deres geografiske plassering i Oslo.

Hver av bydelene har valgt ut hvert sitt område som gjennom forskjellige tiltak gjennomgår et såkalt *områdeløft*. Løftet skal være ”en helhetlig satsing innenfor et geografisk avgrenset område med spesielle utfordringer. Områdeløftet omfatter både fysiske, sosiale, kulturelle og miljømessige tiltak” (Plankontoret for Groruddalen 2012b). De utvalgte områdene er Furuset (Bydel Alna), Veivet - Slettehøkkå (Bydel Bjerke), Romsås (Bydel Grorud) og Haugenstua (Bydel Stovner) (ibid). I forbindelse med denne oppgaven er det aktuelt å knytte arbeidet opp mot områdeløftet for Romsås. Det formulerte hovedmålet for Romsås sitt områdeløft er at

”Romsås skal framstå som et trygt, attraktivt, ryddig og unikt lokalsamfunn i Bydel Grorud og Oslo”. (Plankontoret for Groruddalen 2012c)

Videre er følgende delstrategier gjeldende:

1. *Romsås senterområde skal være møteplass for kultur, læring og fysisk aktivitet*
2. *Romsås skal ha et mangfold av aktive møteplasser for hele befolkningen*
3. *Unge skal kunne utøve sine fritidsaktiviteter på Romsås (ibid)*

Omdømmebygging er en viktig del av områdeløftet på Romsås. "Kultur i Ring" er et prosjekt som arbeider med å bruke Romsås sine kvaliteter til fordel for drabantbyen. (Bilde 1.3)

Langsiktig senterutvikling og møteplasser på Romsås er blant de konkrete tiltakene (ibid). Som resultat av områdeløftet er flere prosjekter i det fysiske utemiljøet fullførte.

Prosjektet "Kultur i Ring" er utviklet som en del av områdeløftet på Romsås. Utenom møteplassene er fokusområdene til prosjektet omdømmebygging og synliggjøring av lokalsamfunnet på Romsås (Kultur i Ring 2012). "Kultur i Ring" har utviklet noen møtestedskonsepter for Romsås som *transformasjon av gråsoner*, *Romsåshagene*, *en skog full av muligheter*, *sneak peak*, *fargekoding* og *unike aktiviteter* (Kultur i Ring et al. 2010:32-33). Prosjektet tar opp flere interessante problemstillinger:

- *Hvordan skape møteplasser som oppleves som unike og stemningsbærende for lokalbefolkningen?*
- *Hvordan skape bredere kontakt mellom beboere med ulike nasjonaliteter?*
- *Hvordan skape møteplasser som stimulerer til samhandling og fungerer som en kontaktflate mellom ulike målgrupper?* (ibid:28)

1.7 Oppgavens problemstilling og avgrensning

Hensikten med denne oppgaven er å undersøke hvordan landskapsarkitekten kan legge til rette for at møter og samvær på tvers av etniske grupperinger kan finne sted. Slike møter vil være av betydning for integreringen i hverdagen i dag og i fremtiden. Jeg vil gjennom oppgaven se på hvordan landskapsarkitekturen kan utnyttes for å oppfordre til integrering. En måte å undersøke dette på er ved å studere hvordan de fysiske omgivelsene kan brukes som ramme for møtene. Møtene jeg omtaler i denne oppgaven er de uformelle. Det kan være en samtale med naboen, å spille fotball med venner eller å komme i snakk med noen ukjente i parken. Det er den integreringen som skjer i hverdagen og i lokalmiljøet som står i fokus i denne oppgaven. Jeg tar fatt på oppgaven med innstillingen om å se på det flerkulturelle samfunnet som en mulighet fremfor et problem. Utgangspunktet mitt er at de gode møtestedene vil fungere som integreringsplattformer, samtidig som jeg vil finne ut hva som gjør stedene integrerende.

Problemstillingene jeg vil undersøke i denne oppgaven er:

Hvordan kan møtestedene utformes som arenaer for inkludering?

Hvordan bør utformingen av de flerkulturelle møtestedene forholde seg til stedene og befolkningen?

Hvilke effekter kan de flerkulturelle møtestedene ha?

Jeg vil undersøke problemstillingene gjennom teoriske og empiriske metoder, og ved å bruke et caseområde til å utforme konkrete forslag. Valget av caseområde er utslagsgivende for oppgavens resultater. Dette er fordi jeg behandler problemstillingen gjennom å arbeide med et bestemt område. Med dette avgrenses problemstillingen til i størst grad å ta for seg møtesteder i Groruddalen eller områder med en tilsvarende befolknings sammensetning. Oppgaven vil kun omhandle møtestedene utendørs som er av offentlig karakter. Diskusjonen rundt møtestedene tar i størst grad utgangspunkt i at været er slik at man ønsker å oppholde seg ute. Jeg vil ikke gå inn på hvordan møtestedene brukes i opprinnelseslandene til ulike etniske grupper. De konkrete geografiske områdene som omtales i denne oppgaven har en høy andel befolkning med innvandrerbakgrunn. Oppgaven konsentreres ikke ut i fra brukeres opphavsland og livsstadier. Dette er fordi det er den flerkulturelle og varierte, og ikke den spesifiserte gruppa som er målgruppe denne sammenhengen.

Gjennom opphold på møtesteder sammen med andre med ulike etniske bakgrunner får man anledning til å møte mennesker med andre bakgrunner enn sin egen. Tegningen fremstiller vennskap på tvers av etnisiteter. (Bilde 1.4)

1.8 Begrepsavklaring

Flerkulturelt samfunn ”samfunn som består av to eller flere grupper som betrakter seg selv, og anerkjennes av andre, som kulturelt forskjellige fra hverandre.” (Store Norske Leksikon 2012b)

Innvandrer ”person som er født i utlandet av to utenlandsfødte foreldre og som på et tidspunkt har innvandret til Norge” (Walstad 2011).

Norskfødt med innvandrerforeldre ”en person som er født i Norge med to innvandrerforeldre” (Walstad 2011).

Fremmedfrykt ”redsel eller fiendtlighet overfor alt fremmed; spesielt brukt om redsel eller motvilje overfor utlendinger” (Kunnskapsforlaget. 2012).

Etnisitet i sosialantropologi og sosiologi om det som angår den identitet en person eller gruppe gis ved å tilhøre en folkegruppe (Sommerfeldt 2012a). ”Etnisk identitet kan komme til uttrykk på ulike måter: i språk, dialekt eller språkbruk, i særegne kulturtradisjoner og skikker, klesdrakt, næringsvei eller levevis. I lagdelte samfunn kan etniske grupper samtidig danne sosiale sjikt – som f.eks. mange kaste grupper i India, svarte og hvite i USA, svarte, «fargede» og hvite i

Sør-Afrika” (Sommerfeldt 2012b).

Integrering alle skal ha de samme mulighetene og rettighetene i samfunnet. Alle påvirkes av hverandre når mennesker med flere bakgrunner lever sammen (Arbeidsdepartementet 2012).

Vestlig/ikke – vestlig Tidligere ble grupperingene av innvandrerbefolkningen delt inn i om man tilhørte såkalte ikke – vestlige land eller vestlige land. Dette var belastende for dem som hørte inn under *ikke – vestlig*. Nå grupperes verdens befolkning ut i fra verdensdel (Statistisk sentralbyrå 2008). I oppgaven brukes begrepene ikke – vestlig og vestlig der jeg refererer til litteratur som har benyttet seg av disse begrepene. Der jeg bruker disse ordene skriver jeg derfor ”såkalt” om betegnelsen. De nye grupperingene SSB arbeider etter og som er gjeldende for oppgaven er:

1. EU/EØS, USA, Canada, Australia og New Zealand
2. Asia, Afrika, Latin – Amerika, Oseania unntatt Australia og New Zealand og Europa utenom EU/EØS.

Drabantby ”i moderne byplanlegging et bi - sentrum med tilliggende boligstrøk, anlagt i eller utenfor periferien av en større by. Drabantbyen skal ha god forbindelse med moderbyens sentrum og interne kommunikasjonsnett, men skal også by på lokale arbeidsmuligheter og ha vanlige butikker for dagligvarer m.m., serviceforetak, skoler og andre fellesinstitusjoner.” (Store Norske Leksikon 2012a)

Møtested viser til møtesteder av ulik art utendørs. Det kan være for eksempel parker og plasser. Rekreasjon er ofte hensikten med oppholdet.

Rom Romdannelser med landskapets fysiske omgivelser.

Program Beskriver hvilke aktiviteter det er tilrettelagt for på møtestedene.

1.9 Om oppbygging av oppgaven

Oppgaven er delt i seks kapitler:

KAPITTEL 1 BAKGRUNN

En innføring i temaet og problematikken samt en gjennomgang av relevante forskningsprosjekter, oppgavens mål og problemstillinger.

KAPITTEL 2 METODE

Beskrivelse av opplegget for oppgaven. De fire ulike metodene som benyttes for å besvare problemstillingen diskuteres her.

KAPITTEL 3 TEORI

En teoretisk gjennomgang av litteratur og forskning som er utført tidligere og som brukes som et teoretisk grunnlag for den videre løsningen av problemstillingen.

KAPITTEL 4 DISKUSJON

En diskusjon rundt hvordan landskapsarkitekturen har tilrettelagt for de flerkulturelle møtene med utgangspunkt i spørreunde med praktiserende landskapsarkitekter og bruk av refereanseanlegg.

KAPITTEL 5 CASESTUDIET

Konseptutvikling av nye møtesteder gjennom registrering og analyse, brukermedvirkning. Forslag til utforming av nye og integrerende møtesteder.

KAPITTEL 6 KONKLUSJON

Sammendrag av oppgavens funn og generelle slutninger. He dras linjene mellom virkningene av de flerkulturelle møtestedene i samfunnet generelt. Oversikt over litteratur og figurer brukt i oppgaven.

2.1 Metodisk tilnærming

Oppgaven har en undersøkende del hvor de generelle aspektene ved de flerkulturelle møtestedene tas opp til diskusjon, og en casedel som går i dybden med å bruke resultatene på et konkret område. Dette er et kvalitativt studie. For å undersøke problemstillingen i oppgaven har jeg valgt fire metoder:

1. Forskningsoversikt
En gjennomgang av teori og bakgrunns litteratur innen relevante emner.
2. Enquête med landskapsarkitekter
Spørreunde som grunnlag for diskusjon rundt behovet for å tilrettelegge for flerkulturell bruk. Praktiserende landskapsarkitekters kunnskap er en del av oppgavens empiriske materiale.
3. Analyse av referanseanlegg
Studie av tre eksisterende og varierte referanseanlegg med likhetstrekk til caseområdet gir empirisk bakgrunnskunnskap.
4. Casestudie
En kvalitativ og empirisk tilnærming til oppgavens problemstilling gjennom et konkret område og utfordringer knyttet til dette.

2.2 Forskningsoversikt

Litteraturen som brukes som teoretisk grunnlag i oppgaven er funnet gjennom litteratursøk på internett i ulike databaser og bibliotek. I tillegg har jeg brukt bøker jeg

har funnet i biblioteket til UMB/ Insitutt for landskapsplanlegging og Arkitektenes hus i Oslo. Databasene jeg brukte var Bibsys, Google Books, ISI Web of Science, Mangfolds- og migrasjonsbiblioteket. For å utvide søket har jeg variert med å søke på norsk og engelsk. Søkeordene jeg brukte i mine søk var ”multicultural”, ”multicultural planning”, ”multicultural park”, ”ethnicity”, ”møtested”, ”flerkulturell”, ”mangfold”, ”planlegging”, ”fremmedfrykt”. Videre har jeg tatt i bruk ulike publikasjoner funnet gjennom flere departementers nettsider, slik som Stortingsmeldinger. En del er funnet gjennom søkemotorer som Google. En del av kildene har jeg funnet gjennom litteraturlistene til litteraturen jeg har brukt. Tidsperioden for gjennomføringen av søkene var mellom september 2011 og april 2012.

Gjennomgangen av teori knyttet til tematikken er med på å skape rammene for oppgaven (Everett & Furseth 2004). Litteraturanalysen forholder seg til hva som tidligere er blitt gjort innen feltet eller nærliggende fagfelt. Fagfelt som grenser mot temaet foruten landskapsarkitektur, er for eksempel arealplanlegging, sosialantropologi og miljøpsykologi. Studiene med litteratur er delt i to faser. Den første fasen er en del av oppgavens innledning og er en innføring i emnene innvandring og det flerkulturelle samfunnet. Hensikten er å ha kjennskap til temaet for å utforme en problemstilling. Teorikapittelet brukes til å gjennomgå teori

knyttet til problemstillingen og er den andre delen av studiet med litteratur. Litteraturen som er brukt er bøker, artikler, kronikker, rapporter og statistikk.

Litteratur som er brukt i studiet for å gi et innblikk i innvandringshistorien er *Exceptional people: how migration shaped our world and will define our future* (Goldin et al. 2011) samt artikkelen *Norges flerkulturelle fortid* (Eidsvåg 1992). Offentlige dokumenter som *Stortingsmelding nr 17 (1996-97) Om innvandring og det flerkulturelle Norge* (Kommunal- og arbeidsdepartementet 1997) og *Lov om forbud mot diskriminering på grunn av etnisitet, religion mv.* (Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet 2005) brukes for å støtte opp om problemstillingens aktualitet fra myndighetenes side. Statistikken som brukes i oppgaven er hentet fra Statistisk sentralbyrås temasider om innvandring og innvandrere (Walstad 2011).

Rapportene som er aktuelle for temaet er lest med tanke på å tilegne meg kunnskap og erfaringer som er samlet inn i tidligere arbeid med lignende problemstillinger, temaer og områder som de denne oppgaven tar for seg. Rapportene jeg bruker er alle resultat av undersøkelser gjennomført i Oslo. To sentrale rapporter er: *Oppvekst i to multietniske boligområder i Oslo: utviklingsprogrammet for flerkulturelle bomiljø* (Søholt 2001) og *Store møter –*

små steder: møter og møtesteders betydning i flerkulturelle bomiljø: Utviklingsprogrammet for flerkulturelle bomiljø (Ganapathy & Søholt 2000). For å imøtekomme caseområdets problematikk og bygge på tidligere undersøkelser bruker jeg GATE design's *Fysisk og sosiokulturell stedsanalyse for Romsås: Romsås vil!* (GATE design 2008), Bydel Groruds *Folkehelsestrategi* (Bydel Grorud 2011) og fagrapporter og publikasjoner produsert av eller for "Kultur i Ring".

Litteratur som benyttes for å skape et teoretisk grunnlag om møtesteder og program er *Gode byrom: verktøykasse for møtesteder i byer og tettsteder* (Bettum & Butenschøn 1997), *The concise townscape* (Cullen 1961), *Det nye byliv* (Gehl 2006), *Byer for mennesker* (Gehl 2010) og *Møtestedet* (Thiis-Evensen et al. 1999). Doktoravhandlingen *Parken som rom for fellesskap og tilflukt: studiar i bydelen Grünerløkka – Sofienberg, Oslo* (Yttri 1999), rapporten *Møter og møtesteders betydning i flerkulturelle boligområder: forprosjekt i Utviklingsprogrammet for flerkulturelle bomiljø* (Ganapathy & Søholt 1999) og utdrag fra boka *The intercultural city: planning for diversity advantage* (Wood & Landry 2008) spisser temaet inn mot planlegging i de flerkulturelle omgivelsene. Utdrag fra bøkene *Theorie der Gartenkunst* (Hirschfeld 1779-85) og *Ny norsk landskapsarkitektur* (Jørgensen & Stabel 2010) setter diskusjonen om de

flerkulturelle møtestedene inn i en historisk sammenheng om felles møtesteder for folket.

2.3 Enquête med landskapsarkitekter

Spørrerunden ble foretatt ved at jeg sendte et utvalg landskapsarkitektkontorer funnet gjennom Norske landskapsarkitekters forening (NLA) sine nettsiders Osloliste en e-post med konkrete spørsmål. Oslos posisjon som den byen i Norge med høyest andel innbyggere med innvandrerbakgrunn er grunnen til at jeg valgte landskapsarkitekter i Oslo som utgangspunkt for intervjuene mine. Av de fjorten kontorene som fikk tilsendt spørsmålene mine svarte fem landskapsarkitekter fra fem av de utvalgte kontorene. Målet med spørrerunden var å undersøke praktiserende landskapsarkitekters erfaringer og holdninger til emnet flerkulturell planlegging. Jeg har valgt å anonymisere landskapsarkitektene slik at man ikke relaterer meningene som kommer frem til anlegg den aktuelle landskapsarkitekten er ansvarlig for. I oppgaven omtales informantene som ”landskapsarkitekt a”, ”landskapsarkitekt b” og så videre for å skille mellom de ulike svarene. Svarene fra enquêten brukes i oppgaven om grunnlag for diskusjon.

2.4 Analyse av referanseanlegg

For å undersøke hvordan landskapsarkitekter har forholdt seg til

tematikken ved prosjektering av konkrete anlegg, vurderer jeg tre anlegg på tre forskjellige steder. Disse er Rådhusparken i Lørenskog, Mauerpark i Berlin og Nordvestparken i København. I analysen av anlegget tar jeg for meg variablene brukergruppe, befolkningssammensetning i forhold til innvandrere, materialer, elementer og landskapsopplevelse og rom. Anleggene er valgt ut i fra kriterier som beliggenhet, prosjektets intensjon eller observasjon av bruk. Jeg har besøkt anleggene jeg vurderer i tidligere sammenhenger.

2.4 Casestudiet

”All case study research starts from the same compelling feature: the desire to derive a(n) (up) – close or otherwise in – depth understanding of a single or small number of ”cases” set in their real world context” (Yin 2012:4)

Ved å bruke casestudie kan man oppnå en større forståelse for feltet (Yin 2012). Fordelen med et casestudie er innhenting av flere slags typer datamateriale. Listen over vanlige kilder i et casestudie er oversatt fra engelsk etter Yins liste *Six Common Sources of Evidence in Doing Case Studies* (Yin 2012:10): Direkte observasjoner, intervju, arkiverte opptak, dokumenter, observasjon av deltakere og fysiske gjenstander. I mitt casestudie bruker jeg flere av disse: observasjoner, dokumenter og brukermedvirkning. Valget av Romsås i Groruddalen som

caseområde har påvirkning på hvordan problemstillingen behandles. Resultatene i oppgaven har sammenheng med Romsås sitt utgangspunkt som eksisterende flerkulturelt lokalsamfunn. Valget av caseområde er gjort gjennom et informasjonsorientert utvalg (Flyvbjerg 2006:230). Det vil si at området er valgt på bakgrunn av forventninger til hva det kan inneholde. Casestudiet kan deles inn i flere deler: Registreringen av de fysiske omgivelsene, landskapsanalysen, brukermedvirkningen og konseptutviklingen samt prosjekteringen.

2.4.1 Valg av sted

Valg av Romsås som sted for caseundersøkelsen er gjort av flere årsaker. I utgangspunktet var det flerkulturelle miljøet på Romsås og egne observasjoner av bruken av uteområdene min motivasjon for valg av tema for oppgaven, før selve området for casestudiet ble valgt. I diskusjon med en representant for Plankontoret for Groruddalen var Romsås det området jeg fikk anbefalt for et casestudie. Jeg fant også Romsås interessant å undersøke på grunnlag av det negative omdømmet området har og interessekonflikten mellom det å være "et sted hvor innvanderne bor" og det å "bo i fremtiden". Mitt eget forhold til Romsås som det stedet jeg selv vokste opp blant barn fra hele verden er uten tvil en drivende kraft for valg av sted. Å ta for seg et sted man kjenner svært godt personlig fra et faglig ståsted er utfordrende. Ved å ha denne kjennskapet til caseområdet

har man naturligvis noen fordeler, som å kjenne til utviklingen av stedet gjennom flere år, årstidene og miljøet. Valget av delområdet jeg fordyper meg i er gjort etter tilbakemeldinger fra brukerne om hvilke steder som har størst behov for fornyelse og oppgradering, samt landskapsanalysen i oppgaven. Grunnen til at jeg også velger å ta med registrering og brukermedvirkning knyttet til flere steder i caseområdet er at jeg ønsker å undersøke et velfungerende (Svarttjernparken og Humleby) og et ikke fungerende sted (Romsås senter) i oppgaveområdet for så å dra nytte av dette for videre prosjektering av mitt valgte delområde som er Romsås senters uteområder.

2.4.2 Landskapsanalyse

Landskapsanalysen er en stor del av casestudiet da jeg er av den oppfatningen at landskapsarkitekturen forholder seg til stedet. Dermed er det viktig å gjøre seg kjent med det stedet man arbeider med. Stahlschmidt (Stahlschmidt 2001:24) beskriver det slik: *"Registreringsarbejde har to formål: For det første at skaffe information om landskabet, og for det andet at give planlaggeren mulighed for at tilegne sig stedet"*. Landskapsanalysen er basert på metodene Stahlschmidt beskriver i *Metoder til landskapsanalyse* (Stahlschmidt 2001). Min registrering er gjort i flere målestokker. Jeg har tatt for meg hele caseområdet i målestokk 1:10 000 for de overordnede registreringene, og ut i fra

denne har jeg valgt ut to områder å jobbe videre med. Delområdene er arbeidet videre med gjennom kart i målestokk 1:2000 sammen med fotografi og snitt. Det delområdet som er valgt for prosjektering er analysert mest grundig. Registrering og analyse tar utgangspunkt i hvordan stedet oppleves i dag. De ulike metodene for landskapsanalyse jeg bruker er verdianalyse, romlig analyse, sol- og skyggeanalyse, tilgjengelighetsanalyse, registrering av utsikt og bevegelse. Landskapsanalysen er grunnlag for prosjektering.

2.4.3 Befaring

Gjennom arbeidet med oppgaven har jeg gjennomført flere befaringer jevnlig fra august 2011 og frem til april 2012. Jeg har gjort registreringer gjennom flere årstider og tider på døgnet. De fleste befaringene er gjennomført alene. Befaringen på det ene delområdet, Humleby, gikk jeg sammen med landskapsarkitekten bak anlegget.

2.4.4 Prosjektering

Prosjekteringen er de konkrete forslagene for utforming av flerkulturelle møtesteder i caseområdet. Konseptutviklingen forholder seg til stedet. Landskapsanalysen og brukervedvirkningen er sammen med generelle diskusjoner utgangspunkt for idéutviklingen. Jeg varierer mellom å forklare konseptet og utformingen gjennom plantegninger, snitt, perspektiver og prinsippsskisser. Utformingen forklares ved hjelp av håndtegnninger og digitale

Invitasjon til brukervedvirkning ble lagt ut på "Kultur i Ring" sine nettsider. (Bilde 2.1)

tegneverktøy. Prosjekteringen er en del av mine undersøkelser. Forslagene er realistiske og er ment for å fremstille stemning på stedene. Tegningene er ment som en del av diskusjonen rundt hvordan møtestedene kan utformes, derfor er det ikke lagt vekt på de tekniske løsningene og terrengforming. Det var ikke kapasitet til å arbeide med belysning av møtestedene.

2.4.5 Brukervedvirkning

Målet med en kvalitativ undersøkelse blant beboerne i caseområdet var å høre deres meninger rundt det å skape inkluderende møtesteder i deres nærmiljø.

Forskningsetikk

Alle informanter ble muntlig informert om bruken av deres uttalelser. I tillegg måtte alle underskrive et samtykkeskjema. Skjemaet ligger som vedlegg til oppgaven. Jeg har valgt å anonymisere deltakerne og knytter

Workshop: Kom og si din mening!

Sted: Frivillighetssentralen,
Romsås senter 2. etasje
Tid: 9. februar kl 16.30-19.30
Spørsmål/påmelding:
anette.londalen@student.umb.no

Vil du være med på å påvirke hvordan uterommene bør være?
Inkluderende møtesteder ute på Romsås

Workshopen arrangeres i forbindelse med min masteroppgave i landskapsarkitektur med tema møtesteder for inkludering og mangfold. Personer med forskjellige kulturelle bakgrunner bosatt på Romsås er velkomne til å delta.

Romsås senters uteområde og Svarttjern: Hva skal til for at flere vil oppholde seg der sammen?

9. februar
på Romsås
senter

Din mening er viktig og vil være til stor hjelp! Hilsen Anette Monsen Londalen, Landskapsarkitektstudent, Universitetet for miljø- og biovitenskap

Bildet viser en forminskert versjon av plakaten som ble hengt opp på senteret i forkant av brukermedvirkningen. Jeg inviterte deltakere til å delta i brukermedvirkningsprosessen om caseområdet personlig ved å ringe, og ved å dele invitasjonen gjennom sosiale medier og e-post.

ikke det som blir sagt til enkeltpersoner.

Hensynet til personvernet er tatt opp med Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste.

Det er ikke nødvendig å søke om tillatelse for å samle inn denne typen informasjon.

Intervjuene ble foretatt ved at jeg noterte hva som ble sagt. Notatene vil bli makulert etter at formalitetene rundt denne oppgaven er fullførte. Intervjuguide samt flyfoto som ble brukt som utgangspunkt for diskusjonene ligger som vedlegg.

Gjennomføring

Brukermedvirkningen ble gjennomført i to omganger. Den første brukermedvirkningen varte i om lag halvannen time, mens den andre varte i litt over to timer. Det planlagte opplegget for brukermedvirkningen ble endret underveis i samtalen. Begge

brukermedvirkningene fant sted inne på Romsås senter i Frivilligsentralens lokaler.

Den første runden ble foretatt med en gruppe innvandrerkvinner på Romsås. Det var til sammen syv kvinner med bakgrunn fra Asia, Afrika og Europa utenom EU/EØS. Møtet med innvandrerne var planlagt med en kontaktperson fra bydelen på forhånd. Samtalene med innvandrerkvinnene hadde flere språklige utfordringer. Det var tungvint å forholde seg samtidig til dem som prøvde å forstå og dem som ikke forholdt seg til det som foregikk på bordet og tegningene. Flere snakket i munnen på hverandre, samtidig som noen satt og forsøkte å konsentrere seg om å forstå hva jeg sa. Flybildene var et veldig nyttig hjelpemiddel for å drive

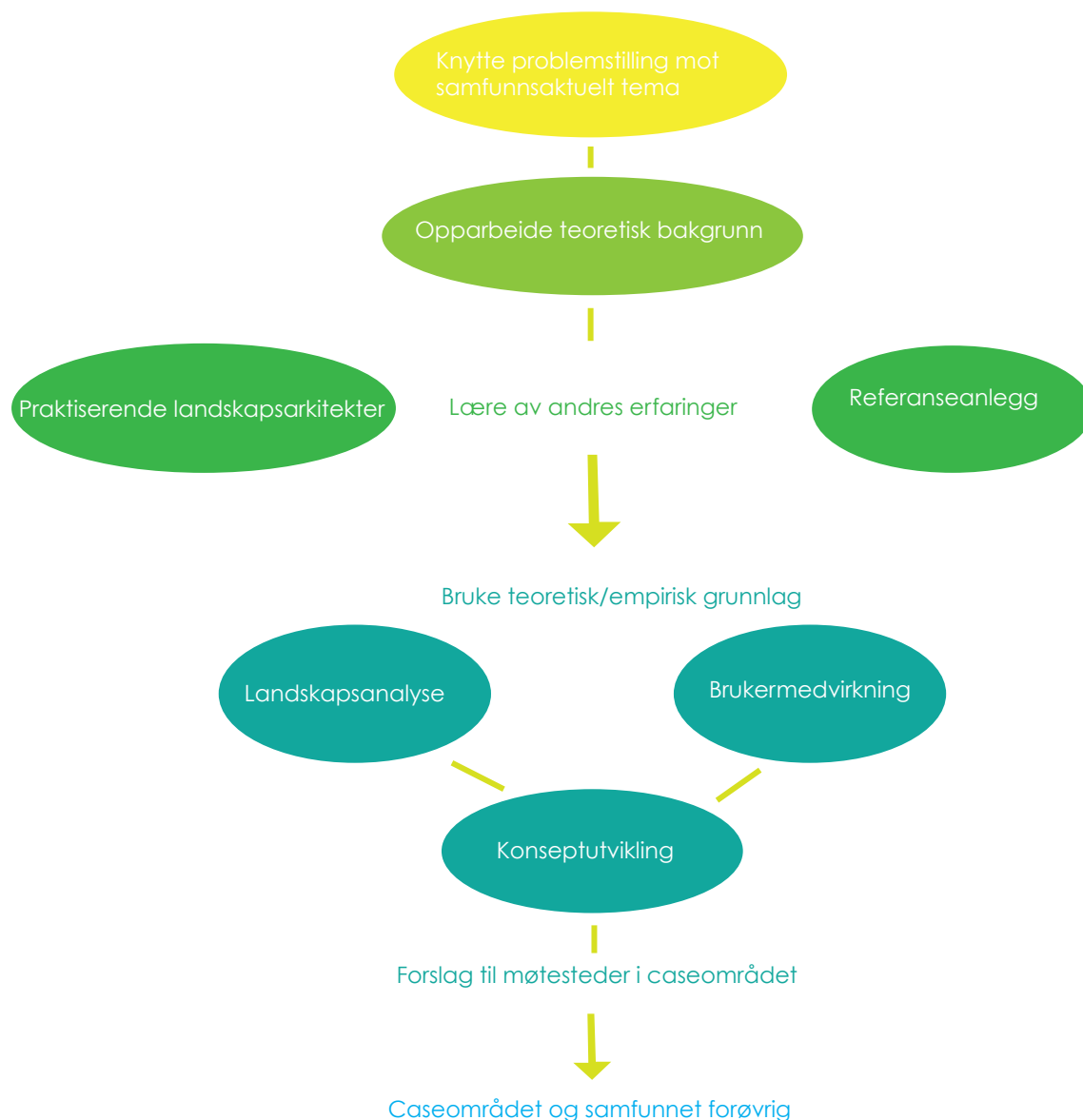
diskusjonen, og deltakerne kjente seg igjen på de ulike stedene.

Den andre brukermedvirkningsrunden var åpen for alle interesserte gjennom at jeg arrangerte en workshop. Her deltok seks personer med etnisk norsk opprinnelse. Målet var å samle en mangfoldig gruppe av beboere. På forhånd hadde jeg delt informasjon om workshopen via e-post og sosiale medier til eget nettverk på Romsås med budskap om å dele, og bydelen ved prosjektet "Kultur i Ring" publiserte informasjon på deres nettsider. Invitasjonen var i tillegg hengt opp inne på Romsås senter. Jeg inviterte personlig flere av deltakerne etter å ha fått utlevert en liste over personer bydelen mente var relevante i sammenhengen. Disse var personer som er har engasjement i foreninger på Romsås eller er tilknyttet Romsås senter. De fleste av dem jeg kontaktet var positive til mitt initiativ og uttrykte et ønske om å delta. Utenom de inviterte var det én person som kom etter å ha lest informasjonen jeg hadde hengt opp på senteret og publisert på nettet. Samtalen med de etnisk norske var preget av diskusjon og mindre bruk av bildene. Deltakerne tok i stor grad opp lokalpolitiske saker. Noen av sakene de tok opp var av interesse for tematikken i oppgaven og som bakgrunnsinformasjon til min forståelse av områdene.

Kommentar til gjennomføring av brukermedvirkning

Det var nyttig å se hvordan man

som landskapsarkitekt kan drive medvirkningsprosesser i ulike befolkningsgrupper og hvordan man kan tilpasse det etter målgruppe. Bakgrunnsinformasjon om deltakerne man skal snakke med er fordelaktig. Der det er språklige barrierer er visuelle verktøy nyttige. Mye kan sies gjennom å tegne opp enkle streker selv om man ikke har ordene man trenger for å si det. Kritikken til utvalget informanter kan være at jeg ikke gikk bredere ut for å dele informasjon om workshopen som ble avholdt. Til dette kunne jeg ha brukt lokalaviser, større plakater og lignende. Ideelt sett ville jeg ha snakket med en mer mangfoldig gruppe av beboerne og gjerne de som ikke "alltid blir hørt". Det er et stort spenn mellom de to gruppene beboere jeg snakket med: innvandrerkvinnene som jobber med å finne sin plass i det norske samfunnet og de engasjerte Romsåsbeboerne som kjenner hver krok av drabantbyen. Fordelen med at engasjerte beboere deltar er deres brede kjennskap til området. De vet mye om pågående prosesser og beboernes miljø. Verdien av å snakke med innvandrerkvinnene mener jeg spesielt er den at man straks får utvidet forståelsen av deres ønsker for uterommet. Ved å sette to forskjellige grupper opp mot hverandre, slik det så å si ble i denne brukermedvirkningen, får man nyansert meningene og oppdager interessante forskjeller og likheter. Undersøkelsenes kvalitative karakter gjør kunnskapen som fremstilles gyldig.

Figuren oppsummerer hvilke metoder som er brukt for å undersøke oppgavens problemstilling og hvordan metodene virker sammen.

2.5 Om arbeidet med de ulike metodene

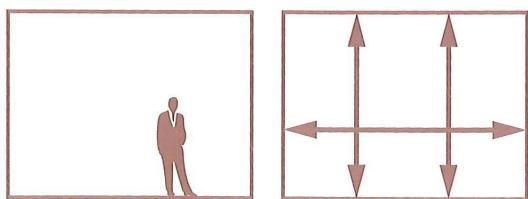
De ulike metodene har utfyllt hverandre på en god måte i arbeidet med problemstillingen. Når jeg har brukt flere ulike metoder har jeg sett saken fra varierte perspektiv. Jeg mener dette har vært til hjelp med å utvikle oppgaven. Samtidig har det synliggjort flere verdifulle sider ved saken som jeg trolig ikke ville ha funnet dersom jeg kun benyttet meg av én av metodene.

Bruken av de varierte metodene har gitt bredde i stoffet. I arbeidet med casestudiet har kombinasjonen av landskapsanalyse og brukermedvirkning vært til stor nytte. Det å snakke med de som kjenner stedene godt og som bruker disse, er en verdifull måte å gjøre seg kjent med et oppgaveområde på. Kombinasjonen av å utrede teori og empiri knyttet til et tema for så å benytte denne for å utforme et caseområde sikrer reliabiliteten i løsningen av problemstillingen.

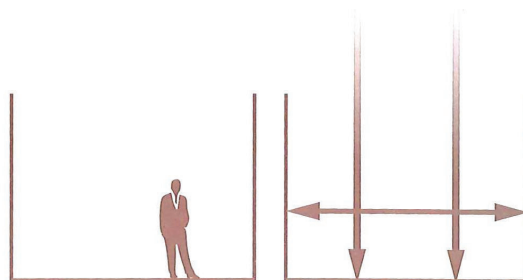

KAPITTEL 3

TEORI

> Architectural space

> Landscape architecture space

I landskapsarkitekturen brukes vertikale avgrensninger til å skape rom. Arkitekturen forholder seg også i større grad til de horisontale avgrensningene som taket. (Bilde 3.1)

For å ha et teoretisk grunnlag til å arbeide med casestudiet vil jeg i dette kapitlet fordype meg i teorier rundt møtesteder og møter i det flerkulturelle samfunnet. Slik jeg ser det handler det å skape de flerkulturelle møtestedene om både å skape de gode stedene, men også å undersøke om det er spesielle hensyn og behov man bør være klar over.

3.1 Rom i landskapsarkitektur

Rommene i landskapsarkitektur er av en annen karakter enn de arkitektoniske rommene. Loidl og Bernard (2003) legger vekt på at rommene i landskapsarkitekturen fortsetter oppover mot himmelen:

”Landscape architecture creates space between an area, a vertical boundary and the sweep of the sky” (ibid:48). Avgrensningen av uterommene er av betydning for hvordan det oppleves. Det er flere måter å avgrense rommene på. Loidl og Bernard (ibid:64) nevner bygninger, murer, gjerder, hekker og høydeforskjeller gjennom terrengendringer. Hvorvidt rommet er åpent eller lukket sier mye om stedet og offentlighetsgraden. Et

lukket rom vil oppfattes mindre offentlig enn et åpent område. Dette er stort sett uavhengig av stedenes offentlighetsgrad. Stedets avgrensninger og mulighetene for å komme seg dit sier noe om tilgjengeligheten (Szita 2012).

3.2 Kriterier for gode møtesteder

Møtestedene kan være byrom, parker, lokale plasser, lekeplasser, turveier gjennom skogen og idrettsplasser. Det kan være kafeer eller steder hvor arrangementer finner sted. Norberg - Schulz beskriver hvordan *”Arkitekturhistorien forteller oss at plassen var byens opprinnelse; først var møtestedet der, så vokste husene opp omkring”* (Thiis-Evensen et al. 1999:15). Med en økt bosetting øker behovet for forskjellige plasstyper. De offentlige rommene har blitt møtesteder av ulik karakter. Stedet er dynamisk. Bruken av et sted vil endre seg med tiden og etter hvert som den sosiale adferden og trafikkbildet endres (Bettum & Butenschøn 1997). Stedets funksjon og formål vil endre seg med hva samfunnet har behov for.

St. James 's Park i London

Lekeplass i Hannover

Lite lokalt byrom i Bordeaux

Turveier gjennom skogen

Byrom i Görlitz

Møtestedene kan være ulike typer uterom. Eksempler på slike rom er parken, lekeplassen, små lokale plasser, turveier gjennom skogen og byrom.

Cullen beskriver i boka *The Concise Townscape* (Cullen 1961) hva som gjør at et sted blir tatt i bruk. Han nevner kvaliteter som skygge, ly, fasiliteter og bekvemmelighet. Videre legger han vekt på at stedene brukes periodevis og at dets funksjon endrer seg. Pensjonistene kan samles om formiddagen og ungdom kan treffes om kvelden på det samme stedet. Solforholdene er essensielle for uterommet. Landskapet hvor stedet er lokalisert er av betydning for hvordan møtestedet oppleves. Det finnes enkelte typer landskap som er å foretrekke fremfor andre. Her nevner Cullen (ibid) stedene som er nærme vann som eksempel. Som landskapsarkitekt er det flere virkemidler man kan ta i bruk for å skape de gode og dynamiske møtestedene. Bettum og Butenschøn (1997)¹ har utformet en sjekklister for møtestedene. Listen er laget for dem som skal utforme møtestedene og tar opp flere viktige momenter ved å planlegge nye møtesteder.

”[Møtestedene] bygges på historisk grunn (...) brukes forskjellig (...) Rom bygges fortsatt ikke på en dag. (...) Et møtested kan ikke tilfredsstillende alle. (...) vakre steder fungerer bedre (...) møtesteder må prosjekteres med omtanke (...) gode prosjekter har bred oppslutning (...) det må tenkes drift fra begynnelsen.”

Bettum og Butenschøn (ibid) anbefaler at møtestedet får et program og legger stor

vekt på å holde et realistisk perspektiv. Elementer på møtestedene kan være benker, bord, grill, gress, installasjoner for lek, lys og vann. Innslag av vann kan virke beroligende, samtidig som det kan være et faremoment i forhold til drukning. Noen møteststeder utendørs er knyttet til funksjoner i nærliggende bygninger. Det kan være uteservering til en kafé eller en skolegårdssituasjon. Når rommene åpnes for en større bruk, vil dette også stille krav til at anlegget må tåle en større slitasje. Belysning på stedet åpner for en lengre bruk gjennom døgnet og flere vil oppleve stedet som tryggere og enklere å orientere seg i. Cullen (1961) mener at fokuspunkt kan virke samlende og orienterende. Utsikt og aktiviteter er med på å gjøre stedet attraktivt for opphold. Rom med endring i nivå skaper i følge Cullen (ibid) flere opplevelser av stedet. Gehl (2010) legger vekt på de gode overflatene og muligheten for bevegelse. Han kategoriserer sine kvalitetskriterier i tre grupper: Beskyttelse (mot trafikk og ulykker, mot kriminalitet og vold, og mot ubehagelige sansepåvirkninger), komfort (mulighetene for å gå, for å stå, for å sitte og å se, føre samtaler samt drive aktiviteter) og herlighetsverdier (skalaforhold, mulighetene for å nyte de positive aspektene ved klimaet og de estetiske kvalitetene med sanseintrykk).

¹ Originalkilden er upaginert.

Skylgge er en kvalitet flere søker til ved et møtested på varme dager. Eksempelet til venstre viser hvordan trærne skaper svale og skyggefulle oppholdsrom skjermet fra sola. Situasjonen i bildet til høyre viser hvordan noen ønsker å oppholde seg i skyggen mens noen stort sett ønsker å være i sola. Begge eksemplene viser offentlige møtesteder i Paris.

Innslag av vann er med på å gjøre møtestedet attraktivt. Vannet kan virke beroligende, være en aktivitet, men også et føremoment med tanke på drukning. Eksempelet viser Miroir d'eau i Bordeaux.

3.3 Møtestedene i det flerkulturelle samfunnet

Samfunnet utvikles kontinuerlig. Dette krever at vi som landskapsarkitekter tenker nytt rundt planlegging og utforming av fremtidens møtesteder. En ting er hva intensjonen til en park eller en plass tradisjonelt var, noe annet er hvordan stedene i realiteten brukes i dag.

Gehl (2006) mener at det offentlige rom og liv sine nye roller defineres fortløpende etter situasjonen. Han beskriver møtet mellom mennesker som den viktigste kollektive funksjonen for å oppnå målsetningen om sunne, bærekraftige, levende og trygge byer. Gehl karakteriserer ti ulike dimensjoner. Noen av disse er aktuelle i forhold til oppgavens problemstilling. Dette gjelder *den sosiale dimensjonen, informasjon og inspirasjon, og demokrati og åpen by - dimensjonen*. Her omtaler han de direkte møtene på tvers av alder, sosial status, kulturelle og etniske forskjeller (ibid:17).

Barn blir eksponert for andre kulturer og lærer å takle det gjennom barnehagen og skolen. Denne typen ”pålagte” møtesteder finnes ikke for voksne (Ganapathy & Søholt 2000). For barna er stort sett ikke språkbarrierene noen hindring for lek og kontakt mens det for voksne må være noe grunnlag, slik som samme språk, for å ta kontakt (Ganapathy & Søholt 1999). Det kan også være andre utgangspunkt, slik som å ha en hund (Yttri 1999). Konteksten for

møtet er av betydning. Man har ulike behov for å bli kjent med andre der man bor, avhengig av hvilken nasjonalitet man har, boforhold og tilknytningen til samfunnet (Ganapathy & Søholt 1999:14). Folk flest oppsøker ikke dem som er annerledes enn seg selv (Wood & Landry 2008). Ved å legge til rette for uformelle møter kan det skapes kontakt mellom mennesker på tvers av ulike etniske grupper eller sosiale lag, samtidig som barrierene for å ta kontakt kan brytes.

En tidligere undersøkelse utført av Ganapathy og Søholt (2000) viser hvordan møtestedene bidrar til ulike relasjoner. Som eksempel nevner de kjennskap og nettverk mellom beboere med samme innvandrerbakgrunn, ulik innvandrerbakgrunn og mellom dem med etnisk norsk bakgrunn og innvandrerbakgrunn (ibid:9). Undersøkelsen tar for seg flere typer møtesteder, ikke bare de som er utendørs. Mye av det som nevnes som kjennetegn på fungerende møtesteder gjelder også for uterommet.

- *Trygge og meningsfulle kontekster*
- *Fra ”de” til ”oss”. Hva har vi til felles?*
- *Positive sanseuttrykk. Å føle seg vel.*
- *Åpenhet for innspill.*
- *Gjentakelse.*
- *Næringsvirksomhet drevet av etniske minoriteter.*

(ibid:10)

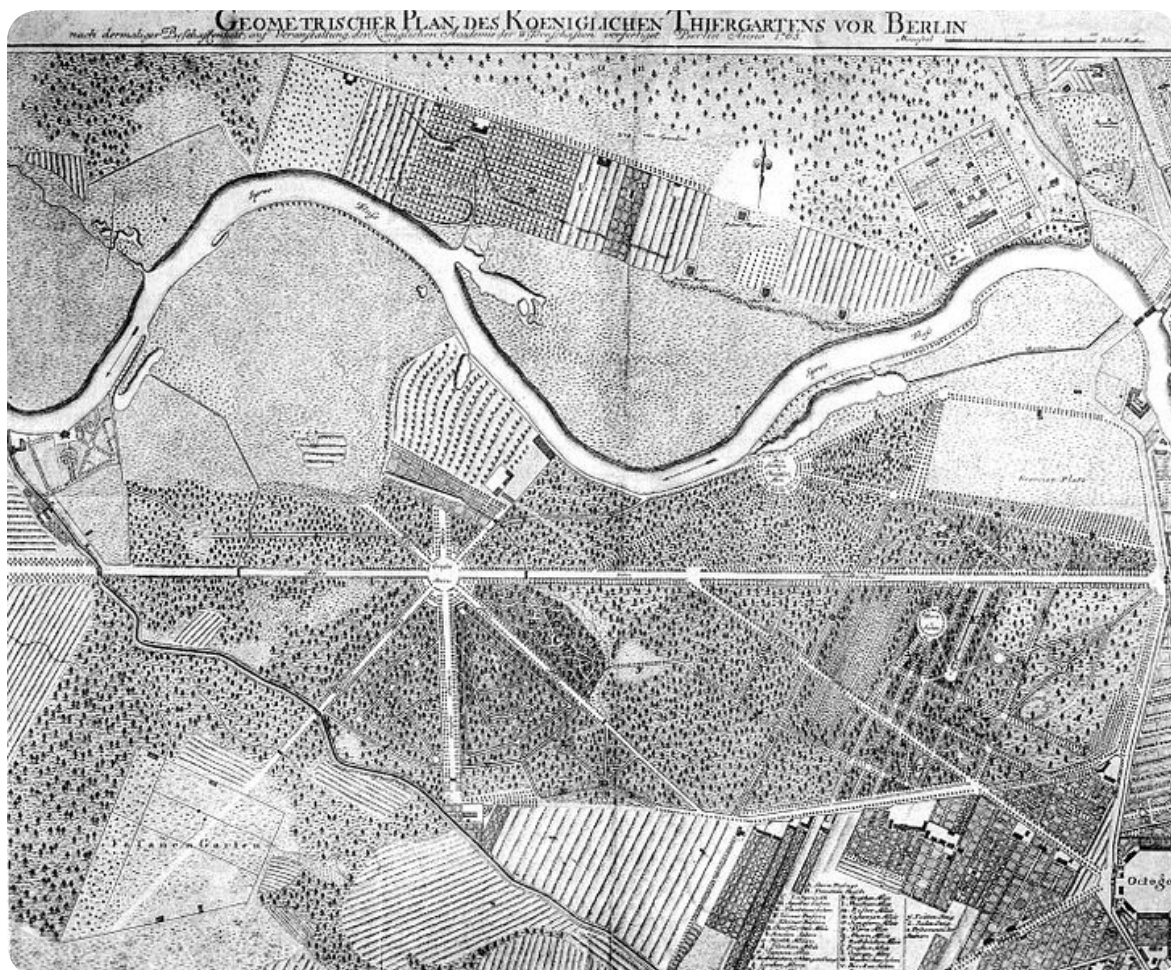
For barna er som oftest ikke språkbarrierer noen hindring for lek, mens det for voksne må være noe grunnlag til å ta kontakt. Språkbarrieren blir større med alderen. (Bilde 3.2)

Noen av rådene forskerne kommer med til planleggerne av møtestedene, er å være lyttende til signaler og å involvere representanter fra gruppene i planarbeidet. De mener også at det kan være lurt med generelle og spesielle tilbud. Aktiviteter kan samlokaliseres (ibid). For den mer overordnede planleggingen anbefaler Wood m.fl. (2008:325) at det identifiseres noen hovedmøtesteder, ”key public spaces”, som lages med tanke på økt bruk og interaksjon mellom etniske grupper. Arrangementer som virker samlende er anbefalt av flere. Wood (ibid) viser til sportsarrangementer for ungdom som eksempel på dette. Antall arrangement øker med antall tilgjengelige offentlige rom (Gehl 2006). Det å finne fellesnevner kan være en løsning for møtesteder i det flerkulturelle samfunnet. Tendensen er at den urbane befolkningen i større grad vil være preget av mennesker med en fremmed bakgrunn enn den etniske. Prognosene for Oslo viser at omtrent halvparten av innbyggerne vil

ha innvandrerbakgrunn i 2040 (Statistisk sentralbyrå 2012b). Statistikken er grunnlag for å anta at behovet for flerkulturelle møtesteder vil øke i fremtiden.

3.4 Folkeparker for folkehelsen

Helt siden tidlig på 1800-tallet har det å ha tilgang på luft og lys vært sentralt innen landskapsarkitektur. Dette skjedde samtidig med skiftet mellom tiden hvor hagene var for de rike og mektige til at parkene ble tilrettelagt og åpnet for alle samfunnsklasser (Jørgensen 2004). Folkeparkene vokste frem på denne tiden som et svar til helseproblematikken under industrialiseringen. Store parker for hele byens befolkning hadde som hensikt å forbedre folkehelsen (Jørgensen & Stabel 2010). Allerede på slutten av 1700-tallet beskrev Hirschfeld i sin bok *Theorie der Gartenkunst* (1779-85) viktigheten av å ha tilgjengelige offentlige promenader. Disse bør, i følge Hirschfeld (ibid:194) være brede og behagelige samt lede til flere steder. Han mente det var viktig å ha en eller flere større møtesteder med muligheter for å puste inn fri og sunn luft, og hvor man kunne nyte himmelen og landskapet (ibid:192). Andre kvaliteter han fremhevet var utsikt og muligheter for å oppholde seg i skyggen, dessuten det å ha steder hvor det er mulig å søke ly ved regn. Kvalitetene Hirschfeld tillia folkeparkene er fremdeles gyldige. Hirschfeld nevner Tiergarten i Berlin som eksempel på en park hvor man har et mangfold av muligheter til å oppholde seg.

(Bilde 3.3)

(Bilde 3.4)

(Bilde 3.5)

Hirschfeld (1779-85) beskrev Tiergartens (Bilde 3.3) mangfoldige tilbud og promenademulighetene for Berlins befolkning. Denne og Central Park i New York (Bilde 3.4) og Hyde Park i London (Bilde 3.5) er eksempler på folkeparker som utgjør store grøntarealer i de ulike byene.

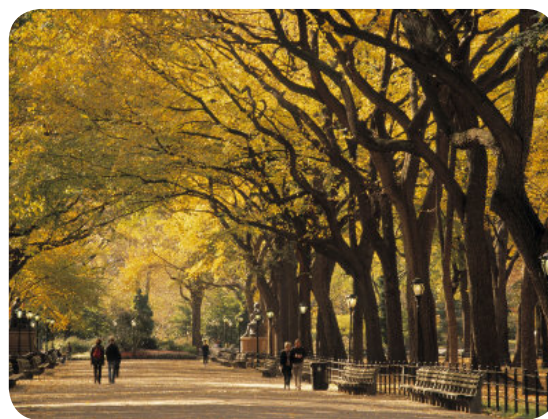
Det han understreker ved denne parken er hvordan det mangfoldige programmet gir muligheten til å velge mellom flere typer omgivelser og aktiviteter innad i parken. Andre eksempler på folkeparker fra denne tiden er Central Park i New York og Hyde Park i London (Jørgensen 2004). Folkeparkene som er nevnt her spiller fremdeles en viktig rolle i byene som møtested og til fordel for folkehelsen.

Helseeffektene ved å ha tilgang på grøntområder er flere. Forskning viser at naturopplevelser endrer hjerterytmen og at det kan gi en velværefølelse (Straumsvåg 2006). En undersøkelse ved Alnarp i Sverige viser at grøntområdene er viktig for alle som bor i byer (Utengen 2011). Fordeler forskerne har funnet er trening av grovmotorikk, bedre konsentrasjon og produktivitet, i tillegg til at personer som bor i nærheten av grøntområder i mindre grad plages av stress. De fremhever spesielt behovet for at de som bor i blokk trenger grøntarealer (ibid).

Yttri (1999) beskriver i sin doktoravhandling *Parken som rom for fellesskap og tilflukt: studiar i bydelen Grünerløkka – Sofienberg, Oslo* hvordan parken har betydning for livskvalitet. Livskvalitet og folkehelse kan ses i sammenheng. Har man det hyggelig og møter andre mennesker, sitter man gjerne mindre alene. Mange innvandrere som

(Bilde 3.6)

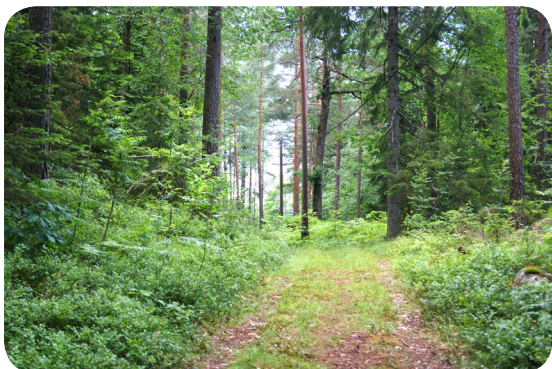
(Bilde 3.7)

Folkeparkene i store byer som Berlin (Bilde 3.6), New York (Bilde 3.57) og London (over) er en viktig del av landskapsarkitekturens historie. Disse var de første anleggene som var ment for hele befolkningen.

kommer til et nytt sted mangler et sosialt nettverk der. Noen av disse er sårbare ved at de har traumer etter flukt eller lignende.

Omgivelsene til møtestedene kan i stor grad variere. Det samme gjelder de ulike

Skogen er tradisjonelt et viktig rekreasjonssted i Norge, mens parken har denne rollen i andre land. Eksemplene over viser en kjerrevei gjennom norsk skog og turstiene gjennom parken Hampstead Heath i London.

etniske gruppene sine preferanser. Norge skiller seg ut med tanke på allemannsretten og andelen skogareal. Skogen er tradisjonelt det stedet man går til for å rekreatere. Selv om det er slik i Norge betyr det ikke nødvendigvis at alle andre vil omfavne og forstå denne tradisjonen. I flere land innehar parken en større rolle som møtested og rekreasjonssted. Utvikling av møtesteder i både skog og parker gir et større spekter av steder å velge mellom. Variasjonen i steder vil også fange opp en større brukergruppe. Valget av sted man går til for rekreasjon kan avhenge av hvor mange og hvem man ønsker å møte.

3.5 Parsellhager som møtested

Senter for byøkologi har undersøkt hvordan parsellhagene i Oslo fungerer som møtested. Gjennom parsellhagene oppstår spontante møter og et fellesskap. Forskjellige dyrkingstradisjoner, behov og interesser samles på de ulike parsellene. Innvandrerne som har parsellhage bruker den ofte til mer enn selve dyrkingen, for eksempel matlaging og grilling, tedrikking og lek. Noen bruker

også hagene til større sammenkomster, spesielt om de har dårlig plass hjemme (Dæhlen & Ortiz 2011). Det som er tydelig er at hagebruk er noe de har til felles til tross for ulike bakgrunner.

I Göttingen, Tyskland, pågår et hageprosjekt kalt *Internationale Gärten*, eller "Internasjonale hager". Prosjektet omfatter parsellhager hvor familier med innvandrerbakgrunn eller tysk opphav møtes til fellesskap og forståelse. Det er flere parseller hvor det dyrkes forskjellig plantemateriale i de ulike parsellene. Det er også parseller med rom for lek og for at de voksne kan sitte. 16 nasjonaliteter er representert i prosjektet og til sammen er det omtrent 300 medlemmer. (Internationale Gärten 2012) Noen av prinsippene de bruker i prosjektet er å skape felles opplevelser, deltakelse, dyrke mat for dem som faktisk trenger det og har lite penger til å kjøpe grønnsaker for. De jobber også med hvordan man håndterer konflikter og integrerer lokale institusjoner.

I Göttingen, Tyskland, kan innvandrerbefolkningen møte andre innvandrere og etnisk tyske gjennom praktiske oppgaver og sosiale aktiviteter knyttet til et parsellhagelag. Gjennom fellesskapet her lærer deltakerne om og av hverandre (Bilde 3.8).

Parsellhagene er aktive møtesteder med flere resultater. Større fysisk aktivitet er en av disse. Dette henger sammen med å dyrke og høste. Dyrkingen består av aktiviteter flere trolig kjenner til fra hjemlandet. Språket kan læres gjennom praktisk arbeid. De varierte aktivitetene resulterer i at det oppstår et sosialt fellesskap. Trivsel har påvirkning på den psykiske helsen, og påvirker livskvaliteten. Dette viser hvordan integreringen i uterommet kan ha positive effekter på folkehelsen. For å inkludere den delen av befolkningen som ikke er interessert i å dyrke kan for eksempel hagene tillegges flerbruksfunksjoner. Det er mulig å skape andre type aktive møtesteder som fører brukerne sammen på samme måte som parsellhagene.

(Bilde 3.9)

(Bilde 3.10)

Parsellhager har vist seg å fungere som en plattform for inkludering i både i Oslo (Bilde 3.9) og i Göttingen (Bilde 3.10).

KAPITTEL 4

DISKUSJON

4.1 Praktiserende landskapsarkitekters meninger

Formålet med spørerrunden blant landskapsarkitekter i Oslo var å undersøke om det har vært behov for å ta stilling til det flerkulturelle samfunnet i forbindelse med planlegging av uteområder.

Jeg ville undersøke praktiserende landskapsarkitekters erfaring rundt emnet, i tillegg til å få en viss formening om bevissthet om slike problemstillinger. På det tidspunktet jeg gjennomførte den uformelle spørerrunden min, hadde jeg størst fokus i oppgaven på parker. Jeg mener at svarene jeg fikk er gyldige for alle typer møteplasser som for parker. Dette er både fordi parken er et sentralt møtested, samt svarenes generelle karakter. Flere av kontorene kom med interessante innspill som kan brukes videre. Spørsmålene jeg stilte dem var:

- *Har dere hatt noen prosjekter hvor det har vært aktuelt å tenke på flerkulturelle behov?*
- *Hvilke verktøy mener dere at landskapsarkitekter har for å tilpasse parken et flerkulturelt samfunn?*
- *Har dere, eller vet dere om et prosjekt dere ville trukket fram i denne sammenhengen som et godt eksempel?*

Blant de spurte landskapsarkitektene var det uenighet rundt hvorvidt det er nødvendig å tenke på å tilrettelegge for flerkulturell bruk eller ikke. Landskapsarkitekt A forteller at de kun har møtt denne utfordringen

ved planlegging av gravlunder og lite i byplanleggingen, hvor *”det å tilrettelegge for møteplasser i utsatte bomiljø har vært oppgaven. Men - om det skal tilskrives flerkulturalitet (om det er et ord) eller generelt dårlig fungerende drabantbyer - det er litt vanskelig å si.”* Landskapsarkitekt C mener at det ikke er noen skarpe skiller. De viser til hvordan mennesker av andre etnisiteter tar byens eksisterende parker i bruk på deres egne måter. Samtidig legger de vekt på at de tar hensyn til flest mulig brukergrupper ved utforming av anleggene. *”Barn, unge, gamle, funksjonsfriske, funksjonshemmede, kvinner/menn, folk fra ulike kulturer...”* Saken ses fra et annet perspektiv hos landskapsarkitekt B som sier:

”Det kan også være lokale/nasjonale tradisjoner som er knyttet opp mot hvordan man utformer landskap. Men om kulturen kommer til uttrykk i landskapet i form av ulike behov mener jeg er vanskelig å identifisere. Menneskets forhold til landskapet tror jeg er mer knyttet til hvordan det har endret seg igjennom historien. Dette beror mer på hvordan vi bruker naturen. (...) jeg vil påstå at alle landskap er et uttrykk for kultur. Men noen er kanskje mer særegne og typiske enn andre. Ta en titt på Garden of Australian Dreams. Et kontemporært landskap med dype kulturelle referanser. Ellers kan vel nevnes japanske hager, persiske hager, kinesiske hager, engelske landskaphager som innehar mye symbolikk. Det finnes også hager som gir uttrykk for industrielle kulturer; for eksempel Duisburg Nord Landschaftspark.”

(Bilde 4.1)

(Bilde 4.2)

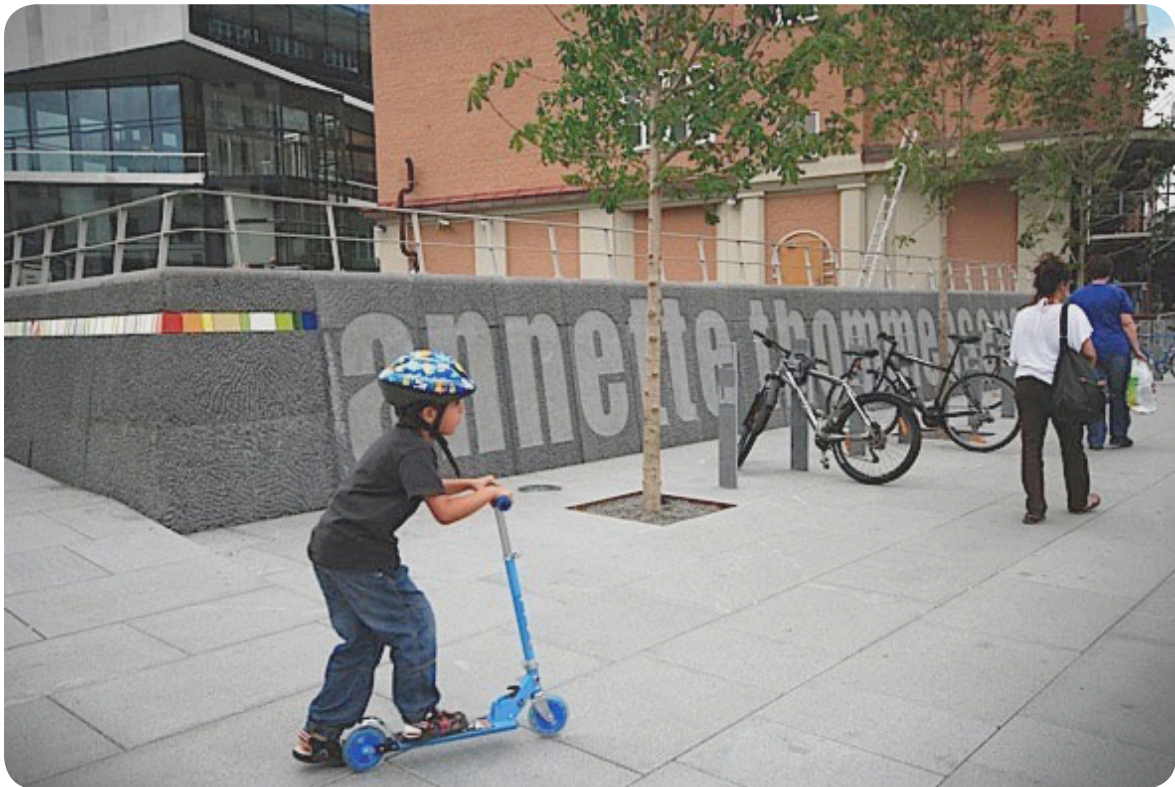

(Bilde 4.3)

(Bilde 4.4)

Alle landskap er uttrykk for kultur. De engelske landskapshagene, her ved Stourhead (Bilde 4.1), preges av symbolikk. Garden of Australian Dreams (Bilde 4.2) av Room 4.1.3 Pty Ltd er en kommentar til det australske samfunnet. Landschaftspark Duisburg-Nord (Bilde 4.3) representerer en industriell og ikke like mye en etnisk kultur. Japanske hager (Bilde 4.4) er et eksempel på landskap med mye symbolikk.

Annette Thommessens plass i Oslo er tegnet av Bjørbekk & Lindheim. Plassen hedrer Annette Thommessen og hennes arbeid for asylsøkeres rettigheter med fargebruk og ved å skape oppmerksomhet rundt navnet som er risset inn i muren (Bilde 4.5).

Verdensparken på Furuset i Groruddalen er et prosjekt som tar inn elementer fra ulike deler av verden i et flerkulturelt område. Parken er ikke ferdigstilt (Bilde 4.6).

Landskapsarkitekt D viser til at hagen i flere religiøse sammenhenger er et hellig sted. I følge landskapsarkitekt E er det unødvendig med ekstra tilrettelegging for flerkulturell bruk av anlegg: *"De som går ut, de går ut og de kjenner reglene."* Med andre ord skjer bruken uavhengig av etnisitet.

En understreker at det å tilfredsstille flere kulturers behov i parkene er utfordrende. Samtidig som man skal ta hensyn til alle brukergruppene, er stedets identitet en sentral faktor i landskapsarkitekturen. Av og til er det gitt ut i fra stedet hvordan det skal fungere, uavhengig av brukergruppene. Løsningen er å tilpasse for alle samtidig som det er stedets identitet som er den drivende kraften. Landskapsarkitekt B hevder at det kulturelle er et resultat av omgivelsene.

Landskapsarkitekt A mener at møtestedene ikke trenger å tilpasses en spesiell kultur eller religion: *"Integrasjon krever møteplasser - og en fotballbane eller lekeplass, piknik-områder... det trenger alle mennesker."* I det flerkulturelle samfunnet er fotball kjent for å være en stor integreringsarena. Generelt er det flere som understreker det at det flerkulturelle miljøet i seg selv bokstavelig talt er mangfoldig. Ikke alle innvandrere ønsker det samme som andre innvandrere. Landskapsarkitekt D mener at det er viktig å tenke på parken som *"et felles fristed fra et samfunn som i andre sammenhenger segmenteres mer og mer. Parken og de levende vekstene er et enestående utgangspunkt for å*

skape slike fristeder". Det store rommet ute er åpent for alle, og i utgangspunktet står man fritt til å ta det i bruk slik man selv ønsker.

Det er ingen entydig oppfatning om dette temaet blant de spurte landskapsarkitektene. Det synes ikke å være klare retningslinjer om hvorvidt man skal inkludere det flerkulturelle perspektivet i utformingen eller ikke. Mye er tilsynelatende basert på egen synsing. Meningen om at landskap har ulike betydninger i forskjellige kulturer er interessant. Det kan gjøre oss oppmerksomme på at vi som norske landskapsarkitekter kan oppfatte landskapet helt annerledes enn dem som bor i andre land. En måte å møte dette på kan være ved å åpne for en annen og videre bruk av våre friområder og grønne areal. Dette gjelder både funksjonen og synet på landskapet.

Flere av landskapsarkitektene påpeker viktigheten av tilgang på de uformelle møtestedene. Samtidig er det ikke gitt at den tradisjonelle oppfatningen av hva et møtested er, er det såkalt "riktige møtestedet". Hva er egentlig norsk: er det plassen i seg selv eller er det hvordan den brukes? Her finnes det flere svar. Det å undersøke hva de sammensatte brukergruppene ønsker en måte å besvare hvordan landskapsarkitekten kan tilrettelegge for bruk. Det kan være å ta hensyn til flertallets ønsker samt å inngå kompromisser. Flere av de spurte

landskapsarkitektene nevner at man bør være varsom med å dele inn parken for mye. Det er det felles rommet som kan fungere som et sted for å fremme kontakt på tvers av sosiale grupperinger.

4.2 Referanseanlegg

Referanseanleggene ligger i forskjellige land og er tegnet av ulike landskapsarkitekter. Alle anleggene gir ulike svar på hvordan man kan møte en flerkulturell tematikk i et offentlig anlegg. Ved å ta for meg tre forskjellige anlegg utformet av ulike landskapsarkitekter synliggjøres varierte løsninger av hvordan møtestedene har blitt utformet for flerkulturell bruk. Anleggene

i dette kapitlet ligger nord i Europa i områder hvor innvandrere eller mennesker med innvandrerbakgrunn utgjør en stor del av befolkningen. Det som er interessant med referanseanleggene, er å se hva som gjør dem til flerkulturelle møtesteder og hvordan landskapsarkitektene har tilpasset anleggene til stedene og befolkningen.

Bjørbeek & Lindheims illustrasjonsplan for Rådhusparken i Lørenskog viser hvordan det grønne draget binder sammen de urbane områdene i syd med tjernet og skogen i nord. Parken legger til rette for allsidig bruk (Bilde 4.7).

Benkene i parken har risset inn "velkommen" på ulike språk. Landskapsarkitekten beskriver dette som en gest til det flerkulturelle samfunnet parken befinner seg i (Bilde 4.8).

RÅDHUSPARKEN I LØRENSKOG

Landskapsarkitekt: Bjørbekk & Lindheim AS

Byggherre/oppdragsgiver: Lørenskog kommune

Byggeår: 2008/2009
(NLA 2012a)

Parken ligger i Lørenskog kommune. 14% av de totalt 33 300 (2010) innbyggerne i kommunen har innvandrerbakgrunn (Eniro Norge 2010). Antallet personer med flyktningbakgrunn i Lørenskog er 4,1% mot 2,5% på landsbasis (IMDi-rapport 5L- 2007). Den mangfoldige brukergruppa parken er ment å trekke til seg gjør det interessant å undersøke Rådhusparken.

Parken er avgrenset med sentrumsbebyggelse i den ene enden og et tjern i den andre. Det er et skrånende terreng ned fra bebyggelsen mot tjernet, og der parken går over i vannet er det et våtmarksområde med en tresti som slynger seg gjennom våtmarksvegetasjon. Flere brygger leder vei ut av trestikomposisjonen, og man kommer i kontakt med vannet. I nord avgrenses parken av skog samt rådhuset. Mot syd avgrenses parken av en allé som følger terrenget ned mot tjernet. Terrenget utnyttes som amfi ved scenen. Parken henvender seg til de naturlige omgivelsene. Det største arealet fylles av gressplen. Høyest oppe står flere treklynger arrangert i lunder. Det er flere benker

Benkene i Rådhusparken er lange og har plass til mange. Bildet viser et av sitteområdene som har utsikt ned mot tjernet.

Parken har flere stier og en trebrygge gjennom vegetasjonen i vannkanten. Denne binder sammen parkens grønne del med den nærliggende tjernet. Scenen brukes i flere sammenhenger og ved større arrangementer i Lørenskog.

hvor endel henvender seg mot tjernet. Benkene er laget i granitt med tredekke og har risset inn "velkommen" på ulike språk. Det er også skulpturelle innslag og noen benker og bord. Videre består parken i et gangveisystem og sandvolleyballbaner.

Materialene som går igjen i anlegget er granitt, grus, tre. Stiene er gruslagte og ligger i et hellende terreng. Det er noe bruk av betong, blant annet i scenen. Gressflatene utgjør et stort areal. Det er en del stauder, både på land og i våtmark. Alleen består av kirsebærtrær.

Gjestfriheten som uttrykkes gjennom de flerspråklige hilsenene på benkene kan få flere til å føle seg velkommen og forstå at samfunnet her er åpent for flere nasjonaliteter. Dette er et grep som kan vise seg å være egnet her hvor det er en relativt høy andel flyktninger og innvandrere. Teksten som går igjen på ulike språk kan være en barrierebryter som kan være innledningen til en samtale mellom to som åpenbart har forskjellig morsmål. Det er mange benker som inviterer til opphold og gjør det mulig å sitte for seg selv, frivillig eller ufrivillig. I seg selv er ikke benkene de mest egnede å sitte på. Disse har verken ryggstøtte eller armlene, noe som utestenger en del brukergrupper fra å sette seg her. Enkelte steder er det satt opp faste stoler som er mer i samsvar med kravene til universell utforming. Likevel er benkene om ikke annet et skulpturelt element som sier noe om åpenheten og mangfoldet denne offentlige parken forsøker å uttrykke. Åpenheten gjør seg i tillegg synlig gjennom landskapets åpne karakter, og det mangfoldige men ikke fast definerte utvalget av rom å oppholde seg i. Ettersom parken er ment å binde sammen sentrumsområdet med det grønne, kan det åpne landskapet fremstå som en kontrast mot det tette, utbygde sentrum.

Ulike oppslag på nettstedet for foreninger som holder til i Lørenskog viser at parken blir mye brukt til konserter eller konkurranser. Dette er arrangementer som

virker samlende, da spesielt for ungdom.

Her kommer scenen og de aktive områdene som sandvolleyballbanene til nytte.

Parken har mulighet for ulike aktiviteter, alt i fra å gå tur i parken og trekke frisk luft, til å sette seg på en brygge og studere naturen rundt seg og høre vannet skvulpe rolig. Det er fleksibelt om man vil være alene eller sammen med mange andre, parken har rom for begge deler. Det er steder for å sitte både i sol og i skygge. Det at parken kan tas i bruk på flere måter gjør at den er egnet for å ta i mot mange forskjellige brukere. Når rommene ikke er klart definerte er det lettere for dem som kommer og skal oppholde seg å definere hva rommet skal være for dem. Det naturaktige landskapet uten ”skrikende effekter” skaper denne følelsen.

Rådhusparken er et sted som kan fungere godt i møtet med det flerkulturelle samfunnet. Parken skiller seg ikke for mye ut, og den har plass til alle. Benkene har en symbolsk effekt uten å gjøre for mye ut av seg. Det at benkene står plassert rundt i parken med sine flerspråklige hilsener har en viktig symbolsk effekt som det å fremme positive holdninger for det fremmede. Parken oppleves som en rolig lokal park hvor alle kan oppholde seg, uavhengig av bakgrunn.

1. Mindre og flere rom
2. Park over tunnel
3. Bjørkeskog
4. Falckplatz
5. Stort åpent rom
6. Sportshall
7. Friedrich-Ludwig-Jahn Sportpark
8. Dynamo Stadion
9. Ikke realisert del

Landskapsarkitekt Gustav Langes illustrasjonsplan for Mauerpark viser hvordan parken er komponert ut i fra en gjennomgående hovedvei, den tidligere "dødsstripa" fra Berlinmurens tid. Kartets målestokk er ikke kjent (Bilde 4.9).

Slitasjen er synlig i Mauerpark. Muren øverst skiller parken fra et sportsstadion og tagges ned kontinuerlig. Denne muren er ikke en del av Berlinermuren. Foran muren er det flere husker. Parken er et svært populært møtested i Prenzlauer-Berg, som er en tett befolket bydel i Berlin.

MAUERPARK, BERLIN

Landskapsarkitekt: Gustav Lange

Byggherre/oppdragsgiver: Allianz

Umweltstiftung og Grün Berlin Park und Garten GmbH

Byggeår: fra 1992

(Allianz Umweltstiftung 2012)

Parken har sitt navn etter områdets tidligere identitet som en del av Berlinmuren ("Berlinermauer"). Det som i dag er bydelen Prenzlauer Bergs grønne lunge er lokalisert der den såkalte "dødsstripe" langs Berlinmuren gikk i skillet mellom Øst- og Vest-Berlin. Med "dødsstripe" menes området mellom muren og der det var tillatt å oppholde seg under delingen av Berlin. Hensikten med dette området var for å lettere kunne oppdage uvedkommende. Prenzlauer Berg er en del av Pankow,

som har innbyggere fra 160 land, hvor innvandrergrupperingene utgjør 6,9 % av befolkningen (Bezirksamt Pankow von Berlin 2008). I tillegg til parken består friområdet av flere stadionanlegg. Parken brukes av en svært allsidig gruppe: familier, barnehager, pønkere, innvandrerfamilier, ungdom og turister. Det ukentlige loppemarkedet og utendørs karaoke trekker til seg svært mange.

Utformingen av parken følger sporene av den gamle "dødsstripe" og Berlinermaueren. Omtrent halvparten av den planlagte parken til Gustav Lange er realisert (*Teaser: Mauerpark Berlin- Ein Kurzfilm* 2010). På vestsiden avgrenses parken av et lagerområde nærme bebyggelse, mens østsiden grenser mot Friedrich- Ludwig-

I den nordlige delen av Mauerpark er parken delt inn i flere rom slik som den nedsenkede delen med buksbombekker og liggebenker som vises i bildet.

Jahn- Sportpark. Terrenget skråner opp mot Dynamo stadion på vestsiden. Den langstrakte parken har flere deler og skillet mellom syd og nord går der parken ligger på taket av en smal tunnel for biler. Den nordlige delen av parken ligger høyere enn de nærliggende gatene, på nivå med den langstrakte parken.

Lengst mot nord er det lekeplasser og en liten gård hvor barn har muligheten til å lære om dyr. Området følges opp lenger sør med stilisert beplantning i to nivåer, med trær plantet i grid på nivå med parken, og en del på gateplan med klippede vegetasjonsfelt og benker. En liten bjørkeskog binder denne delen av parken med den sydligere. Den langstrakte parken som følger mønsteret etter muren avgrenses med en parallell gangvei mens det stramme

formspråket løses noe opp på østsiden av gangveien. Her ligger Falkplatz som er en egen park, sportshallen samt stadion. Den sørlige delen av ”dødsstripa” består stort sett av gressflater og noe kantvegetasjon. Parken har noen skulpturelle elementer som et stort klatrestativ. Mindre sportsplasser i ulike retninger bryter med det ellers strenge formspråket før trær plantet i et løst gridmønster avslutter parkdraget i syd. På den østlige siden av gangveien er det en bratt helning opp mot en mur som skiller parken fra sportsstadion. Den østlige siden av gangveien preges av et stort amfi med en scene midt i. Muren er fylt med graffiti og tagging. Langs toppen av helningen er det flere husker og utsikt mot det tidligere Vest-Berlin.

I syd har Mauerpark en svært åpen karakter med store gressletter. Søppelkassene er svært dominerende midt på sletta.

Hovedveien gjennom parken er lagt i storgatestein, og det er brukt forskjellig steinmateriale i de ulike elementene som amfi og sittekanter. Videre er det noe asfalt og enkelte treelementer. Vegetasjonen utgjør en stor del av anlegget som romdannende eller dekorative element. Det er mange popler, en del bjørk og lind, samt mye busker og villkratt.

Mauerpark strekker seg utover et stort areal. Det åpner for mulighetene til å la flere aktiviteter foregå samtidig uten at det er til sjenanse for andre i parken. Det er få steder å sette seg ned. Man henvises helst til å bruke gresset. Flere benker ville ha gjort parken attraktiv for en større brukergruppe. Den lange gressflaten er egnet for at mange kan ha piknik, enten man vil være for seg selv i utkanten av

parken eller sitte midt på sletta. Parken bærer preg av dårlig vedlikehold, det meste er slitt, det er noe hærverk, og en del vegetasjon har utviklet seg til å bli villnis. ”Subkulturen” utgjør en stor brukergruppe i Mauerpark samtidig som det er plass til mange andre. De som kan beskrives å tilhøre ”subkulturen” er gjerne pønkere eller mennesker med lignende alternativ livsstil. Det at brukergruppa også omfatter disse sier noe om toleransen i parken. Samtidig som denne gruppa bruker parken aktivt, kan denne typen flerkulturelle sammensetning virke skremmende for andre grupper. Dilemmaet er hvilken minoritet man skal tilrettelegge for og hvorvidt man skal separere de ulike gruppene eller inngå kompromisser.

Mauerpark er svært populær blant befolkningen. Bildet viser den store åpne sletta full med mennesker (Bilde 4.10).

Flere familier som oppholder seg i parken velger å oppholde seg i kantene av den store gressletta. Her sitter man i fred fra andre og blir mindre forstyrret enn om man sitter midt i det store rommet.

Fra høyden som skiller Mauerpark fra Dynamo Stadion er det utsikt over parken og vestover i Berlin.

(Bilde 4.11)

Karaoke er en populær aktivitet som bringer tusener av tilskuere til tribunen i parken hver helg.

Streetbasketbanen er et aktivitetsområde som tiltrekker seg ungdom, uavhengig av etnisitet. De nordlige områdene er de mest familievennlige og er de som er mest tilrettelagt for lek. Grilling på den store gressflaten er populært (Freunde des Mauerparks 2010). Her ville parken, og særlig gresset, vært tjent med fellesgriller fremfor privatgriller. Det arrangeres flere festivaler gjennom året. Hver søndag er det karaoke ved amfiet. Her samles minst tusen tilskuere for å se og delta (Kalwa 2009). Dette og loppemarkedet er aktiviteter som i tillegg tiltrekker seg en stor andel turister.

Parken preges av dårlig vedlikehold og plassmangel. De dagene parken er mest brukt er det så fullt med mennesker at man nærmest sitter oppå dem ved siden av seg. Det at en del velger å sette seg inn mot kantene kan indikere at det er et ønske om mer skjerming, da alle områdene stort sett er svært åpne. Den liberale holdningen i Mauerpark kan være med på å skremme bort noen og samtidig virke innbydende for andre. Spørsmålet er om mangfoldet blir så stort at det skremmer bort en stor gruppe, som for eksempel de eldre. Det er en avslappende stemning. Dette kan være tiltalende for mange ulike grupper. Parken har en aktiv venneforening som er med på å utvikle parken videre.

Illustrasjonsplanen til SLA viser de kunstige terrengtoppene (svarte sirkler) og hvordan trærne er fordelt. Stien slynger seg gjennom parken. Ulike parkrom dannes ved hjelp av stien og bygningene (Bilde 4.12).

NORDVESTPARKEN, KØBENHAVN

Landskapsarkitekt: SLA

Byggherre/oppgavsgiver: Københavns kommune

Byggeår: 2009-2010

Den offentlige parken ligger i Nordvest i København, et område som er kjent for kriminalitet, sosiale problemer og forurensing. Innbyggerne her er fattigere og bor trangere enn ellers i København. Sammenlignet med byen er det dobbelt så mange innvandrere med ikke-vestlig bakgrunn i Nordvest. Dette gjør området til det mest mangfoldige området i København

(SLA 2012). Området er transformert fra et innhegnet tomt område til et byrom hvor beboere fra alle kulturer, nasjonaliteter og aldre kan møtes. Parken har i følge landskapsarkitektene blitt et symbol på den positive forandringen som er i ferd med å skje i området. De beskriver tilskuddet av den nye parken som et nytt åpent byrom ”der beskytter og afspejler den foranderlighed, der findes i området. En park som afspejler kvarterets mangfoldighed, eventyrlystne ånd og stærke engagement og giver befolkningen mulighed for rolig refleksion.” (ibid).

Parken slynger seg gjennom bebyggelsen

Belysningen er en sentral del av utformingen av Nordvestparken. Parken belyses med flere former og farger og endrer seg kontinuerlig. Slik tilrettelegges parken for en spennende og variert bruk også etter at det er blitt mørkt (Bilde 4.13).

uten noen fast retning. Parkrommet er komponert ut fra stiene i flere retninger. Det er ingen sentrum, derimot flere krysningspunkter. Naturen tas inn som kontrast mot de grå omgivelsene (Copenhagen X 2011). Landskapsarkitektene har latt seg inspirere av Melkeveien og bruker dette som metafor: *”Forbipasserende kan få følelsen af at være en del af et helt nyt univers, eller dette univers, som vi alle deler på trods af forskjellig oprindelse, religioner og kulturer.”* (SLA 2012) Det er skiftende romforløp med ulike atmosfærer når man går gjennom parken. Tre kunstige topper markerer de tre delområdene. Toppene er et av de fire elementene som går igjen i parken sammen med trær, stier og lys. Det er 63 ulike tresorter i parken, noe som begrunnes med

områdets identitet: *”Netop blandingen af eksotiske træer fra hele verden og traditionelle danske træsorter er udvalgt for at understrege Nordvestkvarterets multikulturelle identitet.”* (ibid) Trærne står sammen med stripete lysmaster som lyser opp parken om kvelden. Lyset varierer i farge og mønster og bryter med det nordiske lyset (Copenhagen X 2011). De stjerneformede oppholdsplassene gjentas gjennom parken. Det er både tradisjonelle benker og stjerneformede benker. Av øvrige kunstneriske innslag er de malte diktene på asfalten. Disse er skrevet av lokale skoleelever. Parken har også en sports plass.

Fargebruken er med på å gjøre at parken skiller seg ut fra andre parker og omgivelsene. Det gjelder fargen

Lyktene fungerer som skulpturelle element om dagen. Dikt som er skrevet av lokale barn dekker mye av asfalten og bidrar til eierskap til stedet (Bilde 4.14).

på lyktene, lyset, vegetasjonen og på bakken. Fargebruken er i tråd med landskapsarkitektens intensjon om å skape et slags nytt univers. Det er kalde farger i nord og varme farger i sør på lysmastene (Realdania 2011). Øvrig materiale er asfalt, gress, betong.

Utgangspunktet om å strø stjernehimlen over asfaltflaten og skape et nytt univers for alle uavhengig av bakgrunn, er et interessant utgangspunkt for parken. Parken har ingen historie som park fra før, det er dermed ingen som "alltid har hatt det området". Brukerne oppfordres til å ta i bruk parken slik de selv ønsker. Det er mye plass og varierte steder til å utfolde seg på, noe som kan skape forskjellige opplevelser sammen med mange eller få. Det at ingen har noe

forhold til stedet fra før av, og at alle tar i bruk parken med "blanke ark" åpner for en ny type bruk.

Samtidig som belsningen er med på å skape et nytt rom og overraskende effekter med fargen, formen og lyssensoren, skaper det oversikt og en trygghetsfølelse. Lyset har dessuten som hensikt å holde unna narkotikaselgere og andre som helst holder seg til mørke områder (ibid). Med belsningen utvides brukstiden i parken. Særlig der hvor det er mørkt store deler av året kan belsning være et godt virkemiddel for å skape aktivitet selv om det ikke er sommer.

Det å ta inn trær fra ulike deler av verden for å speile at brukerne kommer fra hele

Illustrasjonen viser samspillet mellom lyktene og trestammene samt de stjerneformede sitteelementene. Stjernene viser til melkeveimetaforen som brukes som konsept gjennom parken (Bilde 4.15).

verden er en av måtene SLA har tatt inn det flerkulturelle perspektivet. Dette er ikke nødvendigvis et virkemiddel som skaper mer kontakt på tvers av kulturelle bakgrunner, heller et signal å sende til omverden som indikerer toleranse og åpenhet på stedet. Med slik symbolikk er det viktig å ikke la idealismen ta over prosjektet fullstendig. Dette skal også være mange menneskers nærmiljø. I dette tilfellet synes det å være en balanse i dette, og trærne er et fint dekorelement og en læringsressurs ettersom hvert av trærne har navnskilt.

Nordvestparken synes å være laget for de daglige, lokale møtene. Dette er en bydelspark som skal komme beboerne til gode. Om man vil sette seg ned på en benk eller en stjerne, eller gå gjennom parken, gir dette forskjellige opplevelser.

De kunstige toppene skal skape

spenning i terrenget. Kjegleformene er med på å tydeliggjøre at de er kunstige terrengformer. Når man går gjennom parken kan man stoppe opp for å lese diktene og fundere over disse. Diktene passer bedre inn som eksperimentering med dette nye "universet" fremfor akkurat den flerkulturelle tematikken. Likevel er det en styrke at parken ikke er krydret med sitater fra Martin Luther King jr. eller andre symbolske personligheter i kampen om like rettigheter. Barnas tanker og dikt skaper et jordnært inntrykk. De er identitetsskapende for stedet og kan bidra til en eierskapsfølelse. Barna kan gjenkjenne egne eller venners dikt. Bruken av Melkeveimetaforen gjennom hele parken symboliserer hvordan alle er en del av det samme samfunnet.

4.3 Sammenligning av referanseanleggene

Anleggene har flere likheter og forskjeller. Mens Bjørbekk & Lindheims Rådhuspark i større grad følger den tradisjonelle norske ideen om hva en park er, løsriver SLA seg med Nordvestparken fra forventninger og finner en ny måte å utforme parken på. Langes Mauerpark tar utgangspunkt i et tidligere forbudt område og bruker det for å forene østsiden med vestsiden i byen den ligger i. Rådhusparken og Nordvestparken har et tydelig designprogram som er tilrettelagt for en større gruppe. Mauerpark har et formspråk på grunnlag av stedets historie, den flerkulturelle bruken var noe som kom til etterpå. Her har brukerne tatt parken i bruk og gjort den til sin egen. Parkene fungerer som møtested for en stor brukergruppe. Om det er landskapsarkitektens intensjon bak parken eller om det er måten brukerne har tatt parken i bruk på som er grunnen til dette, er uvisst. Alle parkene kan brukes på flere måter og er dermed flerbruksareal.

Det å tilegne offentlige steder en flerkulturell identitet er ikke uproblematisk. En landskapsarkitekt kan ikke sitte ved tegnebordet og feste en merkelapp på anlegget som tegnes med ”flerkulturell” eller ”mangfoldig”. Et annet spørsmål er hvorvidt man bør se fremover og høre på prognosene om at det flerkulturelle samfunnet er fremtiden (Statistisk sentralbyrå 2012b) og tilpasse anleggene etter hvordan bruken

vil komme til å være. Det er ikke gitt at flerkulturelle møtesteder ser annerledes ut enn såkalt ”monokulturelle” steder. Faren ved å øremerke anlegg som flerkulturelle er at de fort blir stående som et standardbilde på hvordan et flerkulturelt møtested bør se ut. Det er forskjell på å designe for at andre designere skal beundre resultatet og å skape et sted hvor lokalbefolkningen vil trives (Szita 2012). Det samme gjelder som i generell utforming av landskapsanlegg, nemlig hensynet til stedet. I følge Fred Kent som driver prosjektet *Project for Public Spaces* er det særlig fire elementer som gjør et rom til et sted: tilgjengelighet, aktivitet, komfort og det sosiale (ibid). ”*A place is a space that people use for activities they enjoy doing. A place is not just to look at; it’s to use. It’s a space that’s designed around a community. People make places, not landscape designers*” (ibid:117). Kent understreker med dette at man ikke kan lage en mal for hvordan det flerkulturelle møtestedet bør være. Det viktigste utgangspunktet er stedet i seg selv.

Referanseanleggene forholder seg til stedet på ulik måte: Mauerpark har et tydelig forhold til stedets historiske forankring. Rådhusparken speiler befolkningen, samtidig som utformingen av landskapsrommet ikke skiller seg radikalt fra hva man ville forventet av en park i en av Oslos forsteder. Parken finner sin plass i de naturlige omgivelsene. Nordvestparken har befolkningen som inspirasjon, og et relativt

Mangfold fremstilles ofte som glade barn fra hele verden som er venner. Møtestedene kan bidra til slike vennskap, men ikke nødvendigvis ved å bokstavelig talt farge hele stedet i alle verdens farger (Bilde 4.16).

åpent utgangspunkt for konseptutviklingen ettersom parken tidligere var en parkeringsplass og ikke ble brukt som møtested. I alle anleggene er det ulike rom. Tilgang på flere typer steder og muligheten for å variere er med på å invitere en større gruppe til opphold. Arealet har en del å si. Er det god plass blir det plass til flere.

Dersom man søker på ord som ”mangfold” og ”diversity” på internett fylles resultatsiden med fargerike bilder, barn som holder hverandre i hendene rundt en jordklode og lignende. Dette er kjent symbolikk på det flerkulturelle. Likevel er det heller tvilsomt at en slik symbolbruk er den riktig å bruke ved utforming av uterommene for å invitere til kontakt mellom brukere av ulike bakgrunner. Det kan i verste fall virke mot sin hensikt og bidra til mindre integrering ettersom flere kan oppfatte dette som en klisjé. Integreringen bør helst skje naturlig. Anleggene som er beskrevet ovenfor gir

ikke et umiddelbart inntrykk av å være flerkulturelt. De oppfattes som spennende anlegg uten at man nødvendigvis knytter dem opp mot ulike formål. Det er mulighet at parkene ville blitt oppfattet annerledes dersom de var blitt forsøkt utformet ”eksotisk” med palmer, mosaikk, fargerike mønstre og lignende. Det ville ha vært en naiv måte å løse saken på. Det er ikke gitt at en person fra den sydlige halvkule ville ha funnet seg til rette noe mer hvis det var palmer i parken. Det er viktig å forholde seg til stedet fremfor å pakke det inn i klisjéaktig symbolikk. Trolig er mangelen på denne symbolikken i referanseanleggene noe av det som gjør dem til gode eksempler.

HVA GJØR DU HER?

KAPITTEL 5

CASESTUDIET

Befolkningen på Romsås samlet seg i Svarttjernparken i juli 2011 for å minne Thomas som mistet livet på Utøya (Bilde 5.1).

”(...) For det er faktisk ikke ille å bo her i det hele tatt. Vi er en dal med mange ulike kulturer og mange forskjellige mennesker. Vi lærer my av og være så mange forskjellige kulturer på et sted. Vi på Romsås har det supert, og det er mange grunner til det. Vi har skogen rett utenfor døra, og Svarttjern sentralt her. Jeg opplever det bare positivt å bo her på Romsås. Jeg er stolt av å bo i Groruddalen og på Romsås, Det syntes jeg dere alle burde være også!” – Thomas Margido Antonsen (1995-22.07.2011), elevrådsleder på Bjøråsen skole sin 17.mai –tale 2011 (utdrag).

5.1 Romsås i Groruddalen

Groruddalen ligger nordøst i Oslo og består av bydelene Alna, Bjerke, Grorud og Stovner. Med sine omtrent 130 000 (2011) innbyggere utgjør Groruddalens befolkning mer enn en femtedel av Oslos befolkning (Plankontoret for Groruddalen 2012a). Oslo har 28,4% innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre. Det tilsvarende tallet er gjennomsnittlig 43,1% for Groruddalens bydeler (Statistisk sentralbyrå 2011e). Bydel Grorud ligger nordøst i Oslo på grensen mot Lillomarka og har et areal på rundt 5058 dekar (Bydel Grorud 2012). Den tidligere selvstendige bydelen Romsås har tilhørt bydel Grorud siden 2003 (GATE design 2008). Drabantbyen Romsås

domineres av blokkbebyggelse. Blokkene varierer i høyde og i størrelse på leilighetene. Romsås omfatter seks borettslag: Ravnkollen, Røverkollen, Svarttjern, Emanuefjell, Orremyr og Tiurleiken.

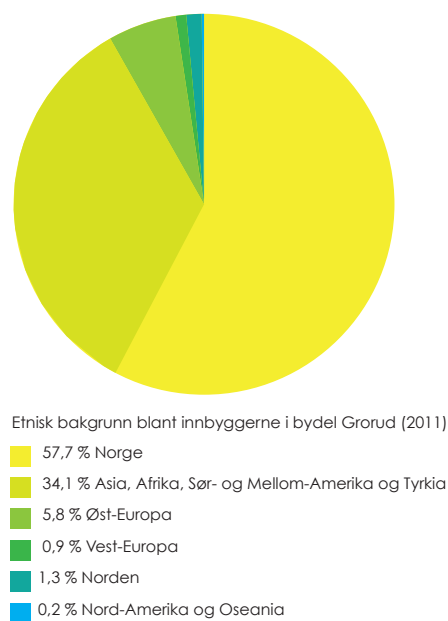
5.2 Befolkning

I dag bor det omlag 7000 mennesker på Romsås. Av disse har 63 prosent norsk/ vestlig opprinnelse og 37 prosent såkalt ikke-vestlig opprinnelse (ibid:16). I bydel Grorud bor det 26 777 mennesker per 1. januar 2012 (Statistisk sentralbyrå 2012a). Den samlede befolkningen på Romsås består av 99 nasjonaliteter (Kultur i Ring et al. 2010). Innvandrerbefolkningen i bydel Grorud utgjør 42,3% av befolkningen

Kartet viser hvor Romsås (markert med stjerne) ligger i forhold til resten av Oslo. Romsås tilhører bydel Grorud og grenser mot Romerike og Lillomarka.

(Statistisk sentralbyrå 2011d). Det er med andre ord en svært mangfoldig beboermengde i området. Det er tre grunnskoler på Romsås og alle har høye andeler elever med migrasjonsbakgrunn. Disse er henholdsvis Tiurleiken (71%), Bjøråsen (51%) og Svarttjern (60%)¹ (GATE design 2008). I den fysiske og sosiokulturelle undersøkelsen som er gjennomført av GATE design kommer det frem at det er flere barn i området enn i resten av Oslo (ibid).

Diagrammet viser befolknings sammensetningen i bydel Grorud basert på tall fra SSB.

¹ Andel med innvandrerbakgrunn i parantes.

Kartet orienterer om plasseringen av de ulike områdene som utgjør Romsås. Navnene som står oppført inne i kartet markerer borettslagene, mens nummereringen viser til listen til høyre for kartet. Denne viser plasseringen av sentrale offentlige møtesteder.

5.3 Folkehelse

Det å ha steder å være ute og delta i et samhold med andre er av betydning for befolkningens livskvalitet. Integrering er dermed viktig for folkehelsen.

Undersøkelser gjort av bydelen avdekker at flertallet av innbyggerne i bydelen har gode levekår og god helse (Bydel Grorud 2011). Jeg velger derfor å ta i bruk informasjon som gjelder hele Bydel Grorud da det ikke er egne tall for Romsås. Tidligere arbeid som MoRo-prosjektet har tatt for seg ulik folkehelseproblematikk i bydelen

(Nasjonalt folkehelseinstitutt 2012) og er med på å understreke bydelens fokus på folkehelsearbeidet. Samtidig som det er lav sysselsetting i noen innvandrergupper legger bydelen vekt på at de samlet sett har den høyeste sysselsettingen av det de betegner som ikke-vestlige innvandrere i Oslo (Bydel Grorud 2011). utfordringer bydelen har er blant annet at den gjennomsnittlige levealderen for såkalt ikke-vestlige innvandrere er 15 år lavere enn resten av Groruddalens befolkning.

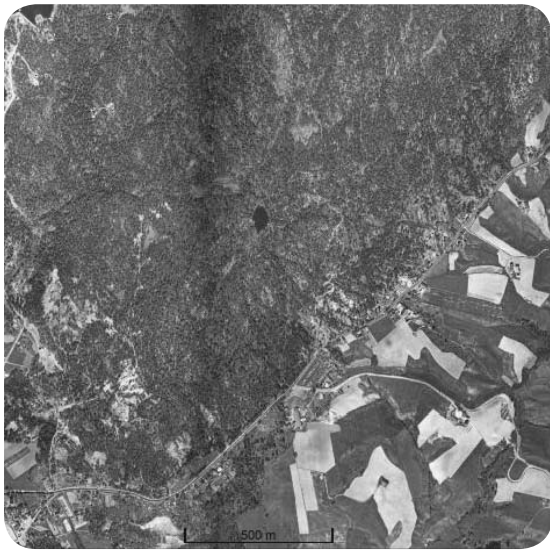

Drabantbybebyggelsen ligger innenfor en ringvei. Det er flere muligheter for å krysse ringveien over broer og underganger. Fra broen som forbinder Romsås senter med Marka er det utsikt mot moskeene på Furuset.

(ibid). Det er foretatt en undersøkelse blant noen av de største innvandrergroppene i bydelen hvor flere av innvandrerne selv har karakterisert seg som inaktive. De fleste innvandrergroppene har lavere alkoholforbruk enn etnisk norske (ibid). Videre er det høy forekomst av diabetes og hjerteinfarkt i flere innvandrergropper. Det legges vekt på at ikke-vestlige innvandrere i større grad kan være utsatt for psykiske plager grunnet traumatiske krigsopplevelser, høyere arbeidsledighet, lavere inntekt, språklige og kulturelle tilpasningsvansker (ibid). En av ti innbyggere i Groruddalen har flyktningbakgrunn. Bydelen møter flere utfordringer med tanke på folkehelse. Etter flere tiltak er helsetilstand blant befolkningen i bydelen i ferd med å bedres. Levealderen i bydel Grorud er fremdeles lavere enn andre bydeler (ibid). Undersøkelser av fysiske miljøfaktorer

viser at Romsås kommer godt ut på flere områder. Det er i forhold til flere andre steder god luftkvalitet på Romsås og det er lite støy. Analysekart fra bydelen viser at det stort sett er i forbindelse med bilveien, ringveien, som omslutter Romsås at det er noe støy. Det har vært en stor nedgang i kriminalitet i Groruddalen de siste årene (Sarwar 2012). Stasjonssjef ved Stovner politistasjon Espen Aas begrunner hvorfor kriminaliteten er blitt halvert på et tiår mens det har vært en fordobling i antall innvandrere slik:

”Vi er mange gode krefter som har slått oss sammen - bydelene, borettslagene, fritidsklubbene, skolene, politiet og foreldrene. De fleste som bor her vil ha det trygt, og vil det beste for barna sine. Vi snakker mer sammen. Suksessfaktoren er godt samspill” (ibid)

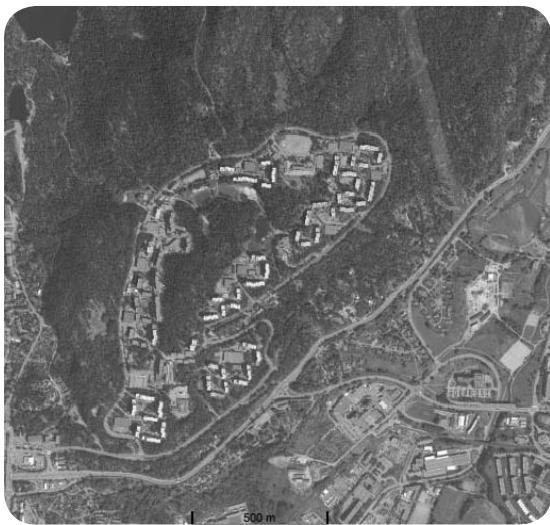
Romsås 1937

Området som i dag er kjent som Romsås var skog. Romsås gård ligger nedenfor åsen nær Trondheimsveien (Bilde 5.2).

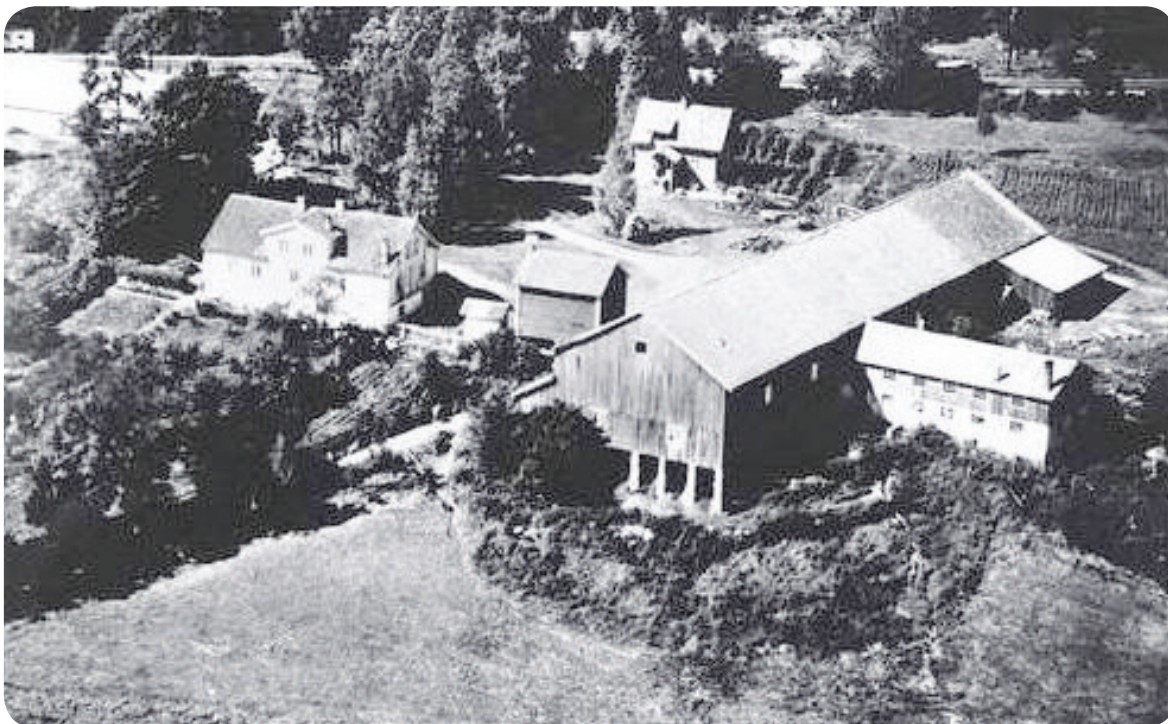
Romsås 1971

OBOS har startet byggearbeidet. Borettslagene som er under utbygging er Ravnkollen, Tiurleiken og Orremyr. Ringveien er ikke fullført (Bilde 5.3).

Romsås 2008

Drabantbyen slik den fremstår i dag med blokkbebyggelse. Fremdeles består mye av skogen mellom bebyggelsen (Bilde 5.4).

Romsås var opprinnelig en gård og skysstasjon langs Trondheimsveien nedenfor området hvor OBOS bygde drabantbyen som i dag kalles for Romsås. Dette området var et ubebygde skogsområde frem til 70-tallet (Bilde 5.5).

5.4 Historisk bakgrunn

Romsås var opprinnelig en gård som lå nedenfor en ås på grensen mot Romerike (romsås.no 2008). Flere kilder hevder at dette er grunnlaget for navngivingen til stedet. Gården regnes som en av de eldste gårdene i Groruddalen og er nevnt i historiske kilder så langt tilbake som til 1500-tallet. Den gang var gården registrert som en del av klosteret på Hovedøya sine eiendommer (ibid). Romsås var med sine om lag 1900 mål i 1850 blant de største gårdene i Østre Aker. Da Trondheimsveien ble lagt om på midten av 1700-tallet fikk dette stor betydning for gården, som da ble til gjestgiveri og skysstasjon. I 1963 var det slutt på gårdsdriften etter at OBOS kjøpte 1100 mål fra Romsås gård (Hofstad & Roede 2008).

En gruppe med arkitekter fra syv ulike kontorer ledet av Alex Christiansen og Alf Bastiansen, også kalt Romsåsteamet, planla Romsås. Prosjektet omtales som sin tids prestisjeprosjekt (Kronborg 2011). Utformingen av Romsås ble arbeidet med som en modelldrabantby, med barnevennlige uteområder og biltrafikk lagt utenom boligområdene (GATE design 2008; Kultur i Ring et al. 2010). I planleggingen ble naturkvalitetene på Romsås høyt verdsatt, noe som i dag kommer til syne gjennom kontrastene mellom det bygde og naturen. De første planene for den nye drabantbyen var klare tidlig på 1960-tallet. Kronborg (2011:17) beskriver det som et ”resultat av ambisjoner, entusiasme, store forventninger og samvittighetsfull planlegging”.

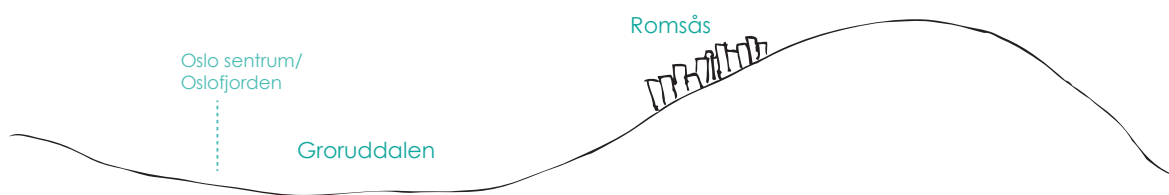
Romsås var OBOS' modelldrabantby på 70-tallet. Bilfrie uteområder og nærhet til naturen gjorde området til et populært sted for familier å bo. Bildet viser en typisk situasjon på et borettslagstun med blokkenes opprinnelige grå fasader (Bilde 5.6).

Gjennom rehabiliteringsprosjektet på Romsås har blokkene fornyet fasadene med lys murstein og innglasserte verandaer. Bildet viser nordsiden av blokker i Emanue尔夫jell borettslag vendt mot Svarttjernparken.

Det ambisiøse drabantbyprosjektet var til å begynne med planlagt som rekkehusbebyggelse og lavblokker. Terrengforholdene var med på å gjøre det dyrere enn beregnet, og Romsåsteamet måtte planlegge dobbelt så mange boliger som det opprinnelig var tenkt. Resultatet ble høyblokkbebyggelsen som i dag kjennetegner Romsås (OBOS 2012). Byggingen pågikk fra 1970 til 1974. De første som flyttet inn på Romsås, fikk flytte inn på Ravnkollen mot slutten av 1970 (romsås.no 2008). Etter at boligene var på plass, kom senteret med t-banestasjon og tjenestetilbud og lokaler som skulle dekke flere kommunale behov. Da Romsås sto ferdig, var den nye bydelen et sted som vakte oppsikt og

beundring for planløsninger og arkitektur (Hofstad & Roede 2008). På 90-tallet ble behovet for fornyelse av de grå fasadene tydeligere. Konkurransen om en helhetlig utviklingsplan ble vunnet av 4B Arkitekter AS i 1996 (OBOS 2011). Byggearbeidet har pågått i flere år med et borettslag av gangen. Borettslagene har fornyet fasadene med lys teglstein. Uterommene er fornyet i ulik grad. Flere av uterommene har fremdeles behov for en opparbeidelse. Prosjektet betegnes som en et av Norges historiens største rehabiliteringsprosjekter med en prislapp på omtrent 1,5 milliarder kroner (Skjebstad 2009). Romsås fremstår i dag som en nyrehabilitert bydel etter fornyelsen som har pågått i flere år.

Det forenklede snittet forklarer Romsås sin plassering i landskapet i forhold til Groruddalen forøvrig og til Oslo sentrum. Drabantbyen omgis av Lillomarka.

5.5 Overordnet landskapsanalyse og registrering

Kronborg (2011:19) karakteriserer Romsås som et ”bysamfunn i granskauen”. Med utsikt mot Oslofjorden og utover byen og Lillomarka som innramming er beliggenheten til Romsås unik. Romsås ligger fra omtrent 230 meter over havet og opp mot rundt 290 m.o.h. (yr.no 2012).

Landskapsform

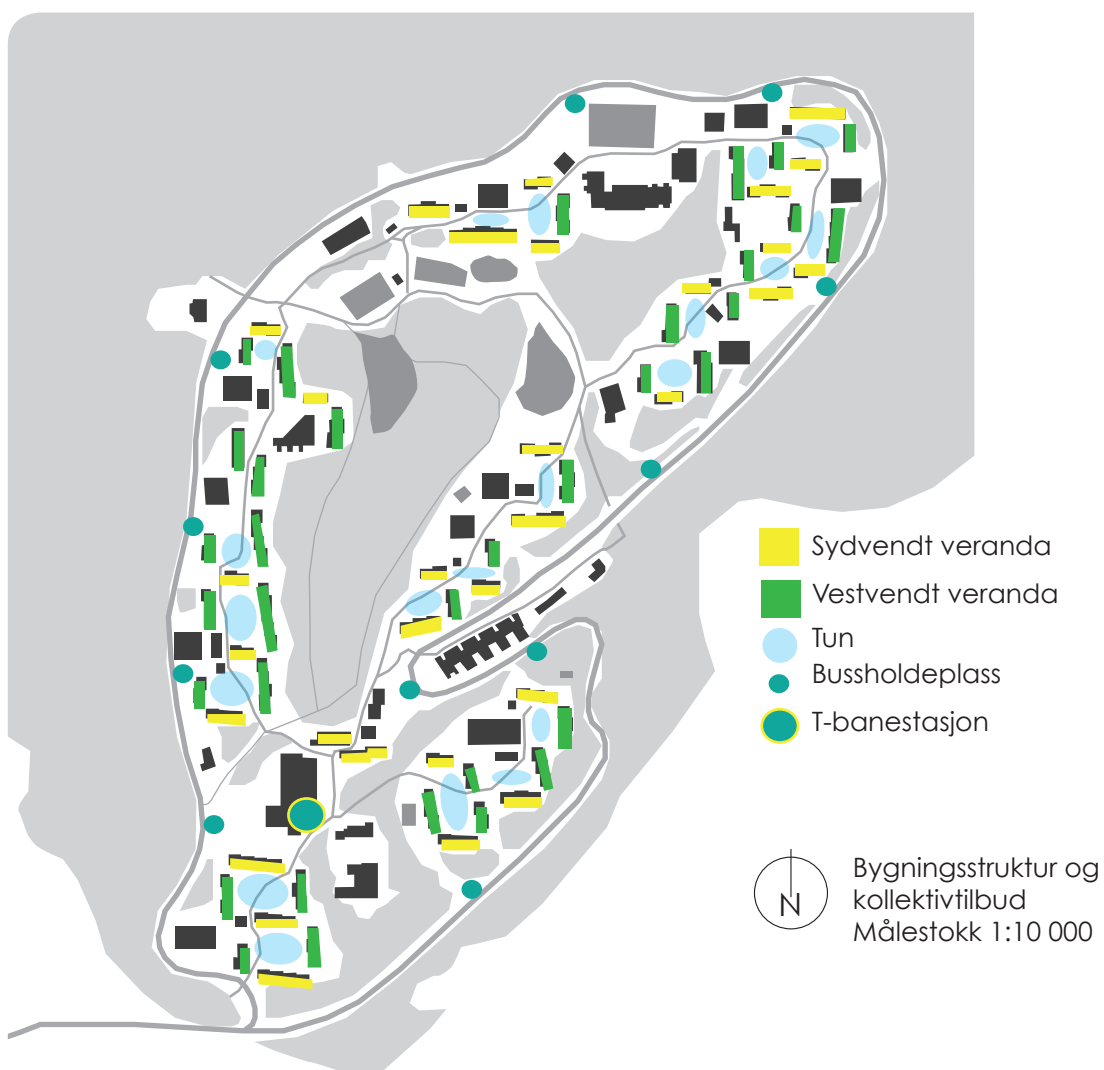
Landskapets form bærer preg av at det ligger i en dalside. Drabantbyen ligger i et relativt bratt landskap hvor det jevnt over er stigning oppover mot toppen av Romsås. Bunnen består av ulike vulkanske bergarter som syenitt (Norges geologiske undersøkelser 2012) også kjent som grorudgranitt. Plasseringen i det skrånende terrenget medfører et stort spekter av utsikter og utfordringer knyttet til bratthet innad i drabantbyen.

Bygningsstruktur

Det er til sammen 2600 leiligheter på Romsås (Kronborg 2011). Blokkene er fordelt i borettslag, som er delt inn i tun. Antall etasjer varierer. De høyeste blokkene har heis. Hver leilighet har egen veranda, mens grunnetasjene har små hager. Foruten blokkene består bygningsmassen av offentlige bygg som skoler, barnehager, kirke og lokalsenteret. Hvert borettslag har egne store felles parkeringshus i tilknytning til ringveien som omslutter drabantbyen. Borettslagene har egne grendehus, mens det varierer om borettslagene har bodene ute på tunet eller om de er bygget på parkeringshuset. Det er noen bygg som i utgangspunktet var ment for næring og kontorvirksomhet. Rekkehusbebyggelsen i Romsåslia borettslag er i utgangspunktet for eldre.

Beliggenheten til Romsås gjør at det er mange steder med god utsikt. Bildet er tatt fra en sydvendt veranda og viser utsikten mot Oslo sentrum, Oslofjorden og Nesodden. Romsås senter ses i forgrunn.

Blokkbebyggelsen danner flere større og mindre tun. Tunene er de enkelte borettslagenes uteområder. Disse varierer fra å være lekeplasser, ha sittegrupper og beplantning eller å være uten program. Kartet understreker retningen verandaene i leilighetene i blokkene vender. Dette er av betydning for solforholdene på verandaene som er de eneste private uterommene de enkelte boenhetene har på Romsås. Kartet viser at det er et godt kollektivtilbud for beboerne.

Uterom og friområder

Dette og kirken ligger på utsiden av ringveien. Det er tilrettelagt for fotgjengerne med gangtunneler og broer for å unngå å krysse bilveien. Friområdene består av borettslagstun og lekeplasser, i tillegg til skolegårder og uteområdene til barnehagene. Humleby fritidspark ble oppgradert i 2006 med idrettsplasser og lekeplass (Kultur - og idrettsetaten 2006). Både her og utenfor Bjøråsen skole er det lagt kunstgress. Gjennom Groruddalssatsingen fikk Svarttjernparken parkmessig opparbeidelse og rensing av badevannet i 2009 (Plankontoret for Groruddalen 2012c). Det er enkelte skogspartier som brukes som snarveier, turveier og lek. Disse skogspartiene ligger i et relativt bratt terreng. Lillomarka omslutter hele drabantbyen og inngår i friområdene som kan knyttes til Romsås. Gangveiene innad i Romsåsbyen brukes til rekreasjonsformål og for å komme seg fra a til å. Biltrafikken er begrenset til ringveien som går rundt drabantbyen og parkeringsplassene og parkeringshusene. Biler kjører kun unntaksvis inne i boligområdene. Fotgjengerne trenger ikke å forholde seg til biltrafikken så lenge de beveger seg innenfor denne ringveien. Uterommene kan plasseres i følgende grupper: offentlige parkanlegg, gjennomgangsområder, borettslagstun og skolegård/barnehage. Alle uterom er felles, enten som offentlig eller halvoffentlig.

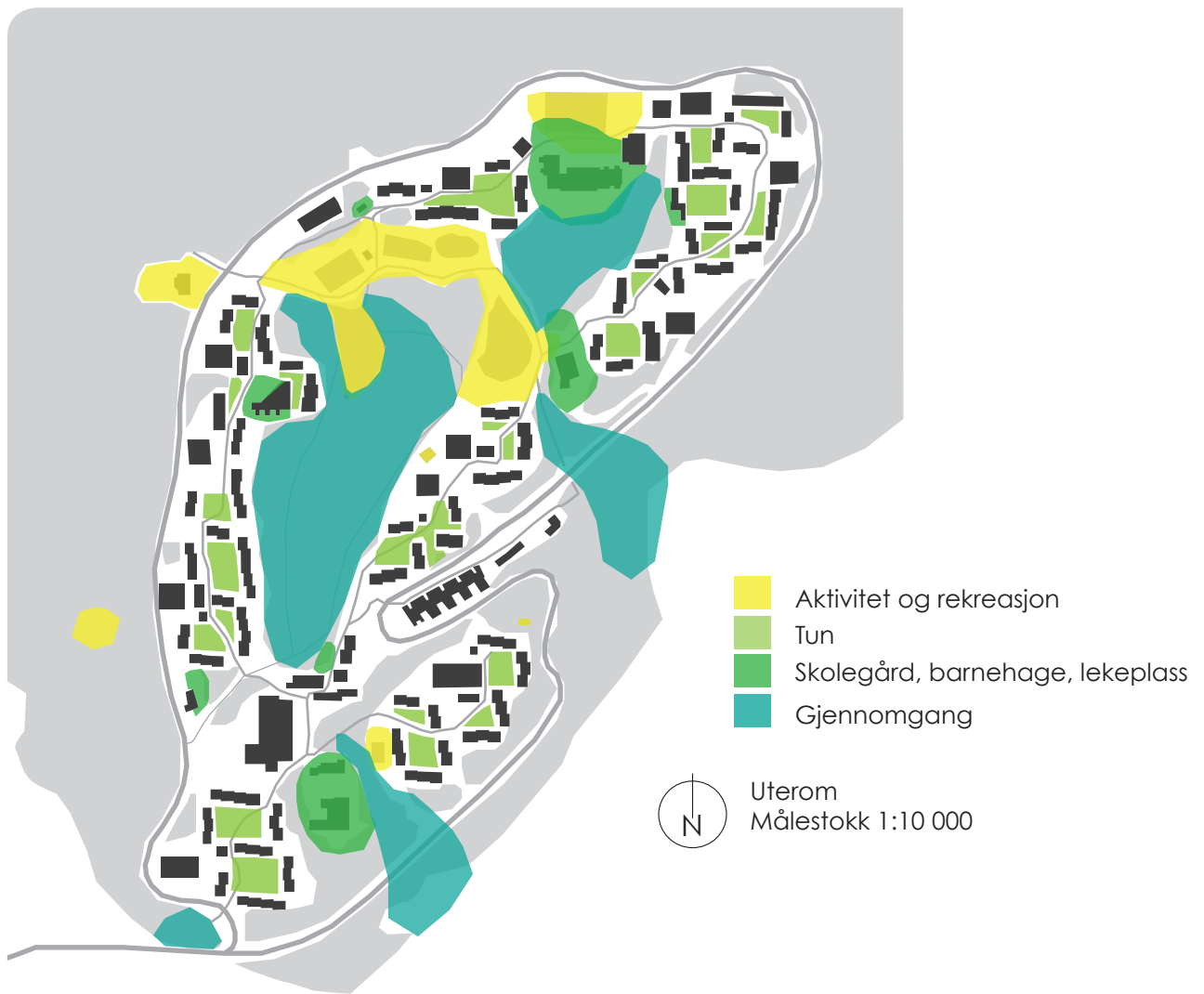

Eksempler på uterom på Romsås. Disse er ulike typer møtesteder.

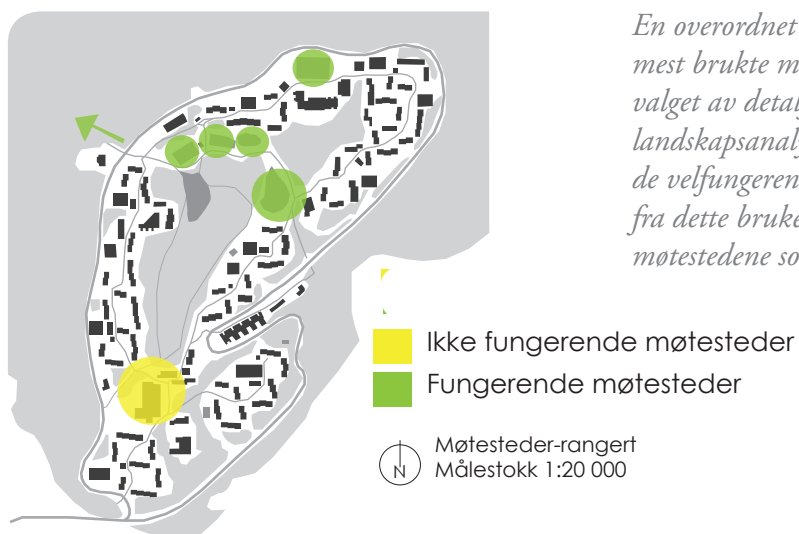
Øverst: veier og stier i skogen. Turen kan være målet for aktiviteten, eller et middel til å komme seg frem.

Midten: Sportsanlegg på Humleby. Idrett er en inkluderende aktivitet blant barn og ungdom.

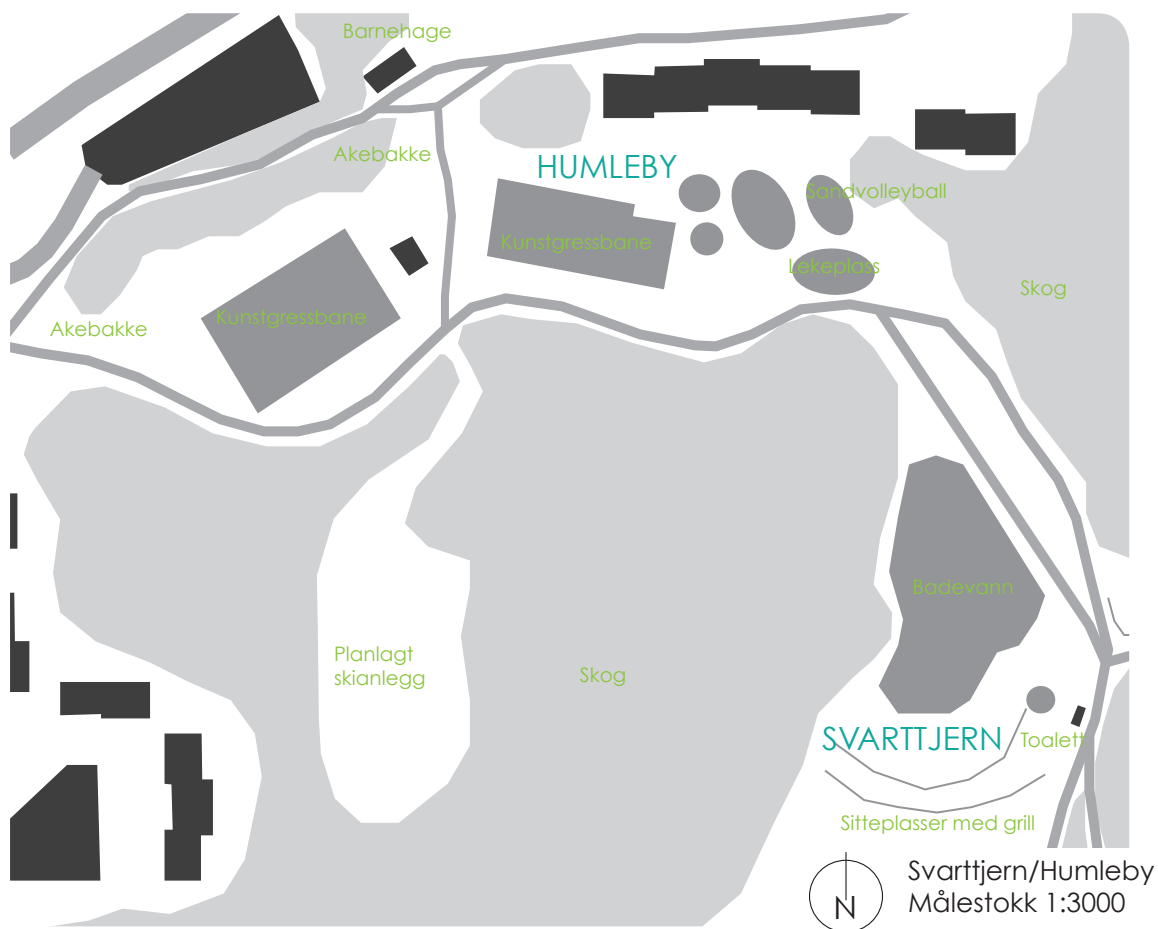
Nederst: Borettslagstun på Emanuelfell. De lokale lekeplassene i borettslagstunene er typiske møtesteder for familier.

Registreringen av de ulike typene uterom på Romsås viser at de største fellesområdene for aktivitet og rekreasjon ligger lengst nord, mens det i størst grad er mer halvoffentlige møtesteder i form av borettslagstun som preger det sørlige Romsås. Skogsområdene fungerer som gjennomgangsområder og snarvei, men det er i liten grad tilrettelagt for opphold.

En overordnet vurdering av dagens mest brukte møtesteder begrunner valget av detaljområder for den videre landskapsanalysen. Ved å gjøre registreringer i de velfungerende møstedene kan erfaringene fra dette brukes i utformingen av de møstedene som ikke fungerer slik de er i dag.

Oversiktskartet over Humleby og Svarttjernparken orienterer om dagens situasjon i de to parkene. I denne registreringen ses de to parkene under ett på grunn av deres nærliggende og lignende karakterer.

5.6 Registrering av delområder

I den videre registreringen vil jeg fokusere på to delområder. Disse er Svarttjernparken/Humleby og Romsås senter.

Svarttjernparken og Humleby er to offentlige utendørs anlegg på Romsås som bindes sammen av en liten gressbakke og gangveier. Sammen utgjør de to anleggene det største rekreasjonsområdet på Romsås. I oppgaven tar jeg for meg disse to anleggene som et område.

Humleby fritidspark

Humleby er tilrettelagt for aktivitet og lek. Landskapsarkitekt er Kristian Vahl Østbye i Oslo kommune. Anlegget driftes

av Oslo kommune. Parken ble oppgradert i 2006. Humleby er hovedsakelig ment å være et sted for barn og ungdom (Kultur- og Kirkedepartementet 2008). Ved utforming er det tatt hensyn til de naturlige omgivelsene, hvor blant annet kunstgressbanen skal illudere et tjern i dalbunnen. Anlegget består i tillegg av ballbinge, sandvolleyballbane, sandfotballbane, streetbasketbane, petanquebane, en labyrint og idrettslekeplass (ibid). Landskapsarkitekten har bevisst valgt grove materialer som granitt og tømmer for at anlegget skal tåle slitasje best mulig. Et eksempel er trestammene som er laget til klatrestativ. Disse er gjenbruk av almetrær fra alleen til

Humbleby ligger i en slags dalbunn. Parken består av kunstgressbaner og lekestativ.

Lekestativene på Humleby er laget spesielt for parken. Lekeområdet grenser til Svarttjernparken.

Steinlabirinten som på bildet er dekket av snø åpner for flere typer lek og er populær blant de minste jentene.

Stolene og bordet er skåret ut av gamle almetrær fra Bogstad gård som måtte felles på grunn av almesyken. Slik fant landskapsarkitekten nye bruksmåter for materialet.

Svarttjernparken ligger rundt Svarttjern som fungerer som badevann. Det er en rampe ned i vannet slik at det er mulig å bruke rullestol. Trekonstruksjonene på den høyre vannkanten fungerer som brygger hvor man kan fiske eller oppholde seg.

Nordsiden av Svarttjern har en sandstrand. Det er ingen benker på denne siden av vannet.

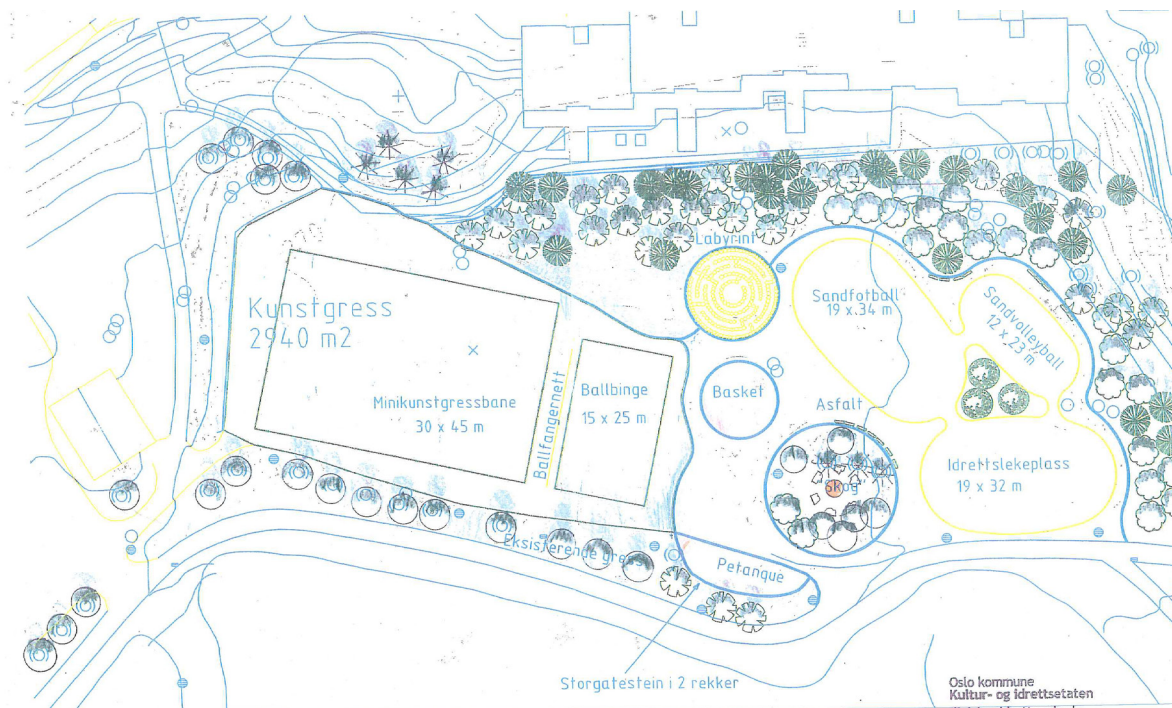
Gangveien som forbinder borettslagene går gjennom parken. Bildet viser toalettbygget, og lekeplassen som er en del av skolegården til Svarttjern skole.

Parken har flere sittegrupper med faste griller. Plenen er terrassert og det går en sti gjennom parkområdet.

Stien langs tjernet er gruslagt. Det er adgang til vannet med de dype trinnene. Forgrunnen av bildet grenser til Humleby fritidspark.

Illustrasjonsplanen for Humleby fritidspark viser fordelingen av aktiviteter (Bilde 5.7).

Bogstad gård. Videre har mulighetene for å utvide parken med et vinterskianlegg blitt diskutert. Dette er foreløpig ikke realisert, grunnet mindre kapasitet og ressurser. (Oslo kommune 2010a)

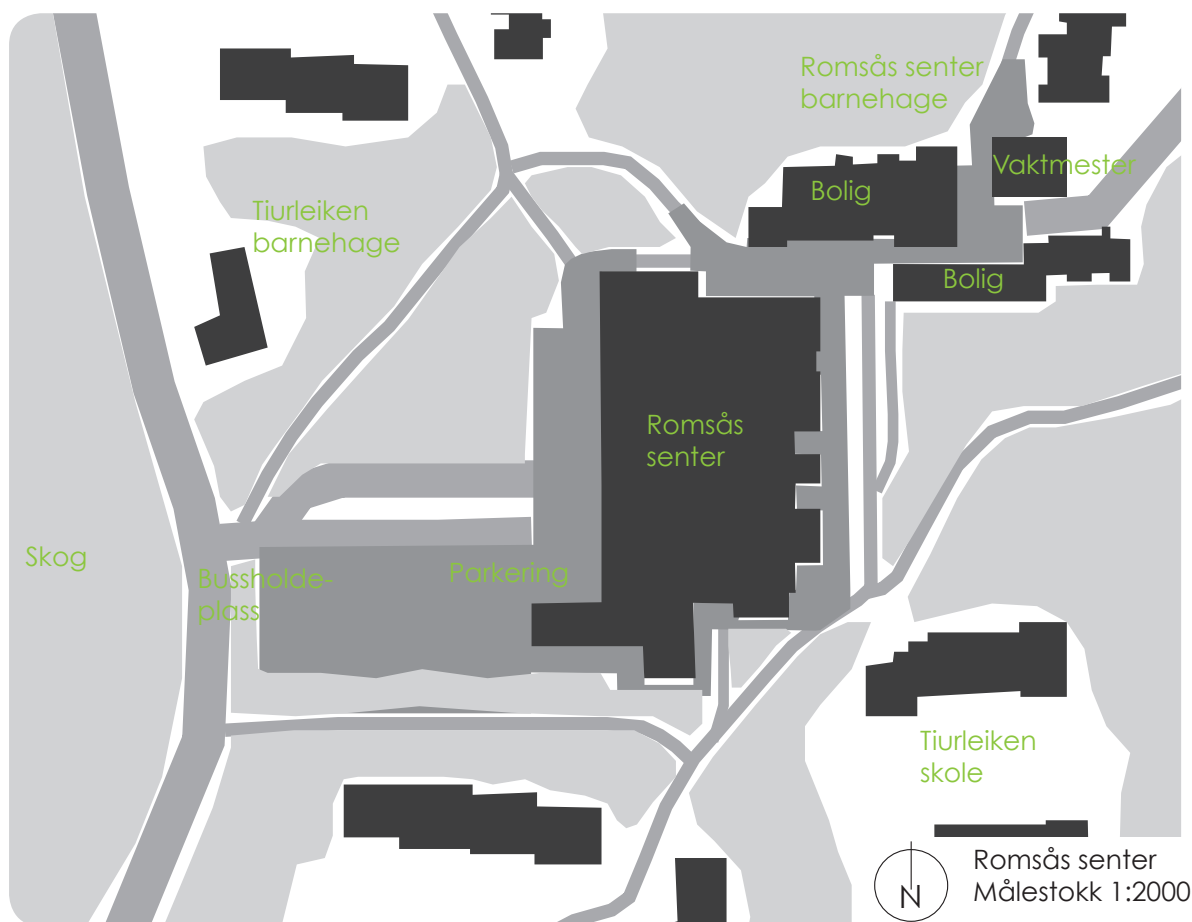
Svartjernparken

Svartjern var fra tidlig av en viktig del av Romsås sin identitet. Det har vært store utfordringer knyttet til vannkvaliteten i tjernet. Som en del av Groruddalssatsingen og områdeløftet sto den nye oppgraderte parken ferdig i juni 2009, planlagt av Selberg arkitektkontor AS (NLA 2012b). Oppgraderingen besto i å oppnå en stabil badevannskvalitet og en opparbeidelse av området rundt tjernet (Oslo kommune 2010b). Anlegget består av sandstrender og en rampe ut i vannet. Det er nye granittrapper i det terrasserte terrenget. I tillegg er det to brygger ut i vannet og en

Planen for Svartjernparken orienterer om parkens program. (Bilde 5.8).

sirkulær møteplass i granitt nær rampen. En ny lekeplass er etablert nærme skolen og det er ny beplantning. Det er tatt hensyn til universell utforming blant annet med handikoptolett.

Kartet viser bygningsmassen, de grå flatene og skogsområdene (markert med lys grå) i senterområdet.

Romsås senter

Senteret er slik den overordnede analysen viser, et viktig knutepunkt på Romsås. Den komplekse senterbygningen utgjør en stor del av området og det er noen boligblokker i tilknytning til senterområdet. Uteområdene som hører til senteret er i stor grad asfalterte. Utenom skogsområdene som avgrenser senterområdet er det lite vegetasjon. Lengst øst ved senteret er det et grøntområde med eng og skog. Flere gangveier går forbi og gjennom senteret og det er rom i flere nivå. Vestsiden er stort sett parkeringsplasser. Det er i dag få steder å sette seg ned.

Området rundt Romsås senter brukes som gjennomgangsområde for dem som går til og fra t-banestasjonen. Stasjonen ligger under senteret og har inngang fra 1. og 2. etasje. Bildet viser trappen og rampen opp mot heisen som forbinder t-banestasjonen med senterbygningen. Denne inngangen ligger i 1. etasje.

Bildet viser inngangsområdet til senterets 2. etasje med omkringliggende boligbygg. Boligene i nærheten til senteret er kommunale. Kiosken og gatekjøkkenet har egne innganger. Over kiosken er noe av sykehjemmets takhage synlig.

Over: Inngangspartiet til senterets 1. etasje ligger ved siden av inngangen til heisen. Heisen har inngang ute slik at den kan benyttes utenom senterets åpningstider. Under: Det er kjørevei under senterområdet fra ringveien øst for senteret til den nedre parkeringsplassen.

Over: For å komme til senterets hovedinngang i 2. etasje er det en bakke ned fra Ravnkollen borettslag. Fra toppen av bakken er det god utsikt østover. Under: Øst for senteret er det et stort grøntareal som er ikke opparbeidet. Det er noe ulendt og endel ugress og kratt her.

*Over: Utsikt mot øvre parkeringsplass.
Under: Inngang fra øvre parkeringsplass.
Nærheten til skogen er synlig.*

*Over: Løvtrær og eng sør for boligene ved senteret. Gangveien fortsetter til Orremyr borettslag.
Under: Sørsiden av senteret er en åpen plass.*

Gangveien øst for senterbygningen tar opp høydeforskjellen i terrenget og forbinder områdene sør for senteret med de nordliggende. Tiurleiken skole ses bak trærne.

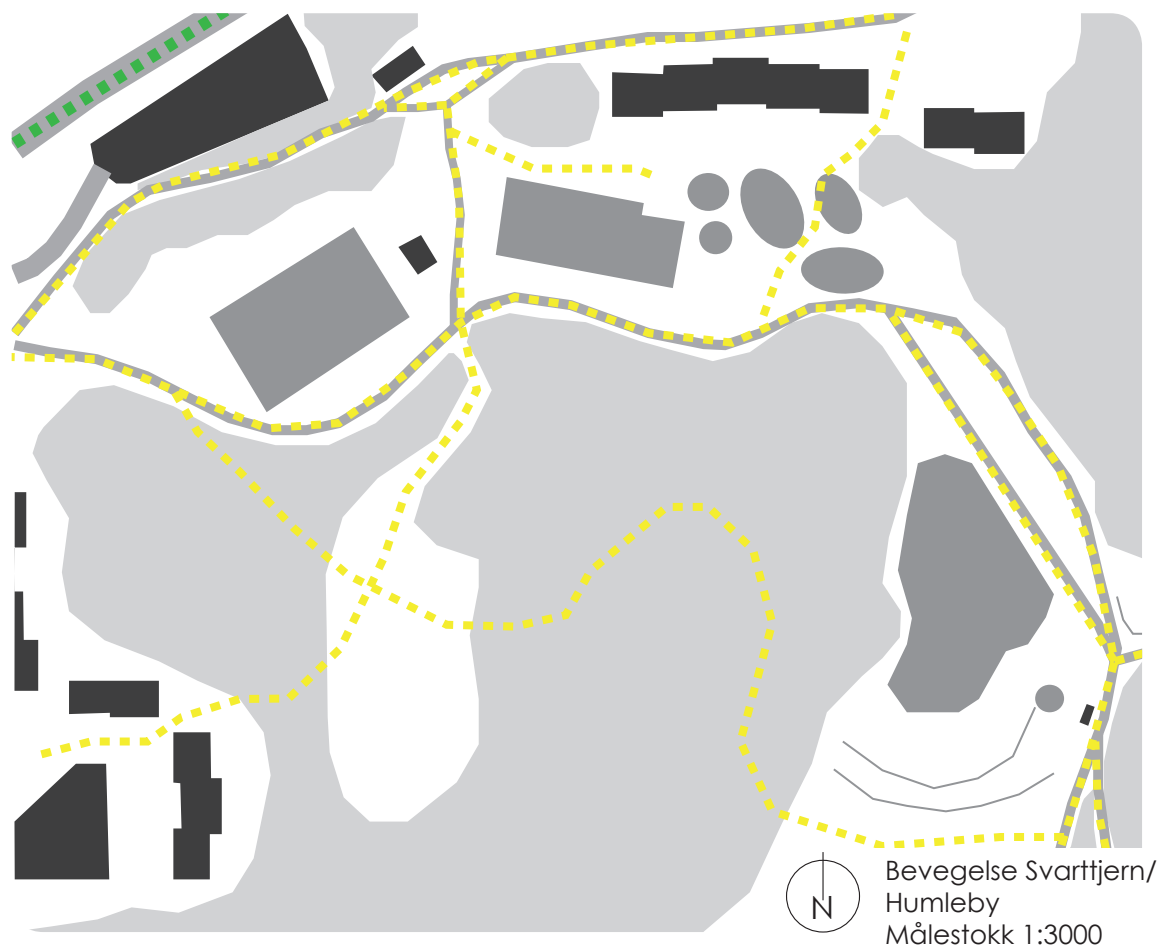
Over: Terrengsnitt i overgangen mellom Svarttjernparken og Humleby. Skogen vises i oppriss.

Under: Tverrsnitt gjennom senterområdet. Bygningsmassen er med på å definere rommene sammen med terrenget. Vegetasjonen vises i oppriss. Begge snittene har målestokk 1:2000

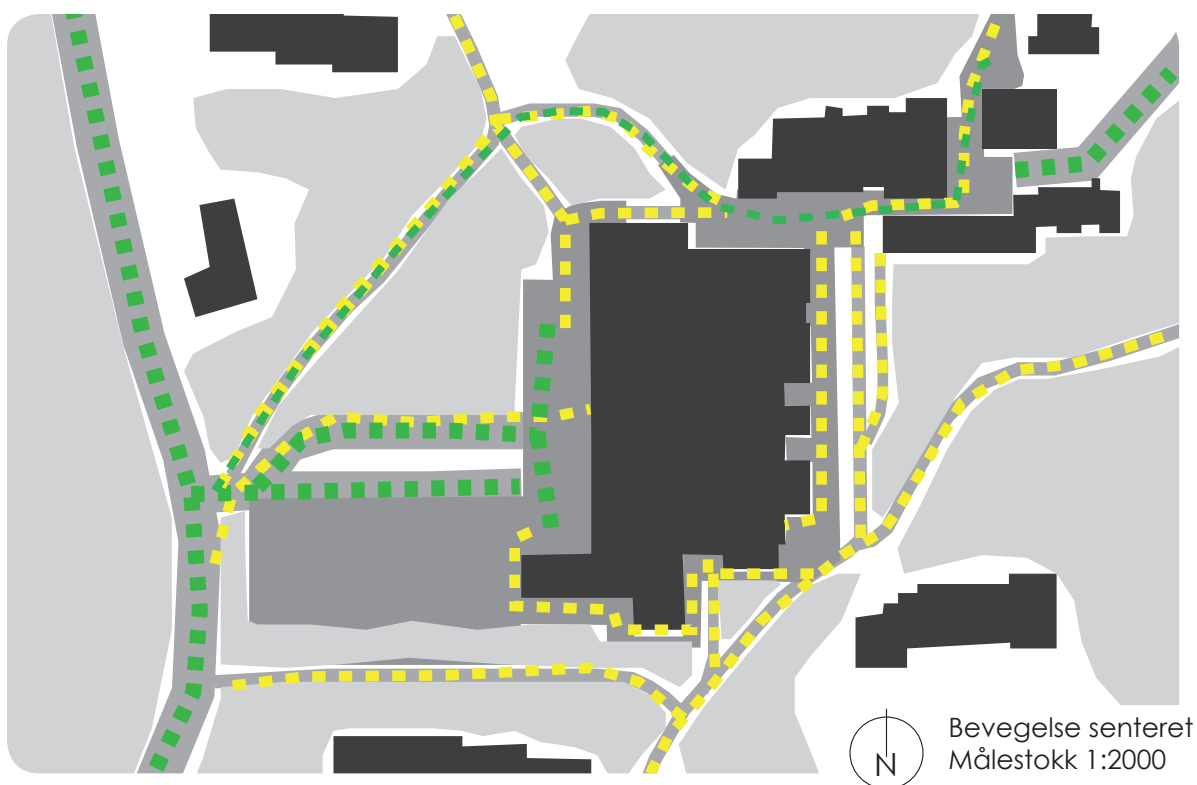
Terreng

SVARTTJERN/HUMLEBY Svarttjern og Humleby ligger i en slags dalbunn med skogkledde åser på hver side. Blokkbebyggelsen er med på å definere rommet. Skogkledde koller utgjør en stor del av landskapsbildet.

ROMSÅS SENTER Senterområdet har flere flate rom. Arkitekturen skaper rommene. Det er flere nivåer. Området ligger nedenfor et stort skogsparti på koller og henvender seg i større grad mot Groruddalen og sentrum.

Registrering av bevegelse i Svarttjernparken/Humleby (over) og rundt Romsås senter (under). Bevegelsesmønsteret på Romsås bærer preg av at området er bilfritt. Grønn linje markerer hvor biler kan kjøre, mens den gule linjen viser fotgjengernes bevegelsesmønster.

Bevegelse

SVARTTJERN/HUMLEBY Gangveiene ligger på nivå med rekreasjonsområdene. Det er snarveier gjennom det brattere terrenget som gjennom skogen til borettslaget Ravnkollen, eller gjennom en bratt skog til Bjøråsen skole, som ligger ovenfor Svarttjern. Stedet brukes både til opphold og gjennomgang. For flere beboere er det naturlig å bruke gangveiene gjennom parkene på vei fra sitt borettslag opp til Lillomarka.

ROMSÅS SENTER Det meste av vestsiden av senteret brukes til parkering og henvender seg mot ringveien som omslutter Romsås. Fra denne er det en del biltrafikk til senteret, eller gangtrafikk fra dem som går fra bussen og gjennom senteret. Ellers domineres bevegelsesmønstrene i stor grad av gjennomgangsgangtrafikk, fra borettslagene og fra t- banen. Dette er den største aktiviteten rundt senteret. Det er lite opphold i områdene rundt senterbygningen.

Under: Svarttjernparken har flere veier i form av stier og gangveier. Stien ligger nærmest tjernet.

Høyre: Gangvei opp mot Svarttjern borettslag.

Over: Gangveier gjennom Humleby fritidspark.

Over: Gangveiene rundt senteret tar opp for store høydeforskjeller og brukes til gjennomgang utenom senteret.

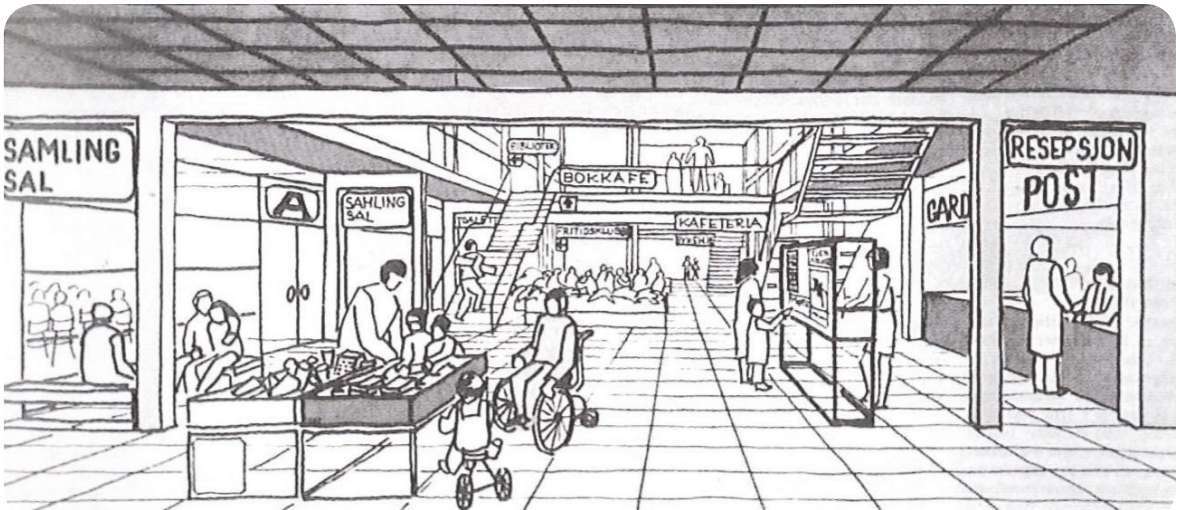
Sammenligning av delområder

Utformingen til de to delområdene Svarttjern/Humleby og Romsås senter skiller seg i stor grad fra hverandre. Mens førstnevnte ligger idyllisk til omgitt av skog og mange grønne flater, preges senteret av asfalt, slitasje og tomrom. Svarttjern/Humleby er tilrettelagt for opphold gjennom aktivitet og sitteplasser, mens senteret er et gjennomgangsområde uten steder for å sette seg ned. På Svarttjern/Humleby har barna fritt spillerom og det er en stor bruk av områdene. Senteret er lite barnevennlig, det til tross for at det er lokalisert i nærheten av to barnehager og en barneskole. Uteområdene til Svarttjern og Humleby ligger i en slags dalbunn, mens senteret ligger i et åpent skrånende terreng og dalside. Svarttjern/Humleby er lettest tilgjengelig for dem som bor i tilgrensende borettslag på grunn av stigningen i terrenget på Romsås. Dermed er det viktig å ha flere møtesteder lengre nede for å ha et tilbud for dem som ikke klarer å gå opp alle bakkene til Svarttjernparken. Registreringen av bevegelse ved Svarttjern/Humleby, viser at et rekreasjonsområde kan fungere som gjennomgangsområde i tillegg til opphold. I utviklingen av nye møtesteder på Romsås, velger jeg å bruke Romsås senter som detaljområde for casestudiet. Den videre landskapsanalysen vil omhandle senterområdet. Målet med denne analysen er å finne de egnede stedene hvor det kan etableres nye møtesteder i tilknytning til senteret.

5.7 LANDSKAPSANALYSE ROMSÅS SENTER

Arkitektur

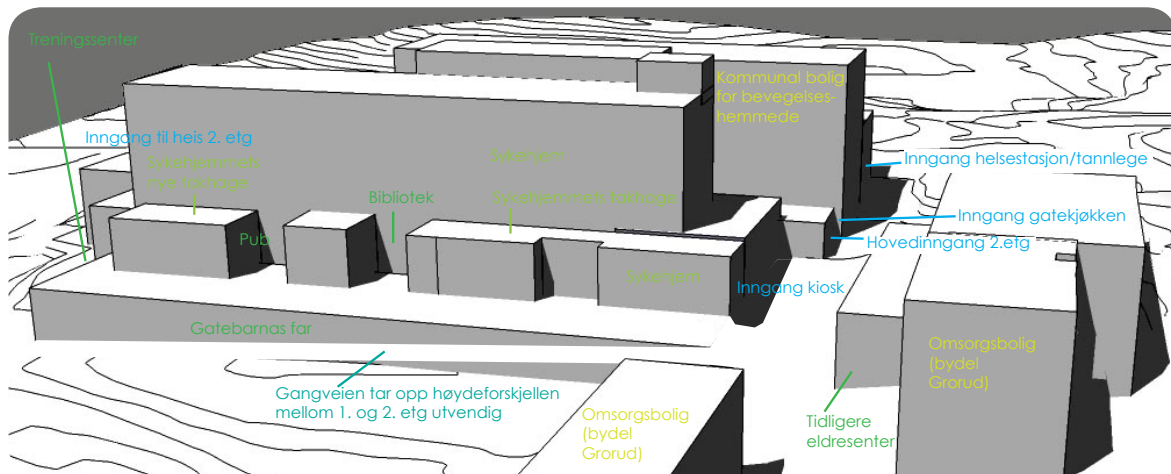
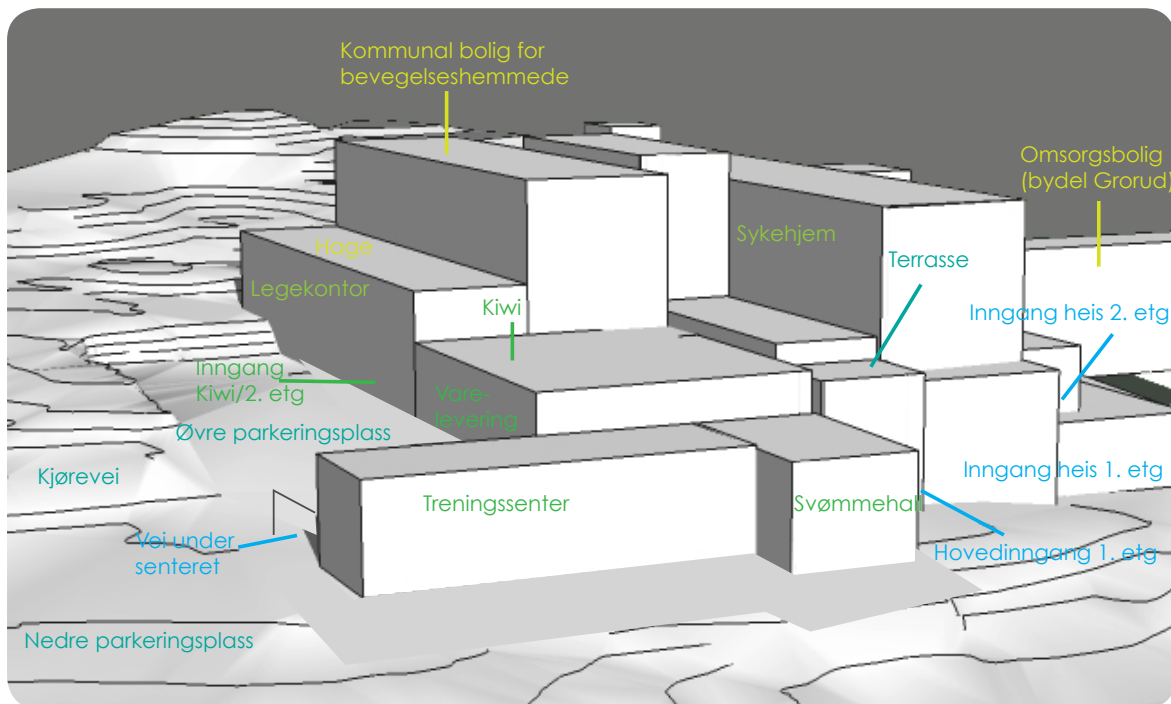
Senteret spilte en sentral rolle da Romsås ble bygget. Det skulle være t – banestasjon, butikker og kommunale tilbud (Bjørnsen & Kronborg 2009). T-banestasjonen er tegnet av Håkon Mjelva og ble oppført i 1974. Arkitekturen preges av ubehandlede granittvegger som er sprengt ut fra fjellet og betong (Bruun & Krogstad 1999). Stasjonen ligger under senterbygningen. Senterbygningen og stasjonen knyttes sammen med en heissjakt på førti meter (ibid). Senterbygningen består av flere moduler med ulikt antall etasjer. Den er oppført i armert betong med flatt tak (ibid). Bygningen kan plasseres inn under brutalismen som er en *”retning innenfor moderne arkitektur og skulptur i 1950- og 1960-årene inspirert av Mies van der Rohes og Le Corbusiers kompromissløshet og intellektuelle klarhet.”* (Store Norske Leksikon 2011). Senteret sto med sine syv etasjer ferdig i 1975 (Bruun & Krogstad 1999). Bygningen ble rehabilitert i 2003-2004 av Veidekke (Veidekke entreprenør Oslo 2012). Rehabiliteringen besto i en fornyelse av fasadene og var ment å heve det visuelle uttrykket for stedet.

Over: Bygningskomplekset som utgjør Romsås senter kan plasseres i retningen brutalismen. Under: Arkitektens illustrasjoner på hvordan senteret skulle være (Bilde 5.9).

T-banestasjonen ligger under Romsås senter og er sprengt ut i fjellet. Arkitekten bak er Håkon Mjelva.

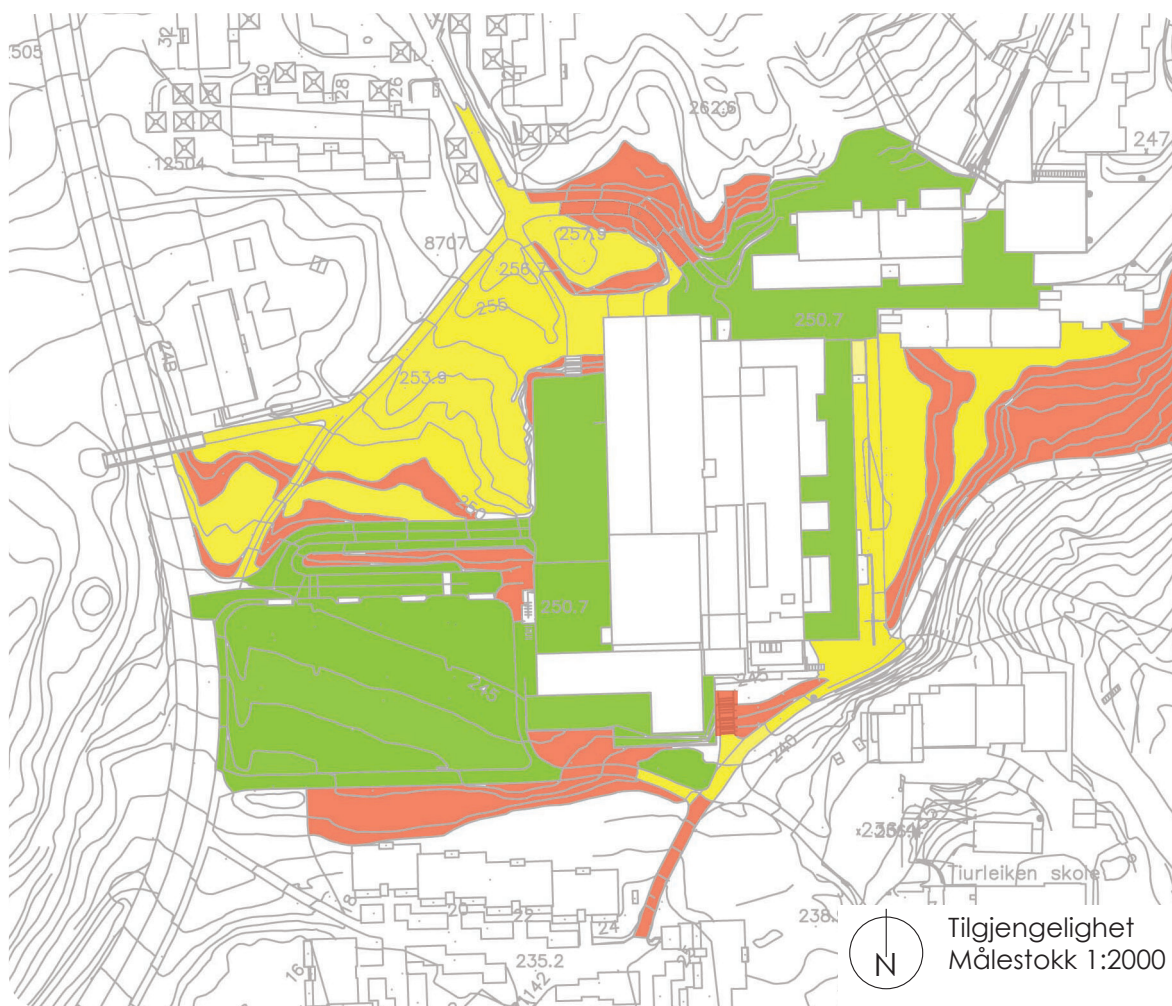

De forenklede modellene av bygningsmassen rundt Romsås senter viser funksjoner i sammenheng med bygningsdel. Over: Senteret sett fra sør. Under: Senteret sett fra øst.

Eierskap og funksjon

Senteret har i dag fem eiere (LPO 2010) etter å ha skiftet eiere flere ganger opp gjennom årene. I dag står 54 % av lokalene i det nyoppussede senteret tomme (Heimstaddlære 2011). De kommersielle tilbudene er fast food, kiwi, kiosk, grønnsaksbutikk, frisør, apotek og treningscenter. De offentlige tjenestene består av bibliotek, frivillighetsentral, sykehjem og svømmehall (ibid). I tillegg

er det kortidsprosjekter eller butikker som fyller noen lokaler. Det finnes flere fornyingsforslag for området prosjektert av arkitektkontor som LPO. Jeg vil ikke gå inn på de ulike forslagene som er blitt laget for å fornye Romsås senter i denne oppgaven. I stedet forholder jeg meg til dagens situasjon. Dette er fordi de foreslåtte planene ikke er endelige. De øvrige bygningene i tilknytning til senteret

- Tilgjengelig
- Tilgjengelig, men bratt
- Vanskelig tilgjengelig.
Brattere enn 1:12

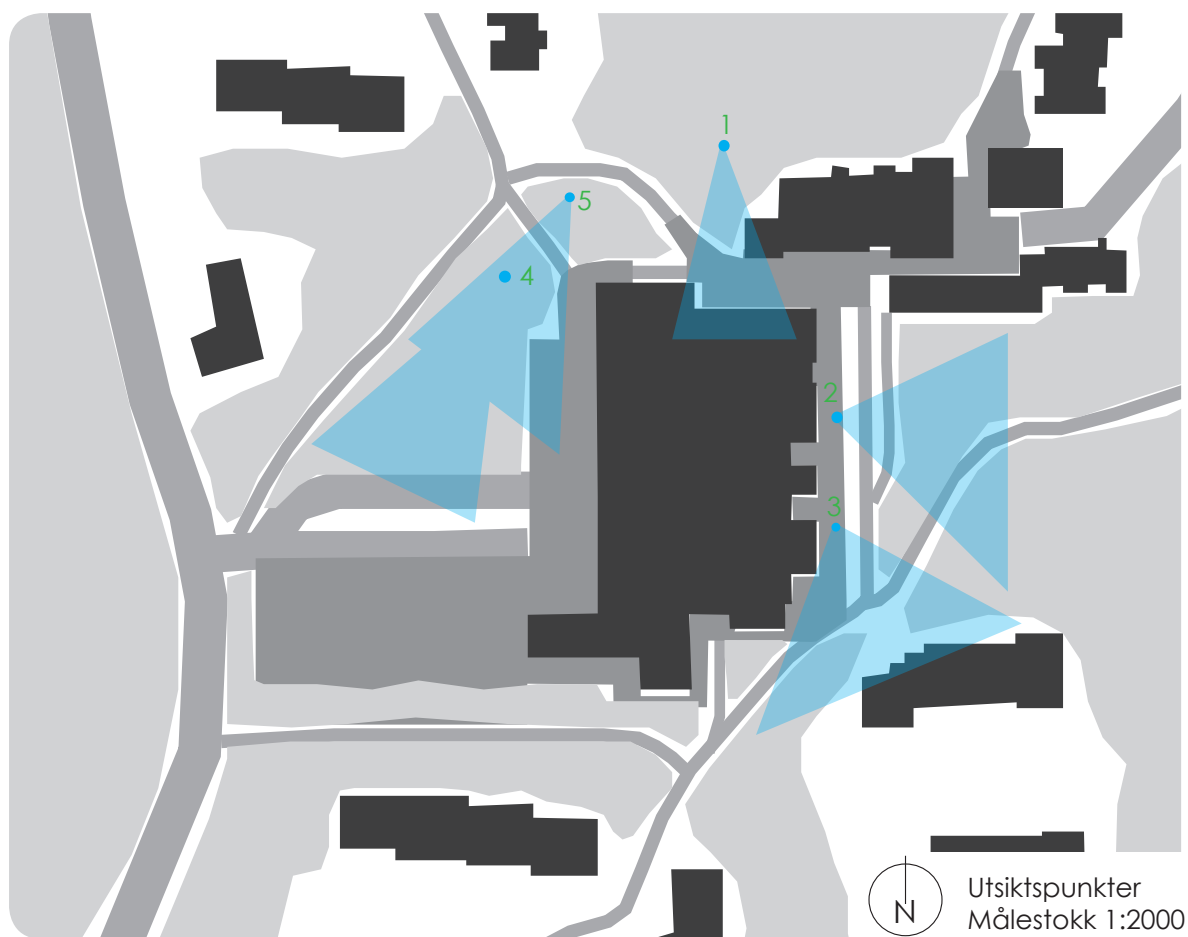
Tilgjengelighetsanalysen viser tilgjengeligheten av de ulike potensielle møtestedene rundt senteret. Tilgjengeligheten er målt ut i fra bratthet og adgang fra senteret.

er kommunale boliger, omsorgsboliger og vaktmestersentral. Det var lenge et aktivitetssenter for eldre i den laveste bygningen nord for senterbygningen.

Tilgjengelighet

Terrenget rundt senteret har flere utfordringer knyttet til nivåendringer og bratthet. Det kan være hensiktsmessig å ha møtesteder på ulike terrengnivå. Med utgangspunkt i senterbygningen er flere av

uteområdene tilgjengelige fra utgangene. Det er store nivåforskjeller fra senterets sørside til nordsiden. Dette synliggjør behovet for å fordele møtesteder slik at man ikke holder seg unna oppholdsstedene fordi man ikke orker å gå opp bakkene til det eneste møtestedet.

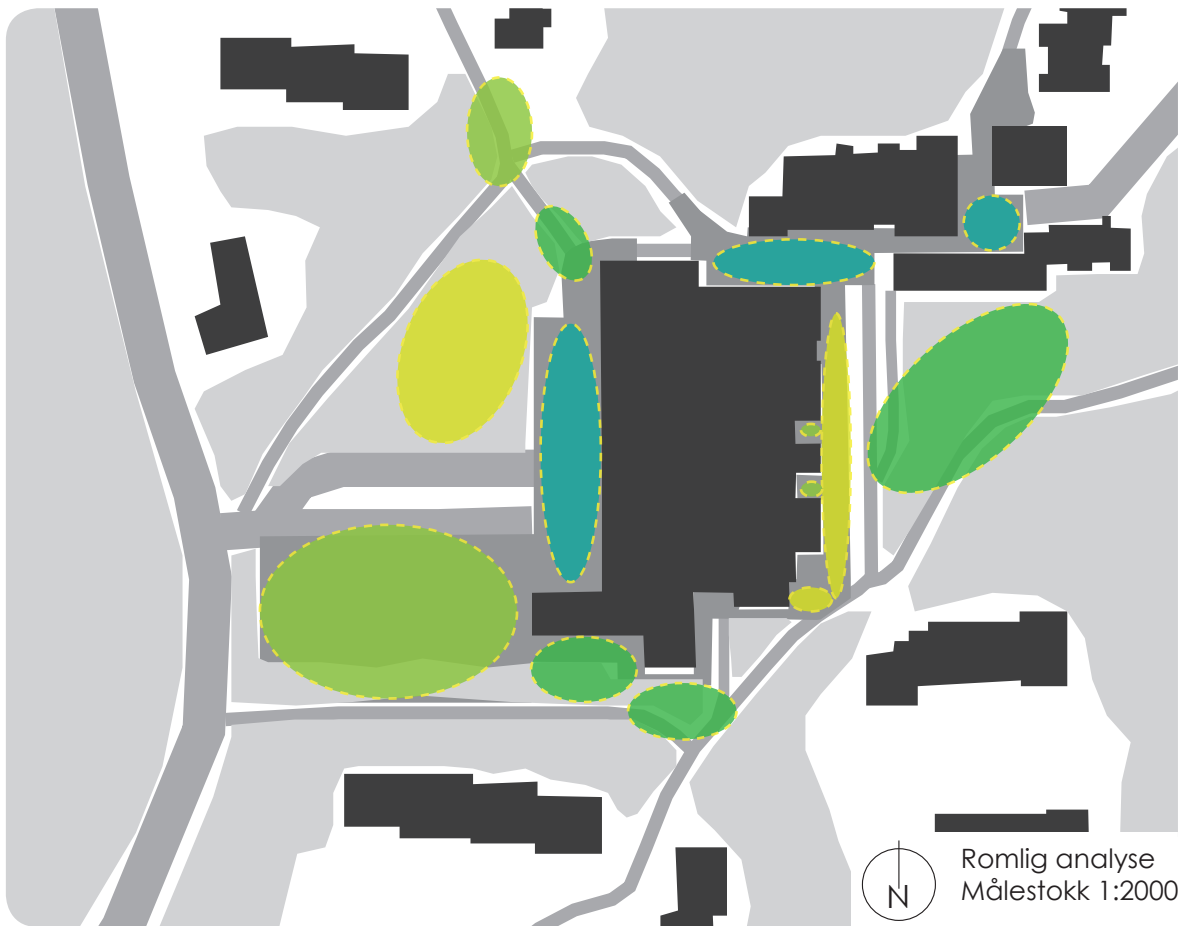

Registrering av utsiktspunkter rundt senteret. Utsikten fra taket av bygningene er ikke registrert. De ulike punktene har utsikt mot 1. Oslo sentrum 2. Stovner/Romerike 3. Romerike/Groruddalen 4. Groruddalen og Oslo sentrum 5. Groruddalen og Oslofjorden

Romlighet og utsikt

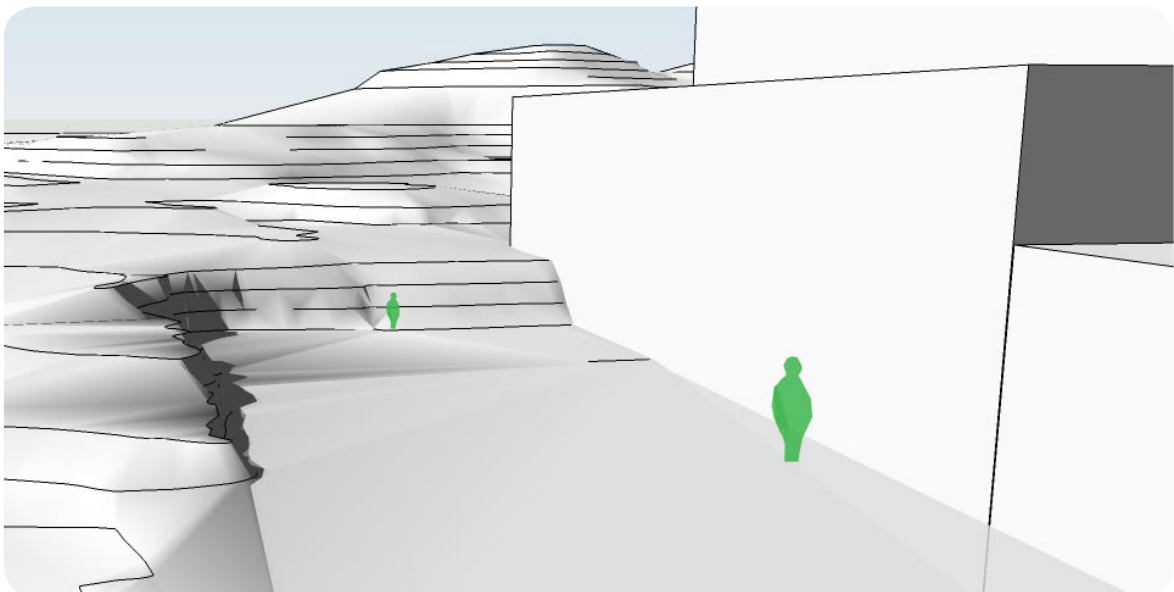
Plasseringen i landskapet gir generelt en god utsikt. Flere steder er det imponerende utsiktspunkter som er forholdsvis anonyme og bortgjemte. Arkitekturen og landskapet former sammen flere ulike rom. Med senterbygningen som en stor del av området er det mer naturlig å dele inn området i flere rom. Dette er på grunn av senterbygningens karakter som romskapende element både horisontalt og vertikalt. Jeg velger å se på de flate takene som potensielle rom i tilknytning til offentlige utearealer. Rommene varierer fra store åpne rom, til mindre rom hvor skogsvegetasjon

utgjør veggene. Noen rom er halvåpne. Arkitekturen deler inn rommene slik at det flere steder oppfattes som at det er rom i rommet. Et eksempel på dette er de små smugene inn ved biblioteket og puben. Flere av rommene åpner seg mot byen og det større landskapet, slik som den brede gangveien på østsiden av senteret. Bygningens plassering i det skrånende landskapet er med på å dele inn rommene på hver side av bygningen enda tydeligere. Inndelingen av de mange ulike rommene gjør at senteret oppleves som et svært oppstykket rom.

- Åpent
- Nokså åpent
- Åpner seg fra bygning
- Bygningene definerer rommet

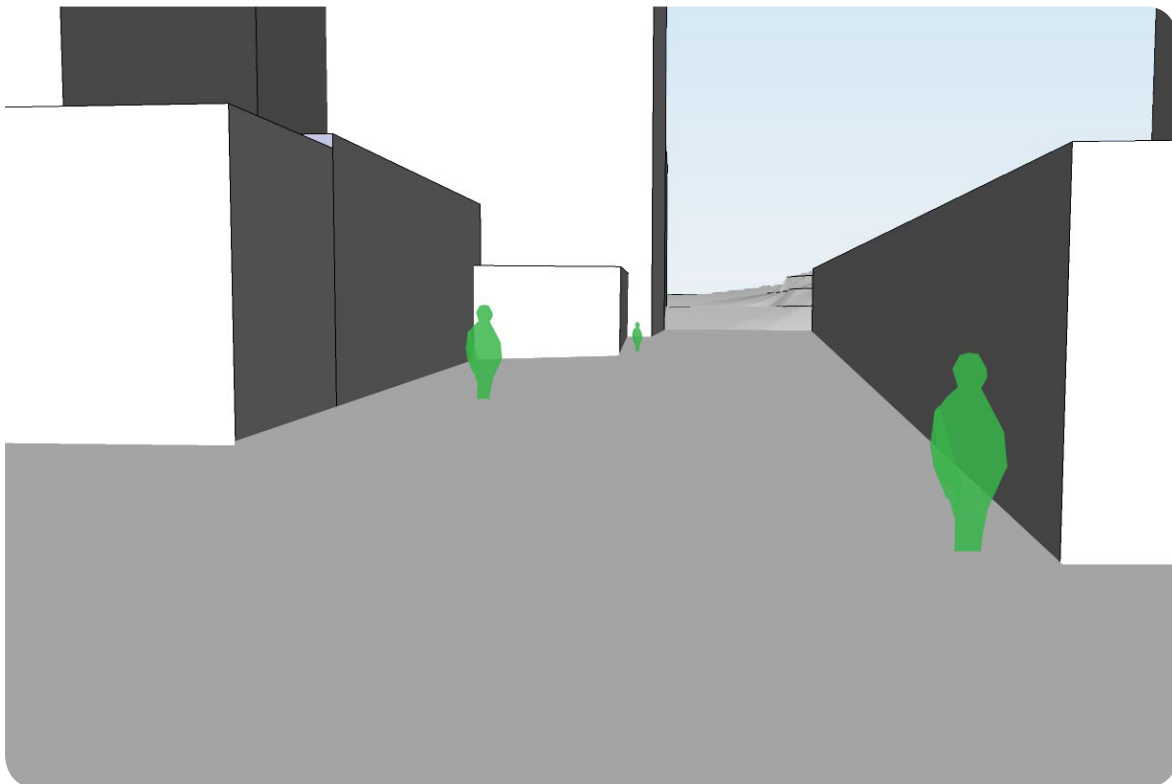
Romlig analyse av Romsås senters uteområde beskriver hvordan de fysiske strukturene i landskapet og terrenget skaper flere mindre rom.

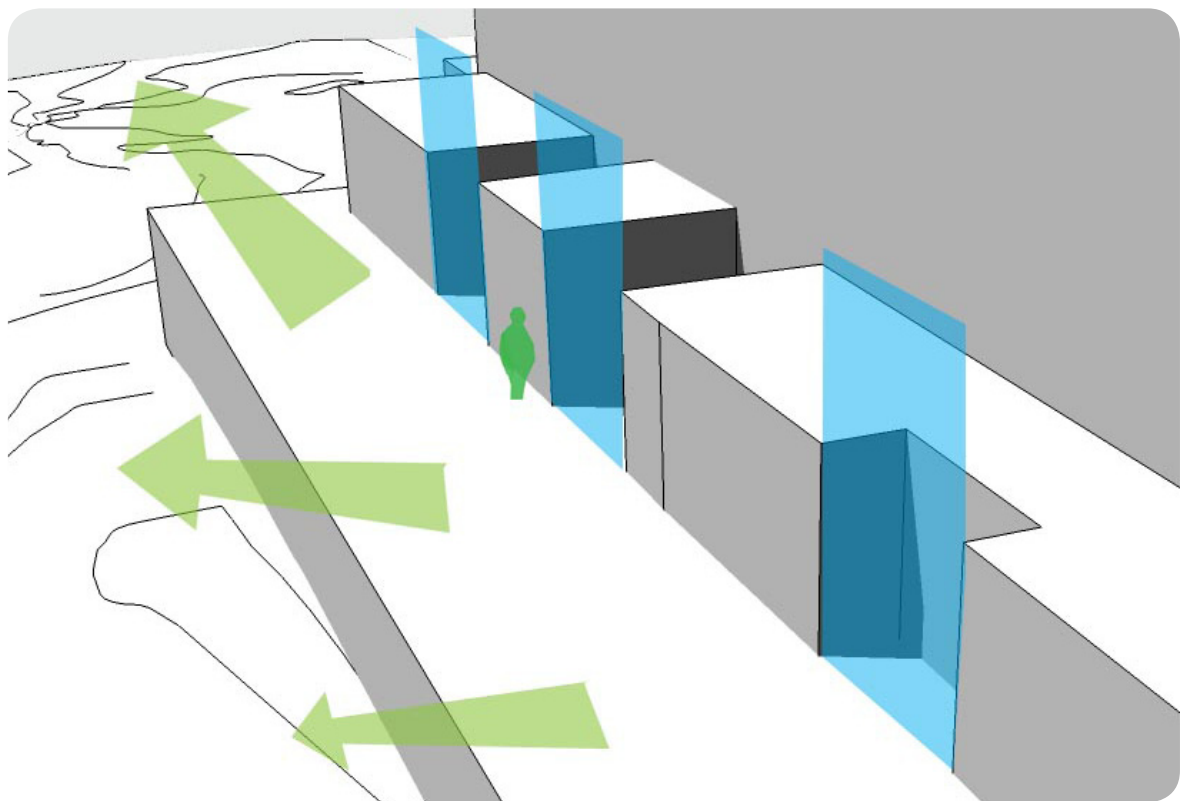
I randene av senterområdet dannes rom av terreng og bygninger som ved den øvre parkeringsplassen.

Bildet viser utsikten fra den langstrakte gangen øst for senterbygningen ved inngangen til heisen i 2. etasje.

Flere rom defineres av bygningsmassen, slik som området utenfor hovedinngangen i 2. etasje.

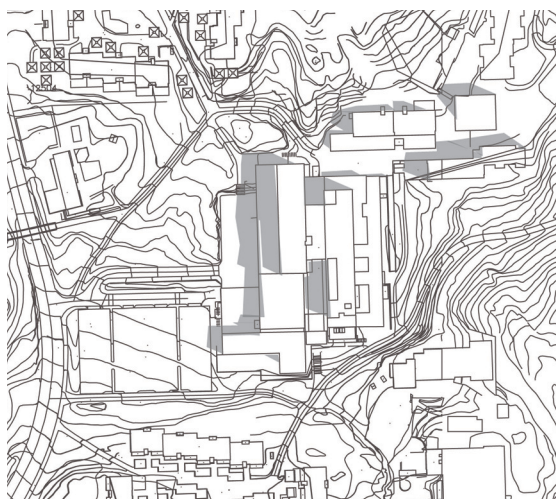

Den langstrakte brede gangveien øst for senterbygningen henvender seg mot Groruddalen og det åpne landskapet. De mindre bygningsdelene definerer mindre rom i rommet.

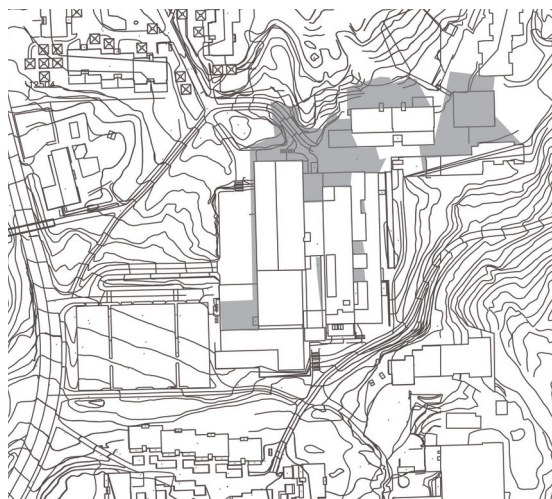
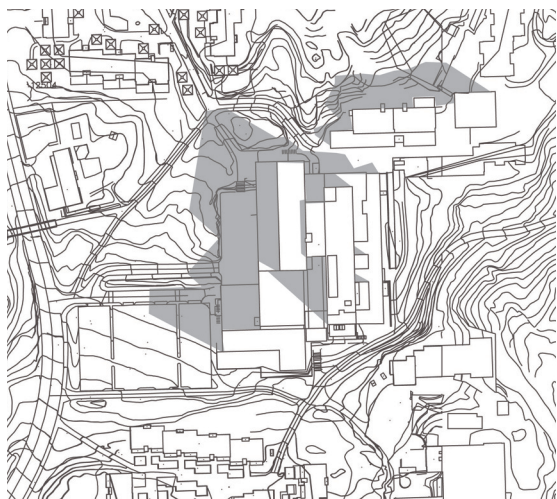
KL. 09

KL. 12

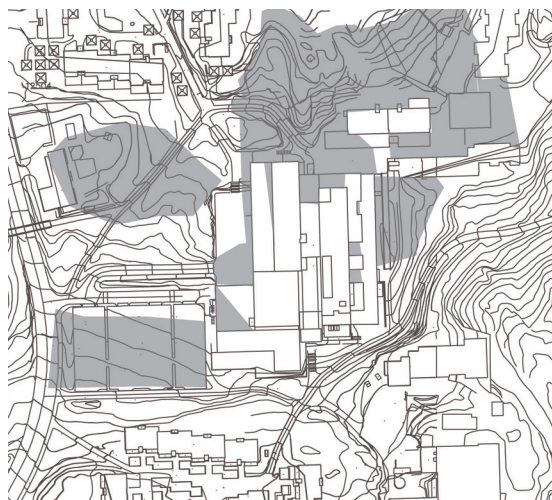
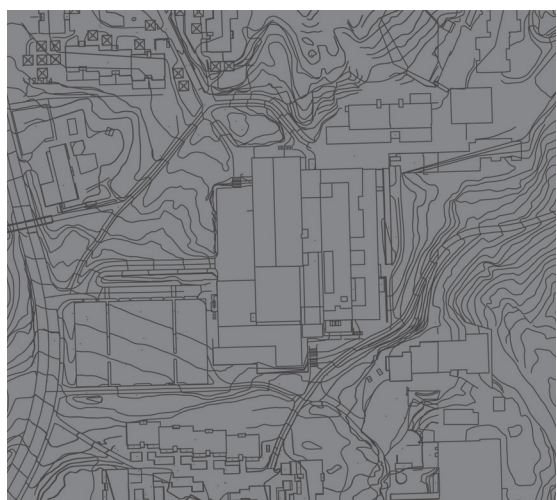
SOMMERSOLVERV

VÅR/HØSTJEVNDØGN

VINTERSOLVERV

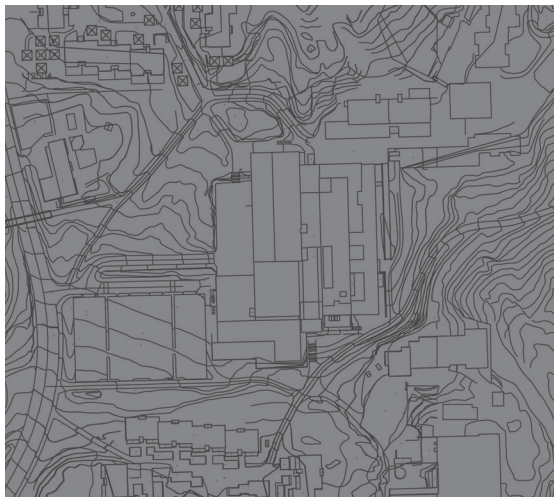
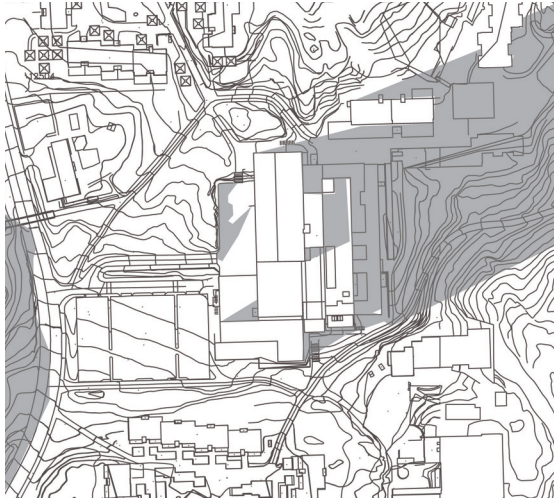
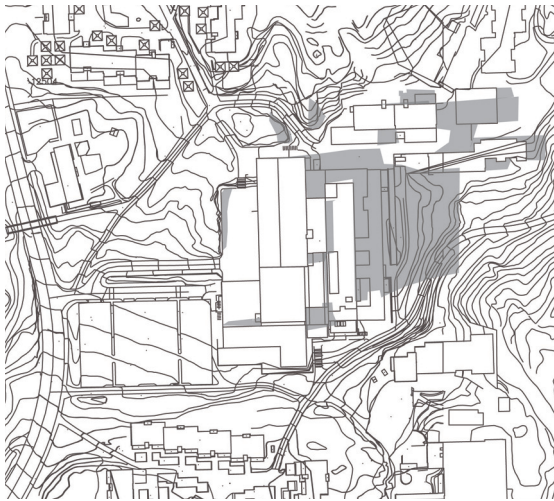

Sol-skyggediagrammene viser Romsås senter gjennom ulike tider av døgnet og gjennom året. Det gjøres tydelig at bygningsmassen er utslagsgivende for solforholdene.

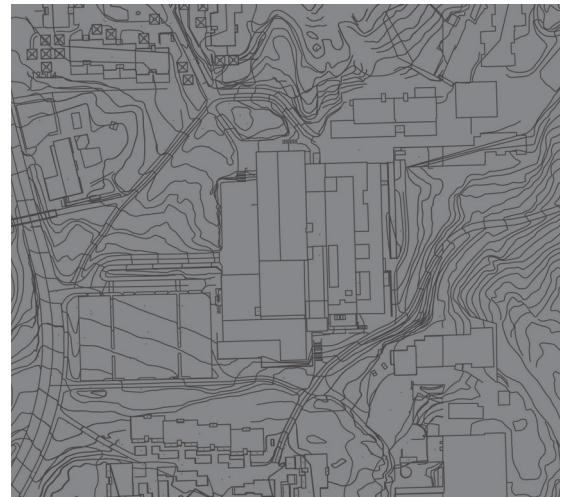
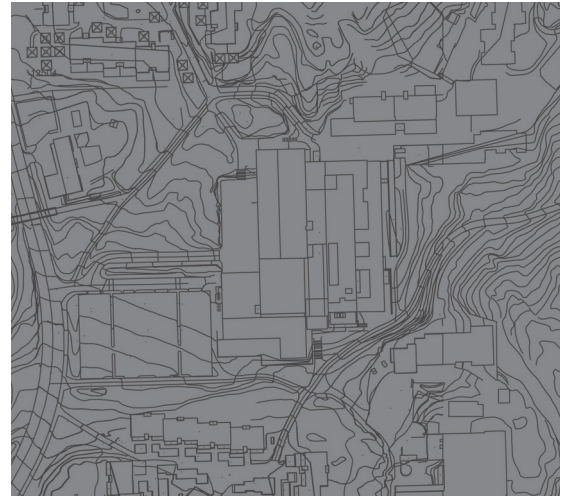
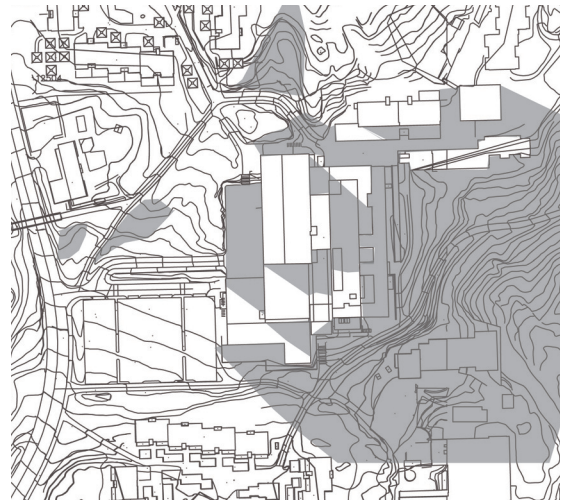

M 1:4000

KL. 17

KL. 20

Sol-skyggeanalyse

Med tanke på en svært variert brukergruppe og brukstid for møtestedene velger jeg å kartlegge solforholdene for å undersøke hvor de ulike møtestedene bør etableres. Solforholdene i området varierer gjennom året og med døgnet. Bygningsmassen i området er i stor grad med på å prege solforholdene.

Det er her registrert sol og skygge ved hjelp av 3D-modell hvor bygningsmassen er lagt inn. Vegetasjonen er ikke tatt med i beregningen da denne i større grad enn bygningene er dynamisk. Datoene jeg har valgt for målingene er vårjevndøgn/høstjevndøgn, sommersolverv og vintersolverv (21. mars/22. september, 21. juni, 22. desember). Dagene er valgt på grunn av at de er viktige skiller i solforholdene gjennom året. Mens solvervene er den lengste og korteste dagen, er jevndøgnet når natt og dag er like lange. Det er gjort målinger på fire ulike tidspunkt gjennom dagen: Kl 09.00, kl 12.00, kl 17.00 og kl. 20.00. Der målingene viste at det ikke var noe sol i det hele tatt, er kartet helt mørkt. Diagrammene viser områdene som er skyggelagt på det aktuelle tidspunktet. Konklusjonskartet viser de stedene som gjennom året og døgnet generelt har de beste solforholdene.

Dagens møtesteder. Nummereringen viser til de ulike stedene som blir vurdert i verdianalysen.

Verdianalyse

I den ordinale verdianalysen tar jeg for meg de eksisterende møtestedene og vurderer dem ut i fra hvilken verdi disse stedene har som flerkulturelt møtested i dag. Kriteriene er utarbeidet etter resultatene i oppgavens kapittel 3. I følge Stahlschmidt (2001:68) er en verdianalyse "Hva i dette område er – i forhold til den stillede oppgave – verdifuldt/bevaringsverdigt eller dårlig/problematisk?" Kriteriene i den ordinale verdianalysen knyttes opp mot oppgavens problemstilling. Møtestedene jeg vurderer er tunet, hovedinngangen, gangen, parken og baksiden. Disse er markert i kartet over. De ulike verdiene som vurderes gis en verdi fra 1 til 5, hvor 5 er den høyeste verdien. Fargen på teksten viser til fargen på sirklene. Antallet fargelagte sirkler viser anslått verdi. De ulike momentene i verdianalysen er:

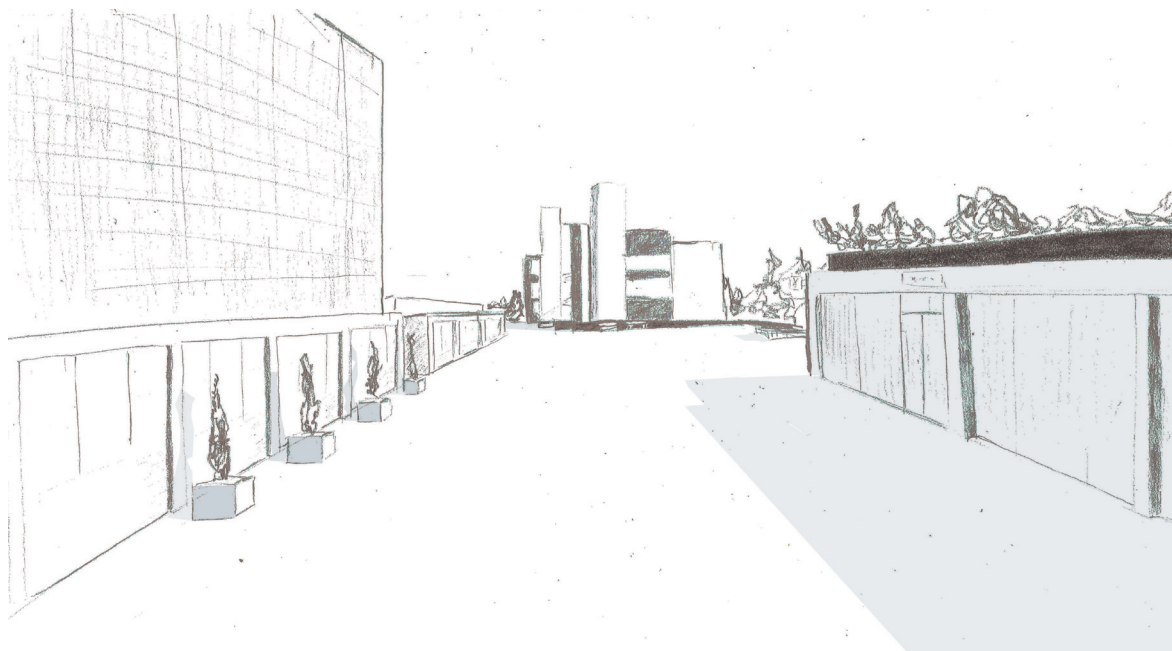
KOMFORT: Er det behagelig å være her? Føler man seg tilpass?
Finner man roen eller er man stresset?

TILGJENGELIGHET: Er rommet åpent for alle, av offentlig karakter?
Er det mulig for alle personer å komme seg hit? Barthet (med utgangspunkt i senterbygningen)?

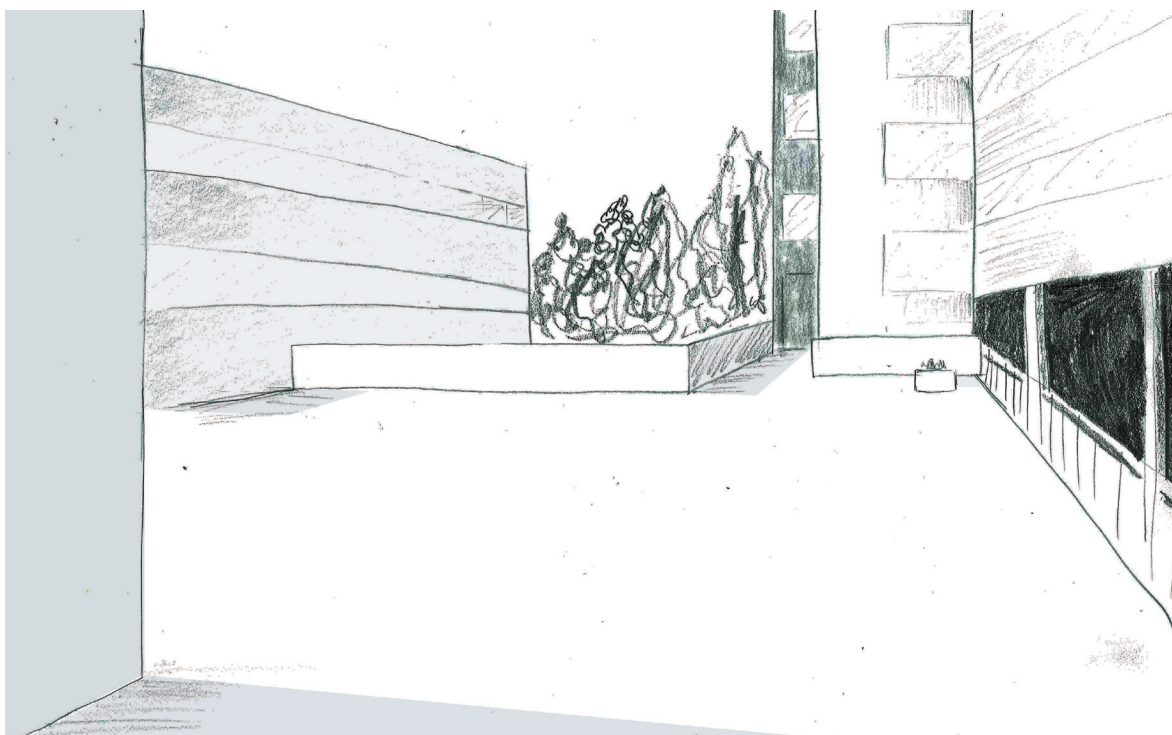
ESTETISKE KVALITETER: Er det noe fint å se på? Noe som kan skapes felles interesse om?

FLERBRUKSMULIGHETER: Kan det foregå flere aktiviteter samtidig på stedet? Kan programmet endres ut i fra aktivitet, årstid eller arrangement?

SKJERMING: Er det mulig å sitte ned uten å føle at man blir iaktatt?
Går det an å oppleve privatliv?

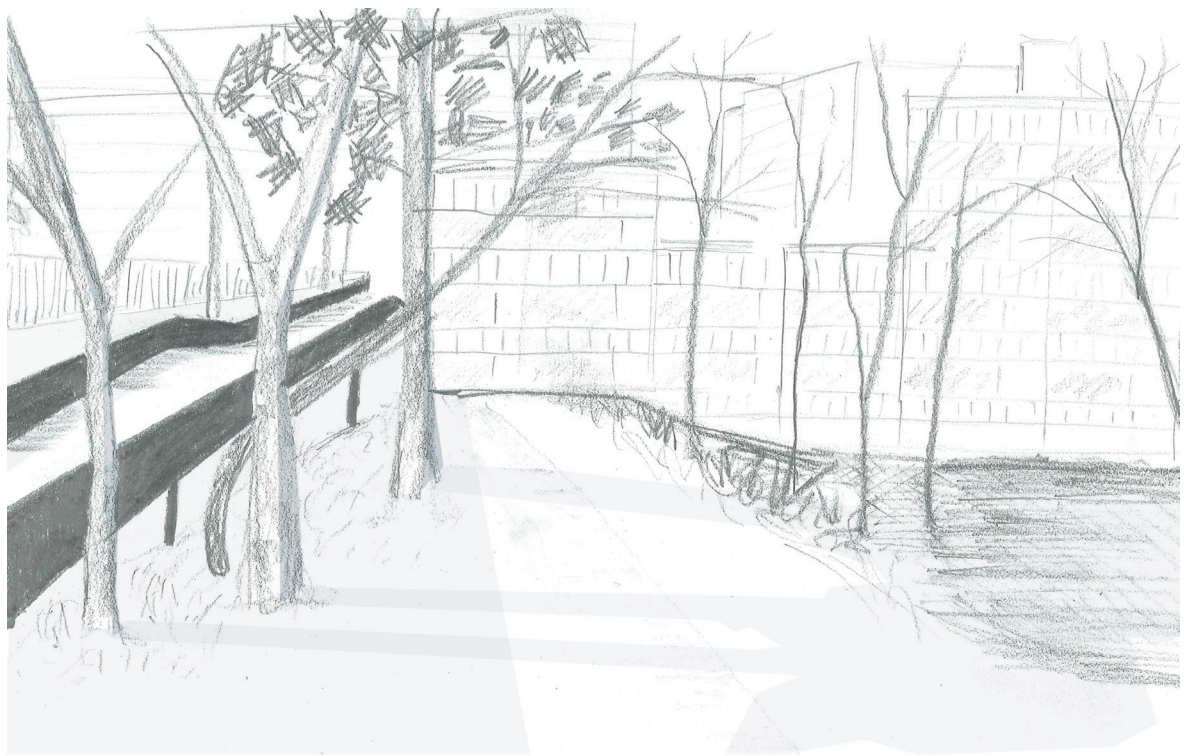
1. Torgrommet utenfor hovedinngangen i 2. etasje

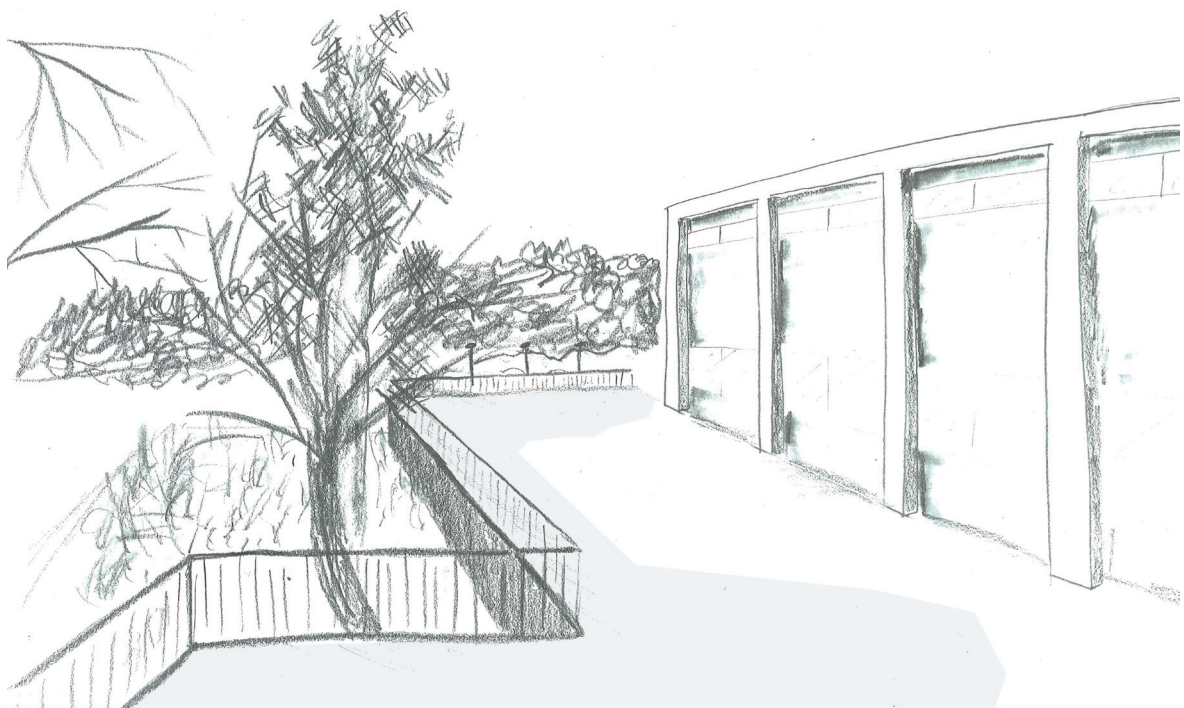
2. Tun for beboere i de kommunale boligene øst for senterbygningen og gjennomgangsområde.

4. Gangvei utenfor senteret med flere innganger til ulike funksjoner som pub og bibliotek. Utsikt og gjennomgangsområde for å komme til t-banen.

3. Grøntareal øst for senterbygningen nær kommunale boliger og egen inngang til sykehjemmet på bakkeplan. Gjennomgangsområde på utsiden av senteret og hundeluftsted.

5. Sørsiden av senteret nærme Tiurleiken borettslagsskole og parkeringsplass.

Oppsummering verdianalyse

Slik møtestedene rundt senterbygningen er i dag er det få steder hvor det føles komfortabelt å oppholde seg. Flere av rommene forbindes i stor grad med gjennomgang og lite annet. Det er lite attraktivt å oppholde seg her. Fordelen med senterbygningens og omkringliggende plasser sett i forhold til tilgjengelighet, er de ulike nivåene. Flere steder gjør tilknytningen til bygningen det mulig å komme seg til de ulike områdene. Terrenget rundt senteret for øvrig er bratt og kan være utfordrende å komme til. Av estetiske kvaliteter er det steder med utsikt som anses for å ha den høyeste verdien, slik som gangen hvor det er utsikt over Groruddalen. Hagen har grønne omgivelser og et mykere uttrykk enn de øvrige stedene. Flere av møtestedene har ingen særskilte estetiske kvaliteter. På disse stedene er forfallet og slitasjen desto tydeligere, slik som ved hovedinngangen hvor slitt asfalt og noen få thuja - busker preger bildet. Flatene i de ulike rommene er i stor grad åpne og relativt flate. Dette er med på å

gjøre det mulig å ha flere typer aktiviteter for større og mindre folkemengder. Til tross for at det stedene tilsynelatende ikke utnytter flerbruksmulighetene, er muligheten der. Åpenheten har samtidig virkningen av at man får oversikt over hele rommet. For rekreasjonsverdien er dette en negativ virkning, da man raskt blir sittende på utstilling for forbipasserende. De møtestedene med mulighet for å oppholde seg skjermet ved ønske om det kan trekke til seg en mer variert brukergruppe.

SWOT-analyse

SWOT-analysen skal være et hjelpemiddel til å finne Romsås senters styrker, svakheter, muligheter og trusler med utgangspunkt i at det skal utvikles nye møtesteder. Det legges vekt på det flerkulturelle perspektivet. Jeg bruker SWOT - analysen som en anledning til å samle sammen informasjonen jeg har innhentet og vurdere denne ut i fra styrker, svakheter, muligheter og trusler (SWOT). Dette er nyttig for videre utarbeiding av konsept og utforming knyttet til stedet.

Strengths Styrker

Beliggenhet
Tilgang på mye grøntareal
Bilfritt
Nærhet til Marka og Svarttjern
Mange rom
Mange går gjennom området hver dag: Mange potensielle brukere
Mange relativt flate områder som er tilgjengelige for alle
Områdene er åpne for alle

Opportunities Muligheter

Knytte inne-ute sammen
Mange rom gir mulighet for et mangfoldig og variert uterom
Uteservering
Skape hyggelige lokale møtesteder
Bli klar over utsikten
Natur
Forsterke senteret med en annen karakter enn kjøpesenter
Revitalisering av senterområdene
Ta i bruk områder som hittil ikke er tatt i bruk
Sette fokus på kvaliteter
Taket til senterbygningene
Innføre nye kvaliteter
Kan brukes til ulike formål

Weaknesses Svakheter

Ingen steder å sitte
"Ingenting" å se på
Få tilbud og lite aktivitet
Senteret er tilknyttet det som skjer innendørs og t-banen
Senterbygningen kaster mye skygge
Veldig mye grått
Ingen "wow-effekt"
Ingen særpreg
Få steder for å oppholde seg skjermet
Få steder å trekke seg tilbake
Ingen steder for rekreasjon

Threats Trusler

Beboere drar vekk fra Romsås på grunn av manglende tilbud
Hærverk
Uterommene blir ikke brukt
Ungdomskriminalitet
Sjenanse fra pub
Flere potensielle møtesteder som ikke utvikles

5.8 Brukermedvirkning

Beskrivelsen baserer seg på uttalelser og observasjoner fra brukermedvirkningen som ble gjennomført på Romsås senter i to omganger.

Svarttjern og Humleby

På en vanlig dag på Svarttjern kan man se ulike grupperinger, gjerne en gruppe med innvandrere av samme etniske bakgrunn som har en familiesammenkomst. Rundt dem sitter blandete ungdomsgrupper og blandete voksne grupper. Sommeravslutningene til skolene ved Svarttjern er et arrangement hvor mange føler at de blir kjent med nye. Det samme gjelder St. Hansaften - feiringen. Beboerne jeg snakket med mener at Svarttjern er det eneste møtestedet Romsås har, men at det er et såkalt pent – vær – tilbud. Noen innvandrerkvinner oppga at de gjerne sitter i flere timer med familie og venner og spiser ute enten på Humleby eller Svarttjern. Selve badevannet er gjenstand for diskusjon. Mens en kvinne som har bodd i Norge i flere år mener at vannet ikke er noe problem, og at man får man benytte seg av svømmehalltilbudet dersom man ikke kan svømme, er det flere som helst ser at barna holder seg unna vannet. Flere er fremdeles skremt etter drukningsulykken i Svarttjern i 2010 som krevde to unge liv. Ellers brukes bryggene ved tjernet av fedre som tar med seg barna sine for å fiske selv om det er lite fisk. Alle de jeg spurte mente at Svarttjern

Gjennom brukermedvirkningen ble det etterlyst flere steder for å sette seg ned, som i Humleby fritidspark, hvor noen har tatt inn flere sittegrupper som ikke hører inn i det opprinnelige designprogrammet for parken.

Romsåsdagen og lignende fellesarrangement for hele befolkningen ble mye nevnt som gode steder å møte andre. Her fra St. Hansaften på Romsås (Bilde 5.10).

og Humleby er vellykkede anlegg, selv om noen mente at særlig Humleby kan gjøres mer bestemorvennlig, og bedre for turgåerne. I tillegg til sittestubbene, som kan være vanskelig for noen å sitte på, bør det være et utvidet tilbud for eldre og voksne utover det å se på barna leke og bade. En beboer fortalte om alternativ og kreativ bruk av stedet som de som under VM i 2011 rigget seg til ute ved Svarttjern for å følge med på storskjerm hva som foregikk i Holmenkollen. Noen uttalte at

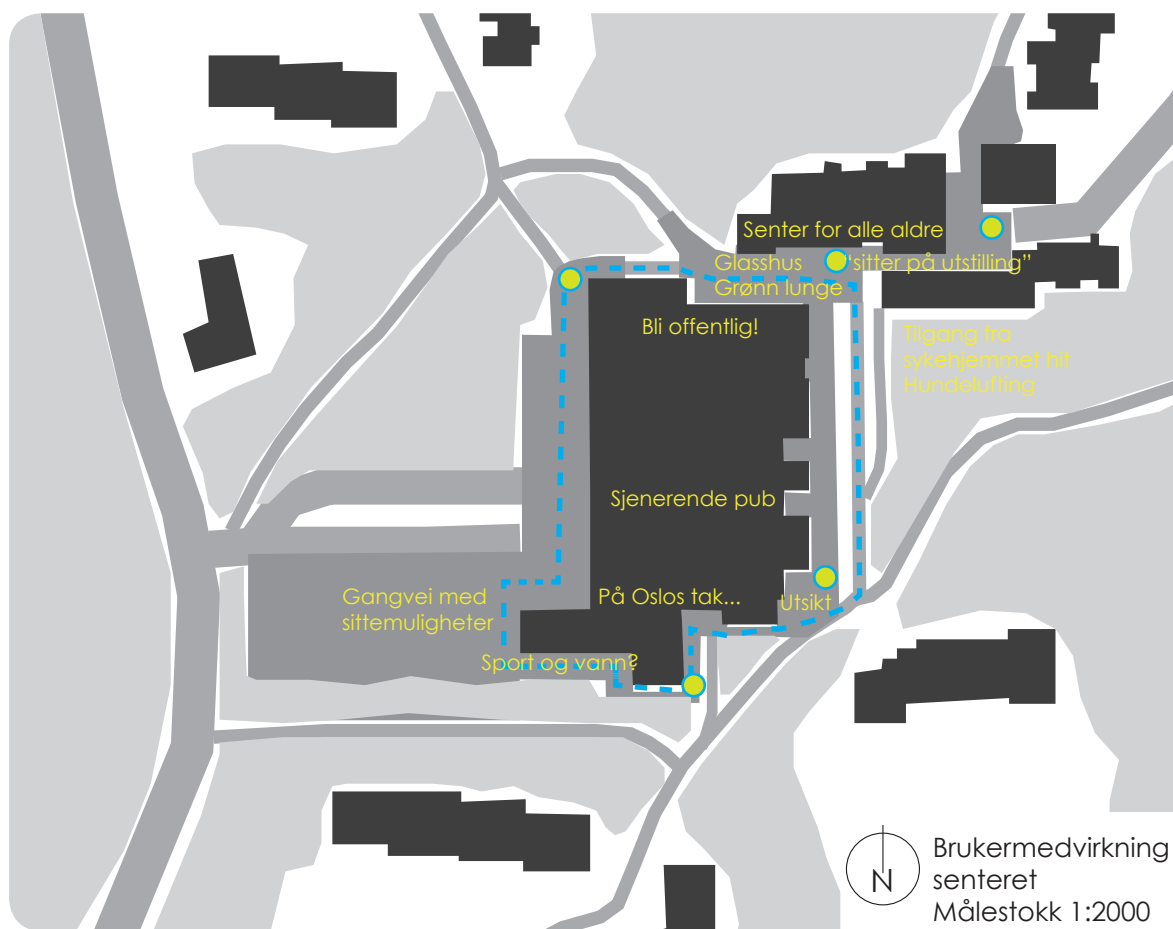

Illustrasjonen oppsummerer funksjoner og ønsker som ble tydeliggjort gjennom brukervedvirkning. Sirklene er plassert der det er ønske om flere sittemuligheter. Blåfargen markerer områdene hvor informantene sa at de oppholder seg.

de savner tiden da 17. Mai ble arrangert på Humleby. Det var før parken ble rehabilitert og fikk kunstgressbane. Mens innvandrerkvinnene jeg snakket med syntes å være mest opptatt av hvor bra anlegget var for barna, mente de som var etnisk norske at det er viktig å også tenke på hva de voksne ønsker. For alle grupper virker det som om det er populært å grille. Det kan ofte være ganske fullt, derfor foreslår flere å utvide grillområdet ut mot Humleby. Med noen små justeringer synes de altså å være ganske fornøyd med Svarttjern og Humleby. Det er mye plass til at mange kan komme for å sitte og spise eller grille. Ingen

nevnte om det er tjernet i seg selv som gjør stedet attraktivt og om de fremdeles hadde kommet dit uten tjernet.

Det er tydelig ut i fra hva de jeg har snakket med fortalte, at anleggene er populære. Flere nevner plassmangelen som kan oppstå, noe som tyder på stor bruk. Dette gjelder i størst grad Svarttjernparken. På kartet er det flere som har markert overgangen mellom Svarttjern og Humleby som et potensielt sted for å skape flere sitteplasser. En nevnte at dette var på grunn av at lekeplassen og badeanlegget er noe av det mest verdifulle Romsås har, dermed ville det

Kartet oppsummerer ønsker, tanker og kvaliteter beboerne på Romsås ser for seg. Det var et ønske om flere sitteplasser, slik sirklene viser, og muligheten for å kunne gå rundt hele senteret gjennom en tilbrettelagt tursti. Det var ønske om mer aktivitet og vegetasjon.

vært naturlig å forsterke dette. Arrangement som Romsåsdagen er med på å forsterke det sosiale fellesskapet. Sommeravslutningene til skolene er mindre arrangement som særlig innvandrerkvinnene trakk frem. Dette er ikke et like offentlige arrangement, men er viktige som et sted hvor man kan bli kjent med de andre i klassen til barna og familiene deres. Det var et ønske blant flere av de spurte i befolkningen om å ha flere benker langs veien. Dette ble begrunnet med at det er mange bakker som kan være utfordrende å gå i et strekk, særlig for eldre. Flere informanter fremhever at det er positivt at det flere steder langs gangveiene er lagt varmekabler slik at det kan være

lettere å komme seg fram om vinteren.

Ulempen med anleggene, i følge flere av de spurte, er plasseringen. Flere pekte på at for dem som bor lengre sør på Romsås, blir det for langt og for bratt å gå til Svarttjern. Dette er med på å understreke behovet for flere møtesteder flere steder på Romsås.

Romsås senter

De aller fleste oppga gjennom samtalene at senteret er et utrivelig sted. Om man skulle velge å sette seg ned på en av de to benkene som står der føles det som om man sitter på utstilling. Tidligere pleide rusmisbrukere å sitte utenfor senteret og slenge kommentarer til forbi passerende. Dette har ikke vært

To faste benker står utenfor senteret, plassert på toppen av gangveien som tar opp høydeforskjellen mellom 1. og 2. etasje. Flere mener at det føles som å sitte på utstilling om man sitter her, fordi her går mange mennesker hele tiden forbi.

med på å gjøre stedet attraktivt. Generelt vises det til at det er et problem at det ikke er noen steder hvor man kan sette seg ned utenfor senteret. Særlig ønskes det plasser med benker og bord. Det pleide å være daglige kaffeslabberas for dem som bor i og rundt senteret på slike steder. Benkene som pleide å være der ble tatt bort på grunn av at det var klager på rusmisbrukerne som også brukte disse stedene. De som har bodd på Romsås siden drabantbyen var ny mimret om tiden da det var blomstertorg og akvarium utenfor senteret, og den eldre mannen som bodde på sykehjemmet som pleide å gå rundt og luke ute på senteret. En annen mente at det ville ha hjulpet området å få noen grønne lunger inn i området. Flere mener at senteret ville ha fungert bedre som et kultursenter enn et kjøpesenter. En drømmer om å lage stjerneobservatorium på taket av senteret. Utsikten fra taket er grunnen til at flere av

deltakerne omtaler det som Oslos tak. Det er to takhager i tilknytning til sykehjemmet. Begge hagene ligger over første etasje av den delen av bygningsmassen de er knyttet til. Den ene takhagen, lokalisert på nordsiden av senterbygningen, er lite oppgradert og slitt, og ikke tilgjengelige for alle. Noen mener at denne bør være til offentlig bruk. Den andre takhagen ligger østvendt med utfordringer knyttet til vind. Tidligere ble den grønne flekken på østsiden av senteret brukt av beboerne ved sykehjemmet under navnet *Kirsebærhagen*. Siden det er såpass bratt på Romsås er det vanskelig for de eldre å komme seg på tur og opp de bratte bakkene til Svarttjern. Flere innvandrerkvinner på Romsås er ivrige frivillig besøkende på sykehjemmet. Mange av disse sliter med å komme i kontakt med andre folk, mens med de eldre føler de at de er til nytte og får praktisert språket. Flere av innvandrerkvinnene pekte på at det ikke var noen steder å være på senteret, og som en sa: *"Det er ingen koselige steder å sitte"*.

Det kan se ut som at det er et ønske om å oppholde seg mer ved senteret, men siden området oppfattes som noe belastet, i tillegg til at det i praksis ikke er lagt opp til en større bruk med mangelen på sittesteder og program, er ikke dette et sted man faktisk oppholder seg. En ting noen av informantene påpekte, er utsikten man har fra senteret. Denne er en av flere kvaliteter senterområdet har, som kan brukes videre for å skape spennende møtesteder. Romsås

Innvandrerkvinnene på Romsås la gjennom brukermedvirkningen vekt på at de gjerne går turer i skogen og til Steinbruvann (bildet) så lenge det ikke er vinter og mørkt. Steinbruvann ligger i Lillomarka og er et populært turmål for beboerne på Romsås.

senter har et stort potensial til å utvikle sine møtesteder som et sted som fungerer som knutepunkt for nærmere 7000 innbyggere.

Mangelen på møtesteder på Romsås gjør at flere velger å reise med t – banen til andre steder av byen for å ha et større tilbud i aktiviteter. De uorganiserte aktivitetene er vel så viktige for befolkningen: stedene hvor man kan sette seg ned og snakke med naboen, muligheten for å møte venner på kafé uten å måtte reise noe sted, og for barn å ha steder hvor man kan leke. En utvikling av området rundt Romsås senter er dermed særlig viktig for å skape flere attraktive steder for å oppholde seg i eget nærmiljø.

5.9 Behov for flere møtesteder på Romsås

Lokalsamfunnet på Romsås har en stor etterspørsel etter møtesteder. Det kommer fram av både rapporter fra stedet og gjennom brukermedvirkningen. Skogens rolle som det tradisjonelle stedet for rekreasjon settes på prøve i det befolknings sammensetningen går gjennom et skifte til å bli stadig mer mangfoldig. Med mangfoldet kommer flere ønsker og behov. På et sted som Romsås hvor skogen er overalt, er det viktig å ta hensyn til at ikke alle trives med å være i skogen. Turtradisjonen er en ganske særegen norsk ting (Long Litt 1992). Alle oppfatter ikke nødvendigvis poenget med å gå tur bare

for å gå tur. Det finnes ikke en måte å være ute på som er mer riktig enn andre. Det er forskjell på å være vokst opp med skogskulturen og å flytte til den. For mange innvandrere kan skogen oppleves som utrygg i tillegg til at ikke alle forstår hva som er meningen med å ferdes i skogen. Utsagnet fra den fysiske og sosiokulturelle undersøkelsen av Romsås illustrerer dette: *”Hva skal de nor[d]menn med all den natur?”* (GATE design 2008:25).

I en undersøkelse utført av Norsk institutt for naturforskning (NINA) blant innvandrerkvinner på Furuset kommer det fram at disse kvinnene synes skogen er et lite attraktivt sted. De lurer på hva som er så spesielt med skogen (Figari et al. 2009). Gjennom brukermedvirkningen i denne oppgaven oppdaget jeg imidlertid at skogen ikke var så fremmed for dem som det bildet NINA - rapporten gir. Innvandrerinnene på Romsås fortalte at de liker å gå tur rundt Steinbruvann, som er en innsjø i Lillomarka omtrent en halvtimes gange fra Romsås kirke. De oppga at de gjerne går tur med venner, noen la vekt på at de går her hver dag om sommeren. Derimot liker de ikke å gå i skogen om vinteren og i mørket, og flere sa at de om vinteren heller går tur rundt Romsås. Dette er et bilde på hvor variert mangfoldet er og forskjellene innad i de etniske grupperingene. Selv

om én pakistansk kvinne ikke liker å gå i skogen betyr ikke det at alle pakistanske kvinner ikke liker å gå i skogen. Med andre ord handler ikke det å skape flerkulturelle møtesteder bare om etniske forskjeller, men også det å være klar over at hvert individ har ulike ønsker og behov for opphold ute. Man bør være varsom med å sette etniske grupper i ”etniske båser”.

Dersom det er et større tilbud av steder for å oppholde seg ute kan det være med på å invitere en større del av befolkningen ut. I Romsås sitt tilfelle har ikke beboerne egen hage. Unntaket er de som bor i leilighetene i nederste etasje i blokkene. Mangelen på egne uteområder² er en grunn til at drabantbyen bør ha flere møtesteder. Dette er for å tilrettelegge for mulighetene for å være ute for flest mulig. På områder som Romsås hvor det er mye natur er det viktig å huske på at det ikke nødvendigvis er nærværet av en furukolle som skaper det attraktive uterommet. Det blir galt å la de lokale møtestedene forfalle fordi *”vi har skogen”*, nettopp fordi skogen ikke er synonymt med rekreasjon og møtested for alle.

2 Alle leilighetene har veranda. Med uteområde menes her hage.

5.10 Oppsummering

Behovet for flere møtesteder tydeliggjøres gjennom analysene og samtalene med beboerne. Møtestedene bør være tilgjengelige for alle og det bør tas hensyn til at flere ulike aldersgrupper skal kunne oppholde seg der. Mulighetene for å kunne ta i bruk stedene på flere ulike måter bør være tilstede. Etersom bygningen utgjør en stor masse i området og kaster en del skygge er det viktig å legge til rette for opphold der det er gode solforhold. Dette er utgangspunkt for å skape flere møtesteder fordelt rundt hele senteret. Det finnes mange potensielle brukere av stedet og flere utfordringer. Bruk av robuste materialer er aktuelt. Møtestedene bør være realistiske og gjennomførbare i både bygging og drift.

Ved utforming av området rundt Romsås senter mener jeg det er viktig å se på hva som fungerer andre steder på Romsås. I dette tilfellet bruker jeg Svarttjern/Humbleby som referanse. Beboerne jeg snakket var i all hovedsak tilfredse med Svarttjern/Humbleby. De nye møtestedene skal ikke være kopier av de velfungerende grøntarealene, disse bør i stedet komplimentere de eksisterende møtestedene. Brukermedvirkningen tas hensyn til og i videre planlegging

5.11 Overordnet konsept

Det overordnede konseptet er å skape flere møtesteder på Romsås. Det at det skapes flere møtesteder er i seg selv et svar på behovet for flerkulturelle møtesteder, jamfør at om man skal bli kjent med fremmede må man ha steder hvor man kan møte dem. Konseptplanen for de flerkulturelle møtestedene viser de foreslåtte nye møtestedene, hvor de eksisterende, slik som Svarttjernparken og Humleby ikke er tatt med. Foruten de konkrete stedene som tilrettelegges for opphold og aktivitet bør det plasseres flere benker langs gangveiene i tilknytning til stigning i terrenget. Det er en variasjon i møtestedenes karakter. Dette er for å invitere flest mulig av beboerne ut ved å gjøre uterommet tilgjengelig for flere. Beboerne har ulike ønsker for å oppholde seg utendørs, og ulik grad av ønske om sosial kontakt. Noen har behov for å sitte sammen med andre og prate, mens for andre er det nok å ha andre mennesker rundt seg på plassen selv om man ikke sitter og snakker med dem. Andre ønsker å sitte helt alene. I utviklingen av varierte og inkluderende møtesteder, foreslår jeg fem nye møtesteder. Tre av disse er større anlegg: festplassen, parselhage og senterparken. De øvrige to er grillplassen og inngangen til Marka. Grillplassen er et overgangsområde mellom Svarttjernparken og Humleby tilrettelagt for grill og opphold. Inngangen til Marka er et samlingspunkt ved der veien går inn i Lillomarka. Det kan fungere som møtepunkt for dem som har avtalt å gå tur sammen.

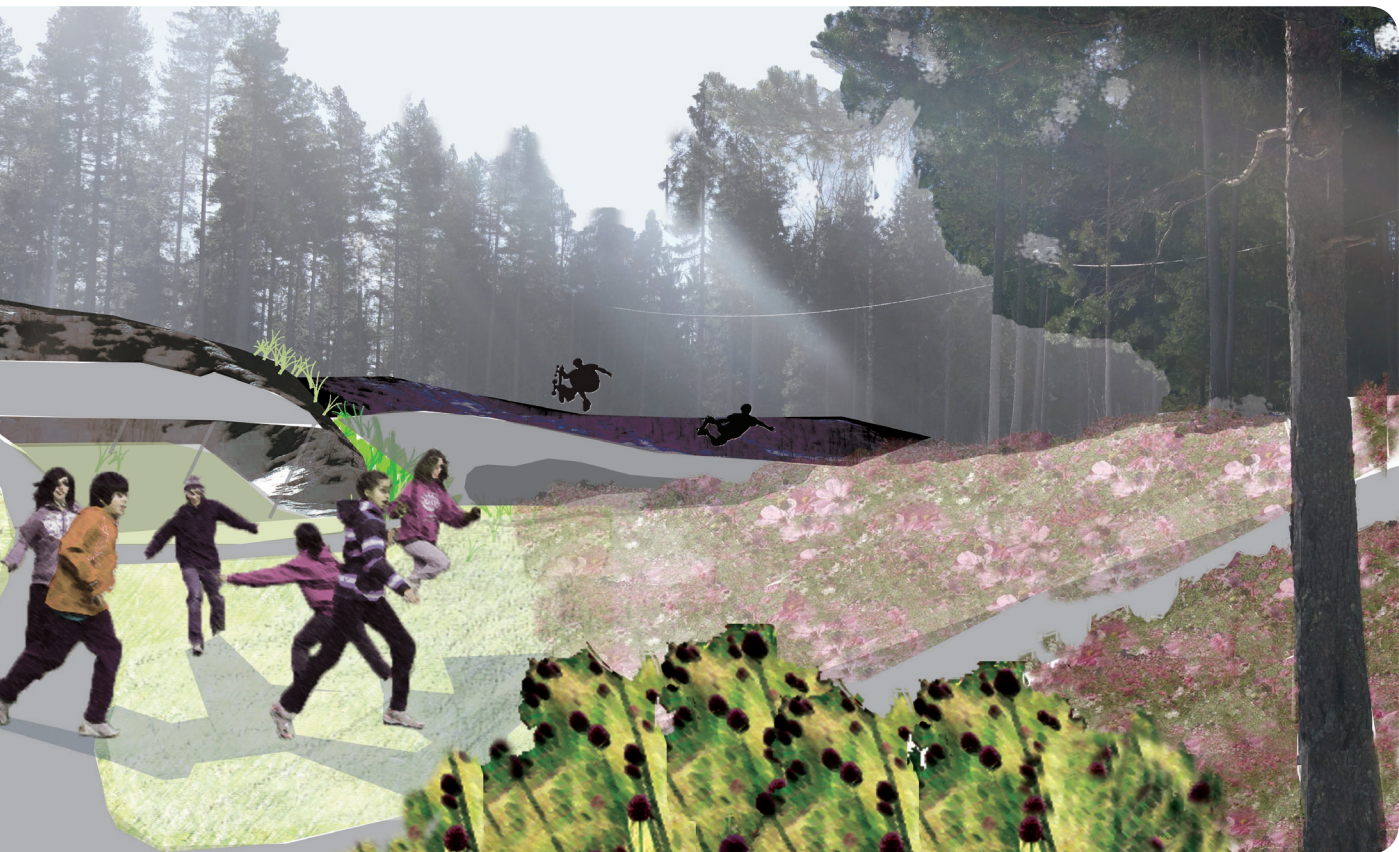
Det overordnede konseptet for Romsås er å utvikle flere flerkulturelle møtesteder. Kartet viser hvor de ulike nye møtestedene foreslås plassert. Størrelsen på sirkelen indikerer størrelsen på inngrepet. Det er verdt å merke seg at det ikke er forskjell på "flerkulturelle møtesteder" og "møtesteder for hele befolkningen". Slik analysen viser er Romsås et flerkulturelt lokalmiljø, dermed synes det naturlig å skape møtesteder deretter.

Festplassen

Planene om å bygge ut et vinterskianlegg ved Humleby er foreløpig ikke realisert. I mitt forslag legger jeg en ny funksjon til dette stedet. Dette er fordi jeg stiller meg tvilende til å bruke et så stort areal til noe trolig ganske få kommer til å bruke. Ideen er å skape et nytt samlingssted for 17. mai og andre høytider hvor det er plass til store folkemengder. De stedene som tidligere ble brukt til å feire nasjonaldagen er nå dekket av kunstgress og dermed lite egnet for slike arrangement. I brukermedvirkningen ble et slikt type sted etterspurt. Ved å utvikle denne typen uterom er det vesentlig at stedet ikke blir værende tomt alle andre

dager enn høytidsdagene. Dette gjør flerbruksfunksjoner sentralt. Festplassen har et sceneområde som også kan brukes for lek og i tilknytning til turnlag og lignende på hverdagene. Scenen i seg selv utvikles som en plass med muligheter for å bygge tak over ved behov. Terrenget rundt plassen kan gjøre nytte som tilskuerplasser. En rad med flaggstenger med borettslagenes vimpler kan være med på å understreke at området tilhører alle på Romsås. Terrenget foreslås terrassert med brede oppholdsarealer. Her kan det legges til rette for sittegrupper, opphold på plen, vegetasjon og lek. Det skal fremdeles

En festplass for både fest og hverdag med skateramper og grendehus foreslås i skogen mellom Svarttjernparken og Humleby. Terrenget kan utnyttes som amfi og den store plassen midt i skoglysningen kan brukes som scene og som aktivitetsområde for eksempel på 17. mai. Illustrasjonen skildrer stemningen på en vanlig hverdag når området kan brukes til lek og rekreasjon. Her ses Festplassen mot syd.

være mulig å gå gjennom området ved å bruke stiene som går fra Svarttjernparken, Humleby og Ravnkollen borettslag. Festplassen kan være et mål for turen. Det kan være et sted hvor man kan ta med hunden for å lære den triks. Området er i dag et populært hundeluftested. Tidligere var det skateramper på asfaltplassen. Det er mulighet for å lage en del av plassen om til skateanlegg uten at det sjenerer andre brukere. Disse kan i større grad bygges etter terrenget og plasseres i utkanten av plassen. Det foreslås å ha et grendehus i skogkanten. Dette kan brukes som kiosk og kafé i forbindelse med felles arrangementer og til

utleie ved private selskaper. Grendehuset vil være med på å øke bruken av stedet. Ved å plassere bygningen i kanten av plassen vil ikke bygningen dominere det offentlige rommet i like stor grad når det er private tilstelninger inne. I forslaget for plassen legges bygningen inn som en forlengelse av terrenget for både å ha et bygg som skiller seg fra de øvrige grendehusene på Romsås, og for å la landskapet spille hovedrollen. Ved å bygge inn grendehuset i terrenget kan arealet på taket til utnyttes som oppholdsrom.

Prinsippsnitt for Festplassen: Terrenget og skogen skaper rommene. Lysningen i skogen utvikles til oppholdsrom og terrenget utnyttes som brede amfi hvor man kan oppholde seg over lengre tid. Grendehuset ses i oppriss. Lengst til venstre i snittet vises forholdet mellom skogen og gangveien mot Humleby.

Parsellhagene

Ved å etablere parsellhager på Romsås vil befolkningen få et nytt aktivitetstilbud for beboere i flere aldre. Aktivitet i egen hage er i fokus, mens kontakten som oppnås ved de uformelle samtalene med hagenaboene er en bonus. Erfaringer fra parsellhager i andre bydeler i Groruddalen er at deler av befolkningen som ellers isoleres i hjemmet, kommer i kontakt med andre gjennom deltakelse i parsellhagelag. Det er vanlig at familier er i parsellene i flere timer av gangen og lager middag i hagen. Tendensen er i følge et en representant fra et parsellhagelag i Groruddalen, at etnisk norske dyrker mest blomster,

mens innvandrerne i stor grad dyrker mat. Parsellhagene på Romsås fordeles på to områder. Det største området med flest parseller legges vest for ringveien i skrånende terreng. I tillegg kan dagens nedre parkeringsplass gjøres om til parkeringskjeller med parsellhager på taket. Parsellene bør ikke ha store visuelle barrierer. Mens man sjelden ser de som bor i naboileiligheten hjemme, gjør åpenheten mellom parsellhagene og den uformelle settingen at det er enklere å komme i kontakt med naboen: for å låne et redskap eller høre hvordan gulrøttene gror. Her kan erfaringsutvekslingen foregå på tvers av hagegrensene. For å markere hvor grensene mellom parsellene går, foreslår jeg

Hovedområdet for parsellhagene foreslås i skogslysningsen vest for ringveien ved Romsås senter. Her er det et skrånende terreng hvor parsellhagene legges rundt en sti som tar opp høydeforskjellene for brukerne. Parsellene avgrensnes med lave svartsurbærhekker I yttersvingene til stien kan det være små møtesteder med bord og benker hvor man kan sette seg ned sammen med hagenaboene.

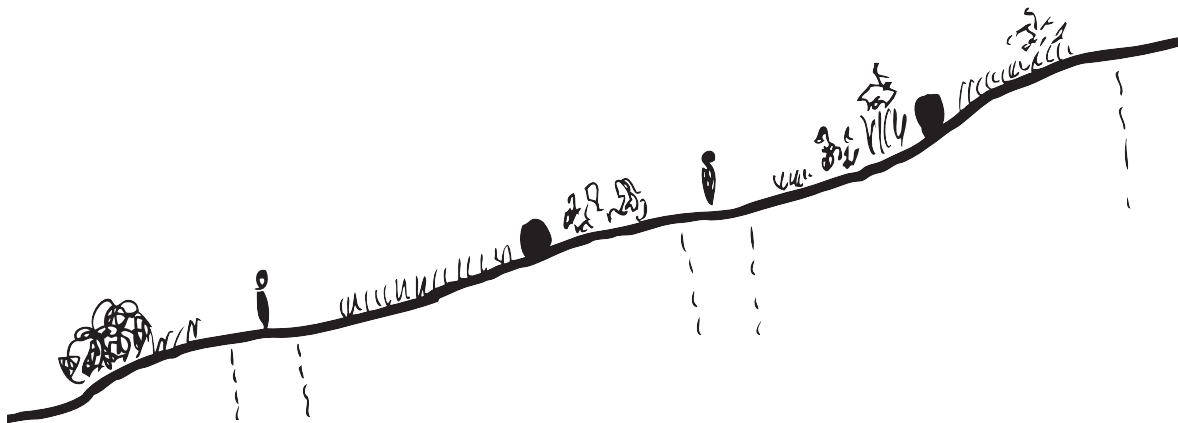
at det plantes lave hekker av svartsurbær eller vegetasjon med tilsvarende kvaliteter knyttet til blomstring, frukt og høstfarge. Foruten hagene planlegges det å ha et felles samlingssted knyttet til hagene. Dette kan være et område med bord og benker, gjerne i tilknytning til et drivhus. Sammen med drivhuset bør det være et sanitæranlegg med muligheter for å hente vann. Drivhuset er med på å gjøre det mulig å oppholde seg ved parsellhagene i en større del av året. Her bør alle som har parseller ha tilgang. I Oslo er omtrent 45 % av parsellhagene 50 kvadratmeter store (Haavle 2012). Hagene på Romsås bør ha varierte størrelser fra 20 til 50 kvadratmeter. Det er forskjell på hvor mye hver enkelt ønsker å dyrke. Det

er viktig å invitere hele befolkningen til å søke om å ha parsellhage slik at alle har den samme muligheten til å delta.

Plasseringen av hagene i et skrånende sydvendt terreng skaper gode vekstvilkår. Det er behov for å fylle på med jord for at det skal være mulig å dyrke her og for å jevne ut bakken. Området som foreslås er allerede et åpent område etter å ha fungert som skianlegg tidligere. Det er mulighet for å utvide arealet for dyrking uten å komme i konflikt med bebyggelse. Samtidig er det viktig å være bevisst på hvor mye skog som kan hugges for å utvide hagene. Det er enkel adgang ved en gangbro som går over bilveien. Området er nær senteret og de

Prinsippsnitt 1:50 Et møte over hekken i parsellhagene kan skape kontakt mellom brukerne av parsellhagene.

Prinsippsnitt: parsellhagenes plassering i terrenget. Det skrånende terrenget er vendt mot sør og gir gode solforhold for dyrking. Stien tar opp for høydeforskjellene.

øvrige parsellene. Parsellene fordeles rundt en hovedsti som legges i terrenget slik at den gradvis tar opp de store høydeforskjellene. I hver sving foreslår jeg å etablere fellesarealer i form av sitteplasser hvor brukerne kan sette seg ned for å drikke te og å oppholde seg. Hele hageområdet bør så langt det lar seg gjøre med tanke på hærverk stå åpent uten inngjerding.

Parsellhagene utenfor senteret over parkeringskjelleren etableres i et område som forbindes med harde trafikanter.

Overraskelsen ved å finne en slik samling av små hager på et sted man ikke ville forventet å finne en hage kan sammenlignes med "guerilla gardening". Guerilla gardening går ut på å drive hagebruk på steder som ikke tilhører en selv, uten å ha tillatelse fra eieren (Vanderlinden 2012). Ved at parsellhagene plasseres utenfor senteret og nær offentlige oppholdsarealer får enda flere av beboerne mulighet til å ha egne parseller. Foruten de private parsellene, egner hagene i disse områdene seg som parseller for beboerne ved sykehjemmet og de kommunale

Illustrasjonen viser hvordan fellesområder eller egne parseller kan brukes til å samles og diskutere dyrking og drikke te. Det foreslås å ha flere slike små møtesteder i tillegg til et større sentralt møtested i forbindelse med et drivhus eller lignende på parsellhagenes laveste punkt.

boligene. Skolen og barnehagen kan ha egne dyrkningshager. På den måten får parsellene både en pedagogisk hensikt samt at det kan være med på å skape bedre livskvalitet hos brukerne.

5.12 SENTERPARKEN: Forslag til utforming av nye møtesteder

Målet for å utvikle senterområdet er å gjøre stedet om fra et gjennomgangsområde til et oppholdsareal. Senterets beliggenhet og funksjon som knutepunkt, skaper forventninger om at det bør være et

sted for alle typer beboere. Dette gjelder både aldersgrupper og etnisiteter. Det er potensiale for å utvikle en sterkere sammenheng mellom funksjonene inne og ute. Jeg bruker senterparken for å vise forslag på utforming av møtesteder.

Konsept

Området bærer preg av forfall med dagens tilstand. Dette stedet er det første man møter i det man går av t-banen på Romsås stasjon. Dersom man allerede har et dårlig inntrykk av Romsås fra medias bilde av

Glassrutene som var en del av arkitekturen for t-banestasjonen er knust og erstattet med sponplater flere steder. Disse er stort sett tagget ned. Inntrykket av t-banen gir et bilde av at stedet er i forfall og at det ikke vedlikeholdes. Besøkende kan få inntrykk av at hærverk dominerer stedet.

drabantbyen, blir man ikke overrasket over senterets forfatning. De knuste rutene på t – banestasjonen, hullete asfalt og de tomme arealene både ute og inne forbindes med noe negativt. De slitte omgivelsene bekrefter flere fordommer mot Romsås. Det kan føre til at stedet oppfattes verre enn det er. Fokuset på alt som er dårlig, gjør at kvalitetene blir glemt. Området rundt senteret har flere kvaliteter som man blir overrasket av å finne: utsikten mot byen, fjell i dagen i form av grorudgranitt og flere varierte rom. I konseptet ønsker jeg å bruke kvalitetene til stedet til å avkrefte

fordommene møte stedet. Jeg vil finne styrkene til de elementene som forsterker fordommene og bruke dette til stedets fordel.

Konseptet går ut på å la uttrykket gradvis bli mindre robust ut fra senterbygningen og ut i parken. Plassene i tilknytning til senterbygningene skal være robuste med street art som gjennomgående tema og bruken av røffe materialer. Aamundsen m. fl. (2011:11) beskriver street art slik: ”Utøverne representerer et mangfold av mennesker og uttrykk, som i alle (sub)

(Bilde 5.11)

(Bilde 5.12)

Street art er en annerledes type kunstretning. Bildene viser dikt som er malt på steiner i en park i Berlin (venstre), et verk av Dolk (Bilde 5.11) og en installasjon av Slinkachu (bilde 5.12) Kunstformen som uttrykk og bevegelse tas inn som en del av konseptet for senterparken.

kulturer. Men det er Street Art vi kaller det når vi skal beskrive et kunstverk vi har sett på gaten. (...) Det de har til felles, er at alt utføres i gaten – i det offentlige rom.”

Nettstedet 'Street art utopia' har som slagord "We declare the world as our canvas" (Streetartutopia 2012). Dette er en holdning som kan videreføres til Senterparken. Street art i ulike former kan være med på å løfte området og å gi det særpreg- Kunstformen synes å ikke være annerkjent i like stor grad som "tradisjonell kunst". Dette er en digresjon til hvordan det

flerkulturelle samfunnet fremdeles ikke er det alle nødvendigvis forbinder med bildet på hvordan samfunnet ser ut.

Uttrykket er ment å være "slik man tror det er på Romsås" men på en vennlig måte. Områdene skal fremstå som hyggelige næromgivelser for beboerne. Materialbruken og det røffe uttrykket skal være et svar på fordommene mot Romsås. Kvaliteten på materialene skal være god. Plassene går gradvis over i områder som fremstår roligere, til så å inneha en helt annen karakter som skog i nord og hage

(Bilde 5.13)

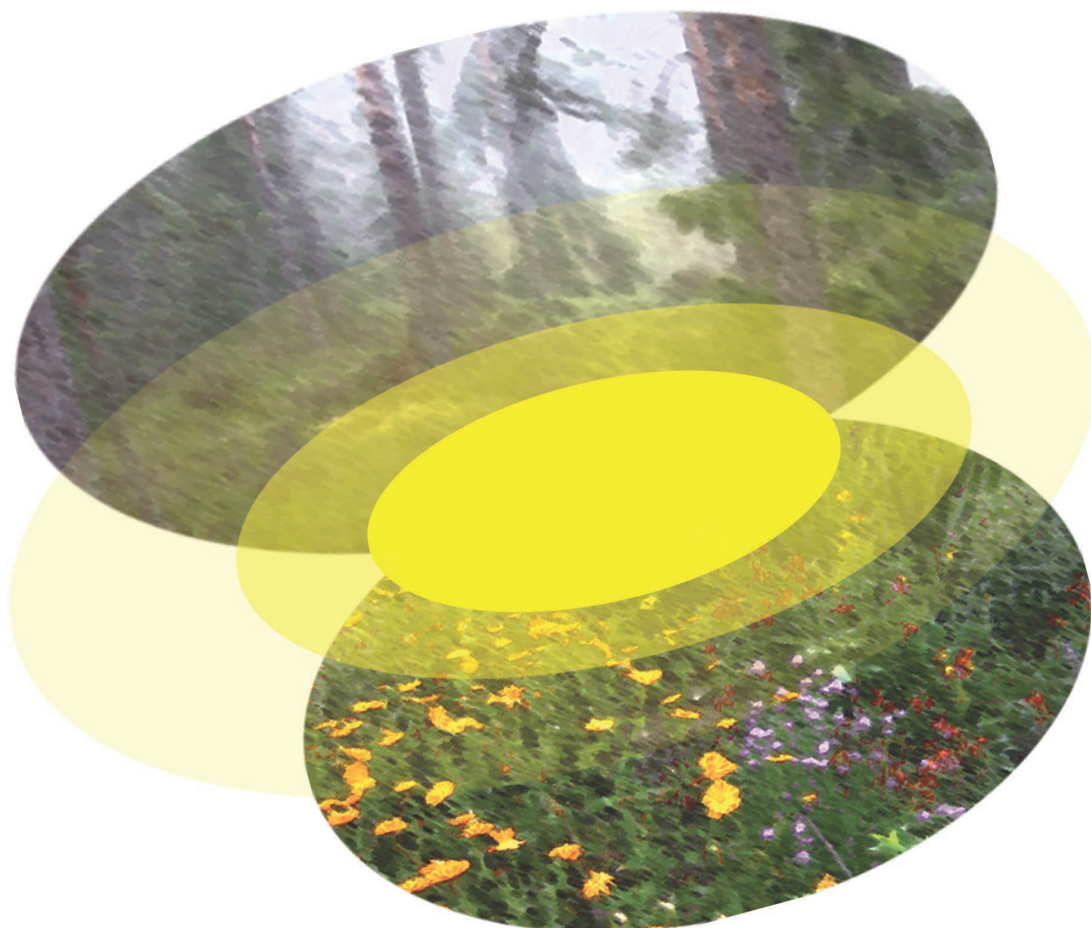
(Bilde 5.14)

Street art kan ha forskjellige uttrykksformer og endel lages anonymt. Bilde 5.13 viser hvordan en forfalt situasjon blir kommentert gjennom street art mens bilde 5.14 av David Walker viser hvordan store malerier eller bilder laget med sjablong kan pryde vegger i det offentlige rom.

i sør. I nord dominerer skogbildet med et organisk formspråk som utgangspunkt for formgivningen. På sørsiden brukes et geometrisk formspråk, som kontrast mot det organiske og symbol på menneskets organisering av naturen, slik som i hagen.

Måten landskapet henvender seg mot skogen i den nordlige enden og mot bebyggelsen og byen i sør er grunnen til den konseptuelle inndelingen av hovedområder. Positive overraskelser gjennom opplevelse av stedet er dermed et virkemiddel for utformingen av stedet.

For å invitere en størst mulig gruppe til å delta i omgivelsene rundt senteret og skape trygge områder, ønsker jeg å utforme varierte delområder med mange steder å sette seg ned. Konseptet skal ikke gjøre det avskrekkende for verken en pensjonist eller ungdomsskoleelev. For å inkludere flest mulig brukergrupper går jeg inn for å utvikle eierskap til stedene. Dette oppnås gjennom deltakelse i parsellhagene rundt senteret og ved å ha med beboerne i utviklingsprosessen. Ved å skape unike steder for Romsås, slik som et oppholdsareal på taket av senteret med utsikt over byen, har man noen å være stolt av og å vise fram til venner som kommer på besøk. Beboerne kan ha en aktiv rolle i street art – prosjektet og utsmykningen av senterområdet. De kan være med på å bestemme hva som bør være hvor, og lokale kunstnere bør prioriteres til å gjøre jobben. Det er vesentlig at man ser forskjellen på de ulike typene street art, da mange i dag forbinder dette med tagging og noe negativt. I dette prosjektet menes street art som de ulike typene teknikkene som brukes for kunstverk på gata. Det kan være sjablong, plakater og lignende (Aamundsen & Horvei 2011). Tagging inngår ikke i konseptet, men defineres her som hærverk.

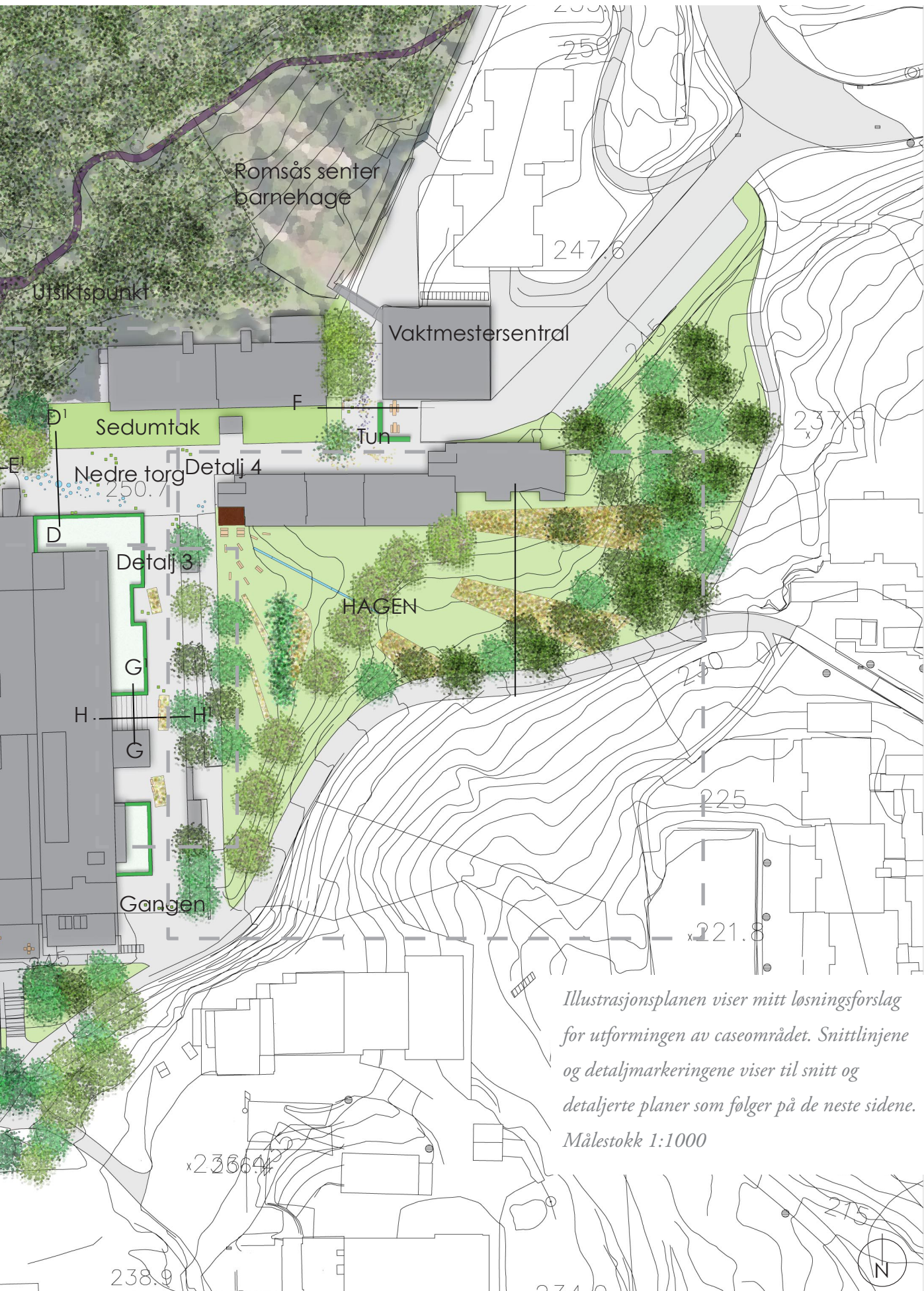

Figuren oppsummerer konseptet: lengst nord i parken er det en skogsaktig utforming, mens sydsiden er hageaktig. Street art-uttrykket er sterkest nær senterbygningen men er også del av utformingen av de to delområdene nord og sør for senterbygningen. Det er street art-konseptet som binder parken sammen.

En utfordring ved å planlegge et anlegg hvor en så stor og variert brukergruppe kommer er valg av holdbare materialer. Som lokalsenter for nærmere 7000 mennesker bør materialene tåle en del. Materialer jeg mener vil egne seg her er granitt, betong, asfalt og cortenstål. Stålet er valgt på grunn av materialets egenskaper i forhold til hærverk, i form av tagging. Dette kan skrubbes bort og etter en kort tidsperiode vil stålet gå tilbake til ønsket rustet uttrykk. Av vegetasjon kan kraftige stauder og pryddgras egne seg. Materialbruken er med på å understreke det røffe uttrykket.

Utformingen av området er ment å være slik at om man gir det en sjanse vil man oppdage at det er brukervennlig og flerfunksjonelt. Bakgrunnen for konseptet er å utfordre fordommene folk har til Romsås. I overført betydning er konseptet en kommentar til måten flere mennesker lar fordommene til dem som er annerledes enn seg selv styre deres oppfatning av disse i møtet med de fremmede. Dette illustrerer samtidig mitt budskap om å tørre å gi den fremmede en sjanse til å vise hvordan han eller hun er før man dømmer på bakgrunn av fordommer.

Illustrasjonsplanen viser mitt løsningsforslag for utformingen av caseområdet. Snittlinjene og detaljmarkeringene viser til snitt og detaljerte planer som følger på de neste sidene. Målestokk 1:1000

Snitt A-A¹_1:500 Snittet viser hvordan terrenget heller mot syd. De eksisterende trærne skaper lysninger i skogen. Bakken varierer med å ha skogseng med engplanter og et dekke av asfalt og grorudgranitt/fjell i dagen. Snittets høyeste kote er 256 m.

Snitt B-B¹_1:100 Snittet illustrerer hvordan vegetasjon og forskjell i terreng kan skape ulike og adskilte rom. Plattingen av cortenstå lengst vest i snittet er en forlengelse av lekestien og er et utsiktspunkt mot byen. Under og rundt denne er det skogseng hvor det er mulig å oppholde seg eller

Skogen

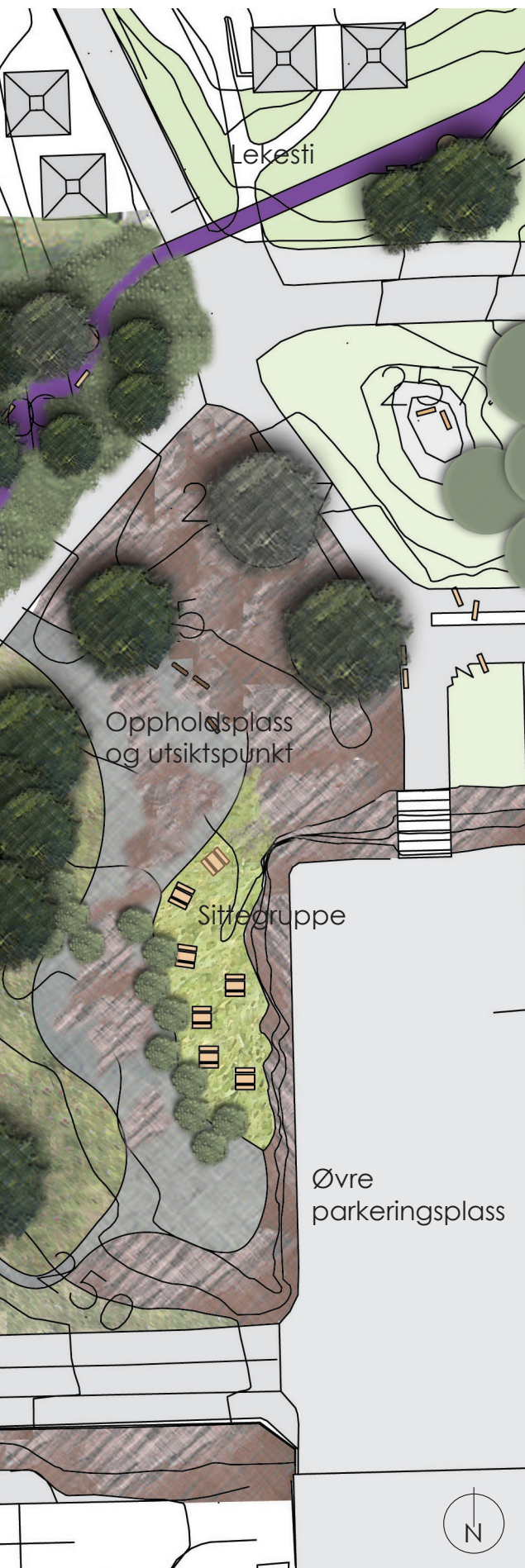
Nordvest for senterbygningen er det fokus på møtesteder hvor man kan sette seg og se på utsikten. De ulike utsiktspunktene utformes forskjellig og ikke alle er fast definerte. Furutrærne fungerer som romdannede element. Ved å bruke trærne og forskjellene i høydekurver som

vegger, skapes det ulike rom. Plassene med muligheter for å sette seg ned settes inn i woodlandomgivelser. Sammenhengen med Romsås senter uttrykkes ved at asfalten og fjell i dagen tilsammen skaper et spennende ”slitt” lappeteppe som dekke.

leke. Buskene rammer inn oppholdsrommet som er i midten av snittet. Her er det endel fjell i dagen med noe asfalt over for å forsterke det slitte uttrykket. Sitteområdet lengst øst i snittet har god utsikt og er skjermet med beplantning og høydeforskjell ned mot parkeringsplassen som ligger under denne.

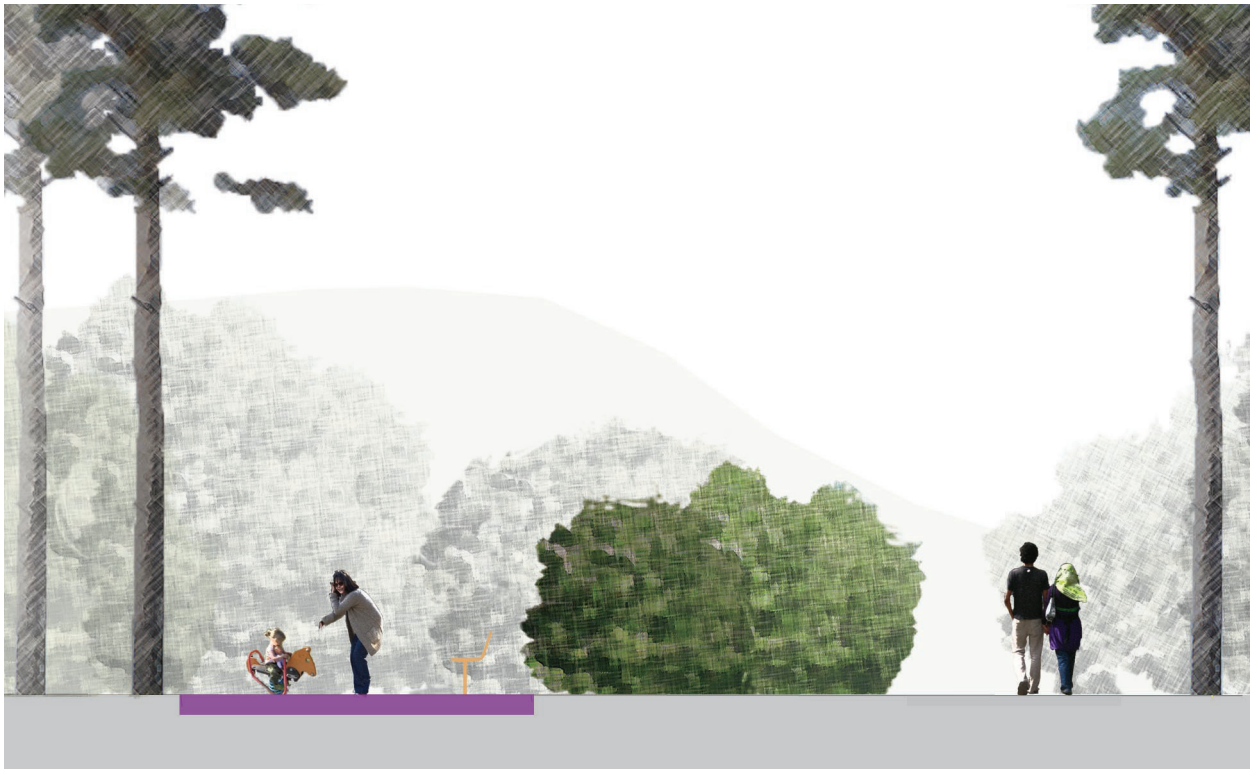

Detaljplan 1_ 1:500 *Illustrasjonsplanen viser hvordan skogen og fjell i dagen skaper rammene for nye møtesteder nordvest for senterbygningen. "Lekestien" som binder sammen barnehagene nær senteret kan ses ved Tiurleiken barnehages uteområder. Denne stien skal legges i plasstøpt gummi i en tydelig kunstig farge som for eksempel lilla. Det skal være lekeinstallasjoner for barn i forskjellige aldre, mønstre på bakken, belysning og benker langs stien mellom barnehagene slik at det blir et variert tilbud for å oppholde seg i denne skogen. Stien ender i en utsiktsplattform i cortenstål i skogsenga (snitt B-B¹). Det store åpne rommet mellom enga og sittegruppene kan brukes til arrangementer og lek. Her er det god utsikt mot Oslo. Det er mye fjell i dagen i form av grorudgranitt. Fjellveggen som skiller den øvre parkeringsplassen fra parkområdet foreslås lyssatt for å skape spenning og opphold om kvelden. Dette er en måte å fremheve steinen på. Det etableres et lite grillområde nedenfor Tiurleiken barnehage i forbindelse med overgangen over broen til skogen hvor parsellhagene er lokalisert. Trærne i denne delen av parken er i størst grad furu.*

Grorudgranitten er karakteristisk for området. I detaljutsnittet er fjellet i dagen av denne typen. Bildet er tatt på stedet.

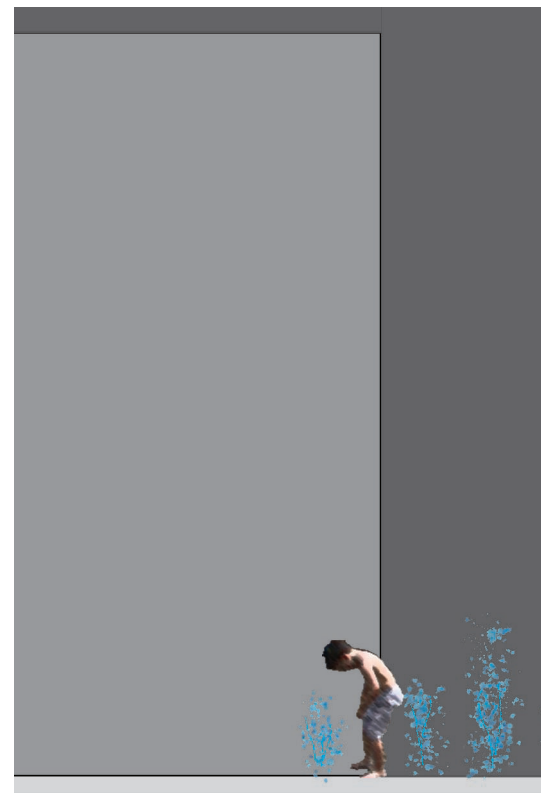
Snitt C-C¹_1:100 Snittet viser hvordan lekestien er plassert i et eget rom definert av skogsvegetasjon. Stien kan brukes som turvei eller som lekeplass. Målestokk 1:100

Lekestien

De to barnehagene Tiurleiken og Romsås senter barnehager bindes sammen ved å etablere en skogssti mellom disse. Stien får en mer åpen karakter enn i dag, med lekeinstallasjoner, sitteplasser og belysning. Ved å legge et fast og utvidet dekke tilrettelegges det for barnevogner og rullestol. Stien utsmykkes med mønstre og spill som for eksempel paradiset. Tiltaket vil kreve noe terrenginngrep for å lage en jevnere sti.

Torget

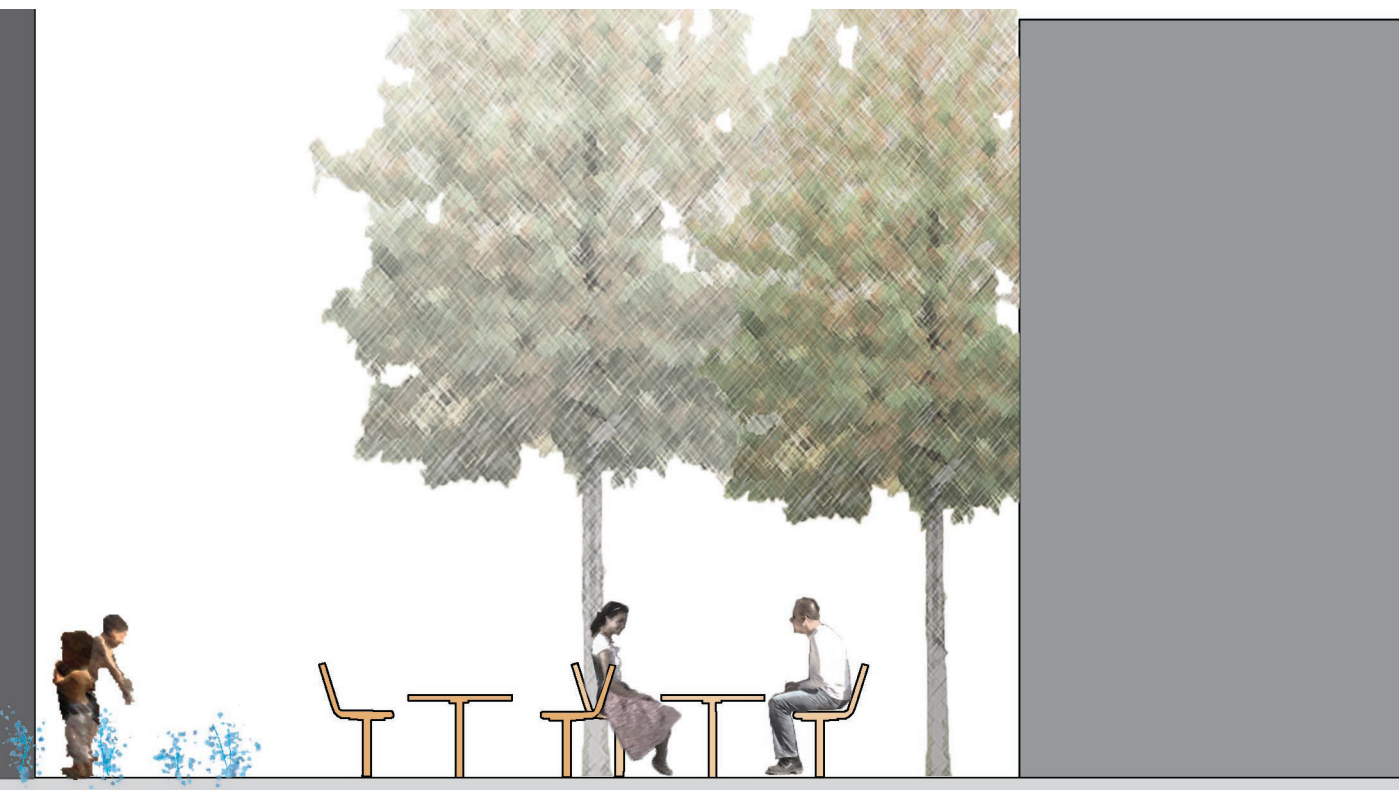
Skogen trekkes ned mot senterområdet for å binde områdene sammen. Trærne som foreslås ned mot torget er skogens bidrag til street art – prosjektet rundt senteret. Trærne skaper en kontinuitet fra skogen og er et bidrag til utsmykningen av området der det

ikke er noe vegetasjon i dag. Artsvalget for trærne er furu, for å representere skogen, og kirsebærtrær (*Prunus serrulata* 'Kanzan'), for blomstring. Innimellom trærne settes faste bord og stoler som kan knyttes til uteservering eller annet opphold. Det må være mulig å kjøre gjennom torget for utrykningskjøretøy og vaktmester, derfor må sittegruppene plasseres i kantene. Det foreslås å lage kafé og kultursenter for hele befolkningen i den lave bygningen på nordsiden av torget som har vært eldresenter tidligere.

Vannet er et gjennomgående element i det sentrale området av senteret. På det overliggende torget er det en opphøyet bred vannrenne i cortenstål. Over denne

legges det sitteplater av tre slik at man kan sitte som på en liten brygge. Fra det lille bassenget renner vannet ned mot hovedtorget og over forlengelsen av trappetrinnene. Dette gir samtidig en behagelig roskapende effekt for dem som oppholder seg på sittegruppene under trærne. Videre ut på torget dukker vannet opp i høye og lave fontener i ulik styrke rett fra belegget. Disse er ment for lek og som estetisk element. Det rennende vannet og vannstrålene som beveger seg oppover skal være et bilde på en fontene som er lekk og som renner ut av sine opprinnelige former. Dette er for å bygge opp om det slitte uttrykket. Vannet fortsetter på østsiden av senteret, hvor en lang renne i flere nivåer skaper både stemning og aktivitet.

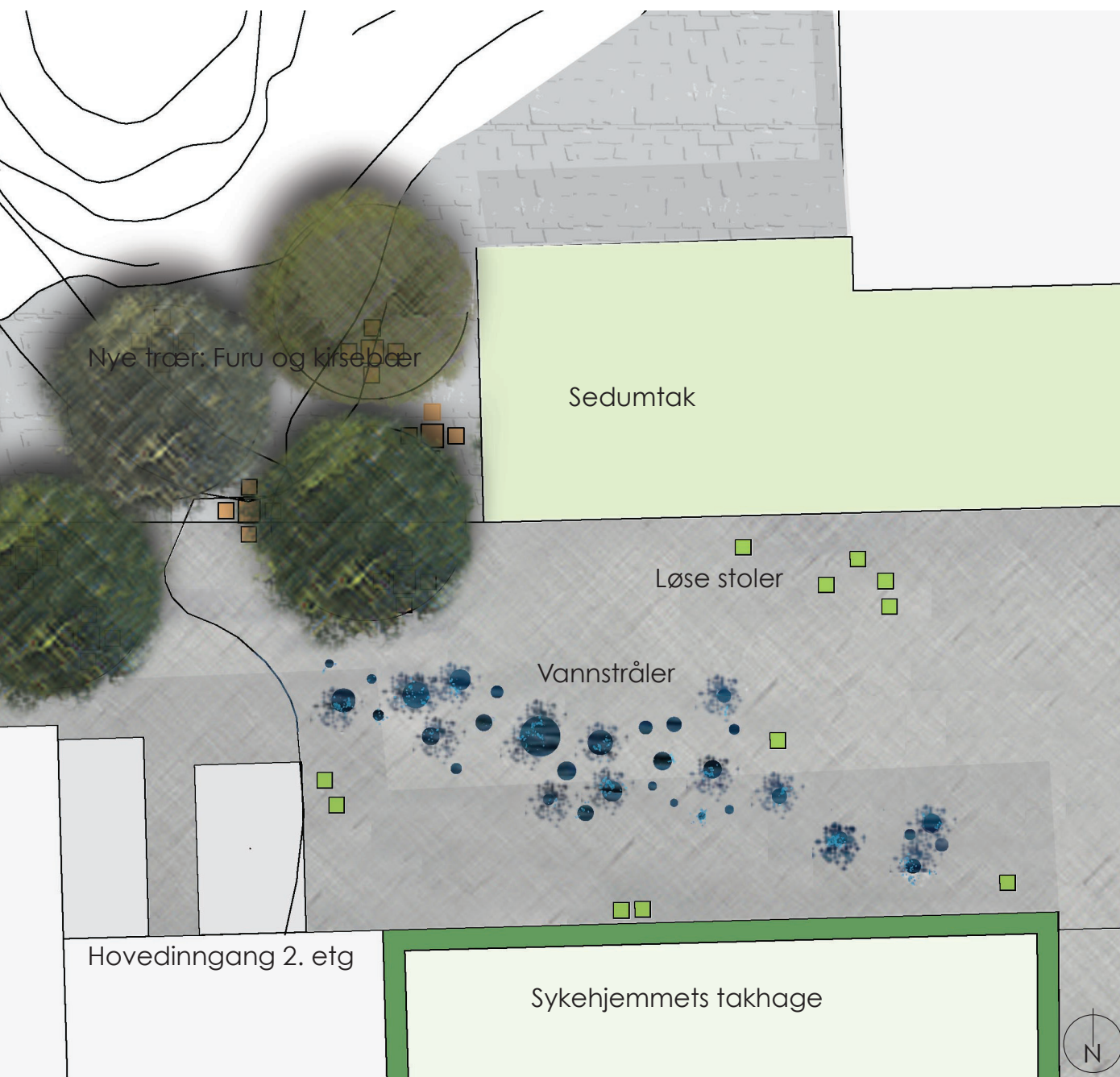
Snitt D-D¹_1:50 Snittet viser oppholdsrommet mellom bygningene på nordsiden av senteret. Plassen egner seg som torg og kan for eksempel brukes til markedsdager. For å ikke låse plassens funksjoner, får den løse stoler, og vanninstallasjoner som er en del av det asfalterte dekket. Vannet kommer opp som stråler i ulike høyder og forskjellige former. Vannet kan brukes i lek og som estetisk element. Vannet på plassen er kun vertikalt. Sittegruppene under trærne vest på plassen kommer til syne i snittets oppriss. Disse er faste.

Detaljplan 2_1:200 Et langstrakt torg i flere nivåer gir et større og sammenhengende rom. Vannet er et element som binder sammen torget. Dette er delt i tre "etapper": Det stillestående vannet i en renne av cortenstål lengst vest, deretter renner det over grus og trappetrinn før vannet kommer opp

Torget utenfor hovedinngangen opprettholder noe av det samme uttrykket som i dag, men det tilføres en del nye kvaliteter. Et nytt dekke av asfalt møter storgatestein under trærne og sitteplassene. Mot øst forlenges torget mot vaktmestersentralen hvor gatemaling inviterer til lek, og en sittegruppe avgrenset av en hekk igjen kan invitere beboerne i

senterområdet ut. Torget foreslås å møbleres med løse, men tunge stoler som brukerne selv kan flytte på, men ikke ta med hjem. På den måten kan man bestemme selv hvor mange og hvem man vil sitte sammen med, og hvor mye sol man vil ha. Stolene er inspirert av Prags Boulevard i København. Stolene skal møblere både torget og gangen.

som stråler av ulik intensitet på den store plassen utenfor hovedinngangen. Tregruppene drar skogen ned mot plassen. Plassen under trærne legges i storgatestein og det skal være faste bord og stoler. Møbleringen forøvrig er løse stoler som man kan flytte på selv. Torgets dekke er av asfalt.

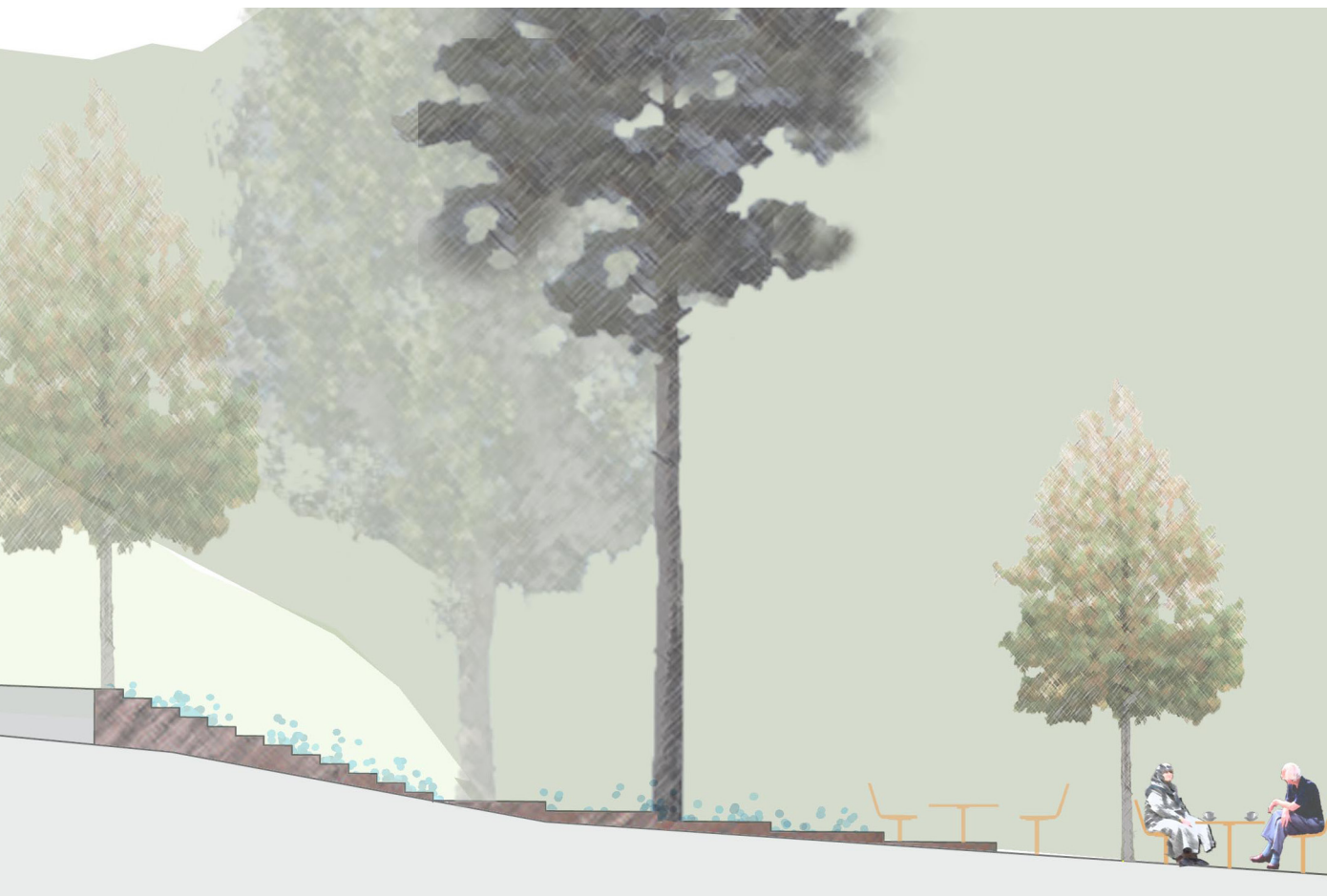

Konseptet rundt stolene er inspirert av Prags boulevard i København. Stolene rundt senteret kan ha andre farger og former. (Bilde 3.15)

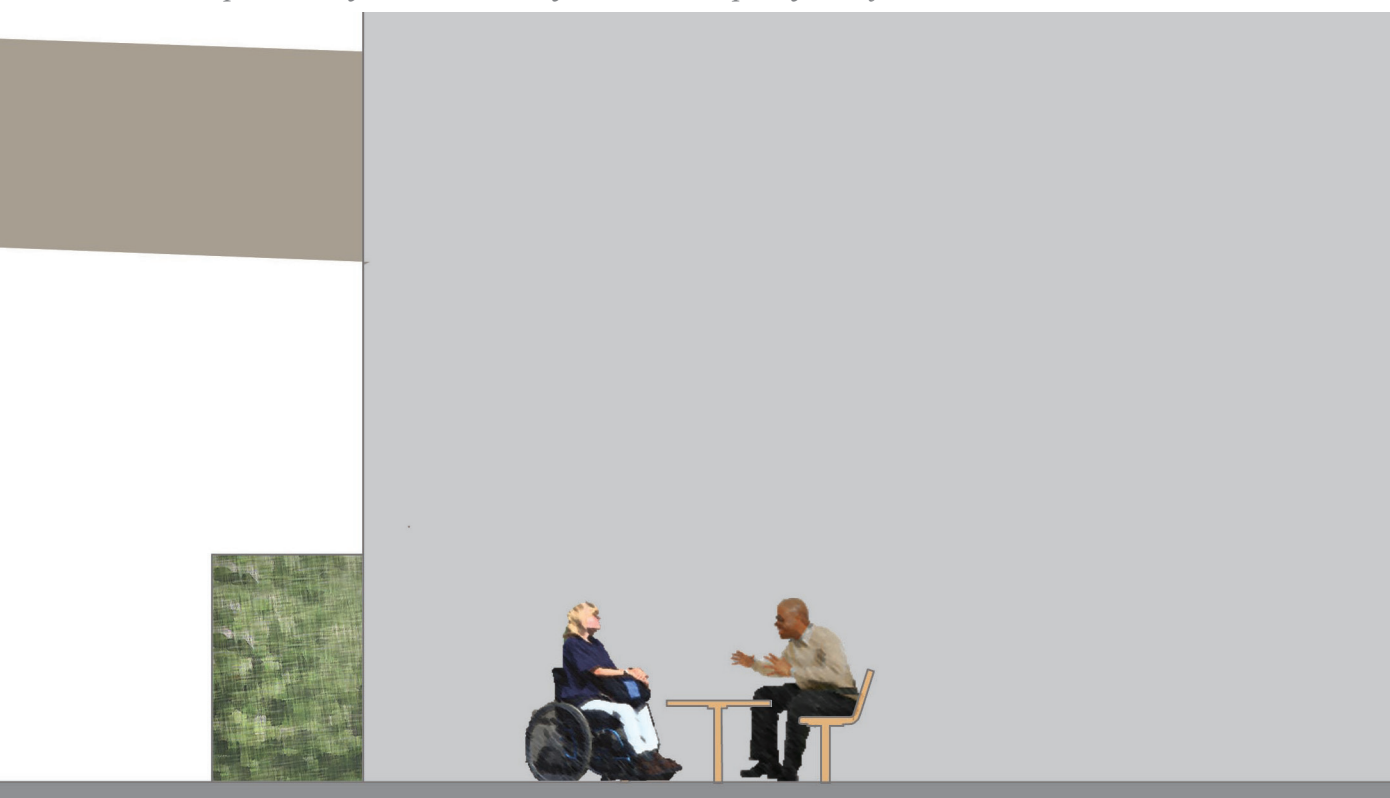

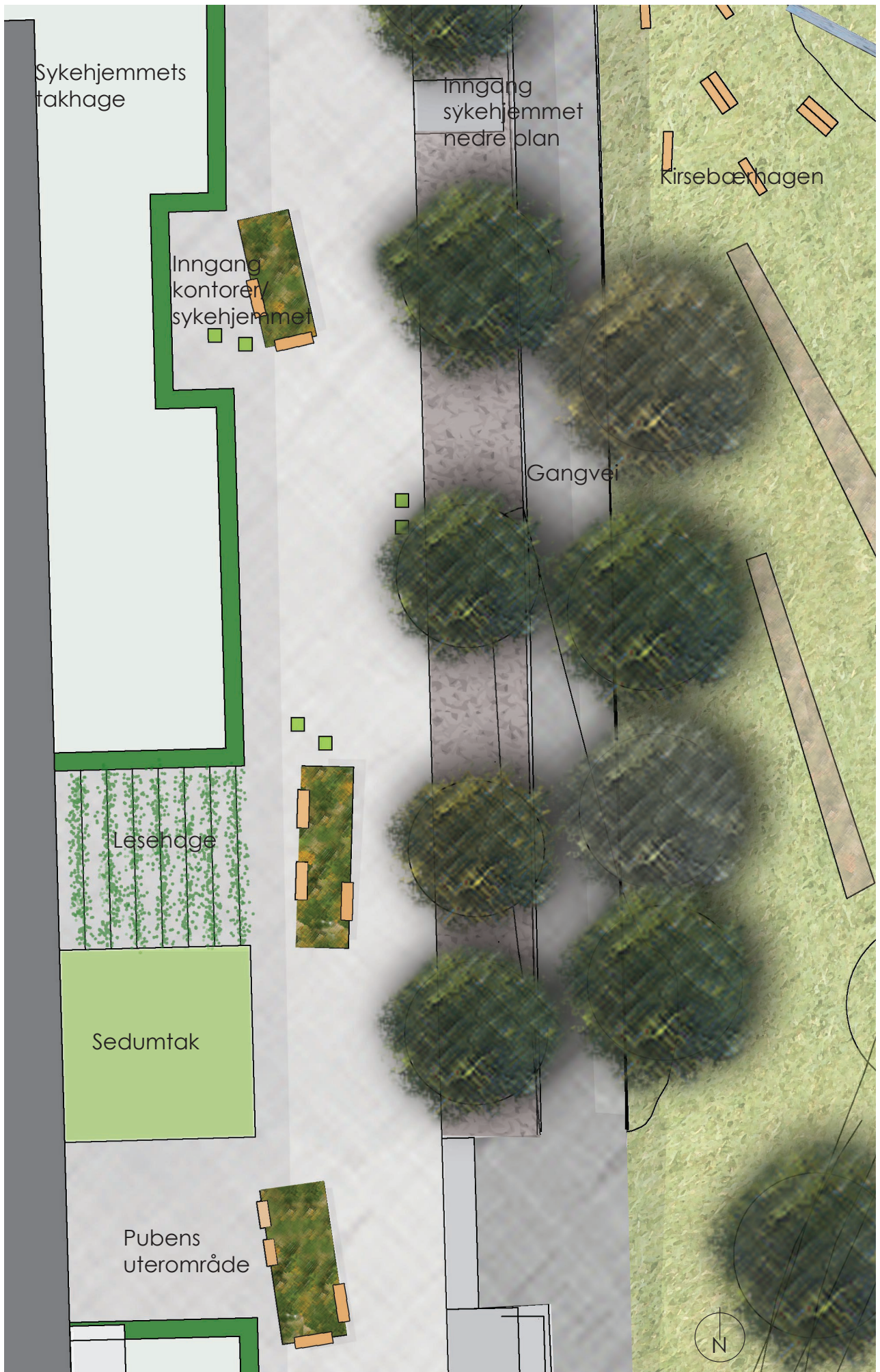
Over: Snitt E-E¹_1:100 Trappeanlegget forbinder de to nivåene av plassen. Vannrennen med benker montert på kanten av cortenstålet og over vannbassenget fungerer som ventested før man skal til tannlegen eller som møtested for lengre opphold. Den lille plassen rund vannrennen er et viktig møtepunkt for dem som bruker senterets inngang på vestsiden. Dette er hovedinngangen om kvelden, dermed er belysning viktig på denne plassen.

Under: Snitt F-F¹_1:50 Tunet utenfor de kommunale boligene og vaktmestersentralen kan fungere som et eget "borettslagstun" og som møtested for øvrig befolkning som bruket stedet til gjennomgang. Her deler en hekk de to rommene. Møtestedet lengst vest i snittet er åpent og har en terrassert plen for lek og opphold. De løse stolene kan brukes her i tillegg til to faste benker. På den halvoffentlige plassen øst for hekken er det faste bord med plass for å kjøre inntil med rullestol.

Snitt G-G¹_1:100 Med klatreplanter på stålvaier langs veggene og som tak, blir rommet grønt og lunt. Forslaget er å gjøre stedet til en lesehage. Ved å feste lysarmaturer i vaierne får rommet en slags stjernehimmelaktig belysning om kvelden og brukstiden utvides utover den lyse tiden på døgnet. Det kan være løse stoler eller faste behagelige stoler. Rommet skal kunne brukes uavhengig av bibliotekets åpningstider.

Gangen

Gangens lengdeorientering forsterkes av noen få rektangulære plantekasser av cortenstål med stauder og pryddgras i. Plantekassene plasseres i en tilsynelatende

uorden men har en romdannende funksjon for de små rommene langs gangen. De er med på å definere bibliotekets uteområde og uteserveringen til puben. Uteområdet i tilknytning til biblioteket foreslås å utformes som en lesehage.

Over: Snitt H-H¹_1:200 Snittet viser hvordan plantekassene er med på å dele inn rommene i oppholdsrom, som ved lesehagen i tilknytning til biblioteket og som gjennomgangsrom lengst øst. De høye staudene og graset i plantekassene har en romskapende effekt. Staudene gir en lydeffekt ved vind, noe som kan ha en roskapende virkning for eksempel for dem som oppholder seg i lesehagen.

Motsatt side: Detaljplan 3_1:200 Illustrasjonsplan: Plantekassene avgrensner de små rommene mellom de lavere bygningsdelene uten å stenge det store langstrakte rommet. Kassene regulerer innsyn og utsyn i de ulike oppholdsarealene. Stolene kan flyttes slik at man kan sette seg i området som er beregnet for gjennomgang dersom man ønsker å sitte der og se på utsikten.

Detaljplan 4_1:500 Illustrasjonsplanen viser Kirsebærhagen. Navnet viser til at området tidligere ble kalt nettopp "Kirsebærhagen". For å forsterke denne identiteten foreslås det å plante flere kirsebærtrær. En allé med kirsebærtrær avgrensner det åpne og det mer inndelte området. Lengst vest i planen er det flere sittegrupper, en pergola og benker. Disse er nærme sykehjemmets inngang på bakkeplan og er dermed tilrettelagt for beboerne her til å komme ut. Det er bærbusker og staudebed hvor beboerne på Romsås kan delta i å utfylle bedene med sommerblomster. En vannrenne i flere nivå renner gjennom området. Denne lages i cortenstål og har flere fall. Rennen åpner for lek. Øst for kirsebæralleen er det mindre "hager" hvor man kan oppholde seg noe mer skjermet ved hjelp av kirsebærtrærne og stauderabattene. Her er det ingen benker og bord, men plen for opphold.

Hagen

Nedenfor torget etableres en ny kirsebærhage. En rad med kirsebærtrær deler hagen inn i en åpen og lukket del. Den åpne delen har flere sittegrupper sentrert rundt vannrennen. Plassen er tilgjengelig for beboerne ved sykehjemmet som har en egen inngang på dette nivået. Det er felles bærbusker og plantebed. Bedene har en del stauder og mye plass til at beboerne selv skal få kunne plante sommerblomster. Alleen som skiller hagen fra senterbygningen forsterkes ved å bytte ut eventuelle syke trær, og fylle inn manglende trær. Alleen forlenges langs hele gangveien som binder de nedre senterområdene sammen med de øvrige. Stolpene på undersiden av denne gangveien foreslås å utsmykkes med street art. Den mer lukkede delen av hagen ligger lavere i terrenget, samt at den rammes inn av en lav blokk, en liten skog og kirsebæralleen. Brede stauderabatter skaper mer private oppholdsrom. Mellom disse er det gressbakke. I denne delen av parken er det ikke benker og bord. Det er meningen å sitte på gresset.

Undersiden av gangveien kan utsmykkes med street art. Dette kan tilføre stedet en ny estetisk kvalitet. Bildet øverst viser et eksempel på utsmykning av undergangen ved Grorud t-banestasjon.

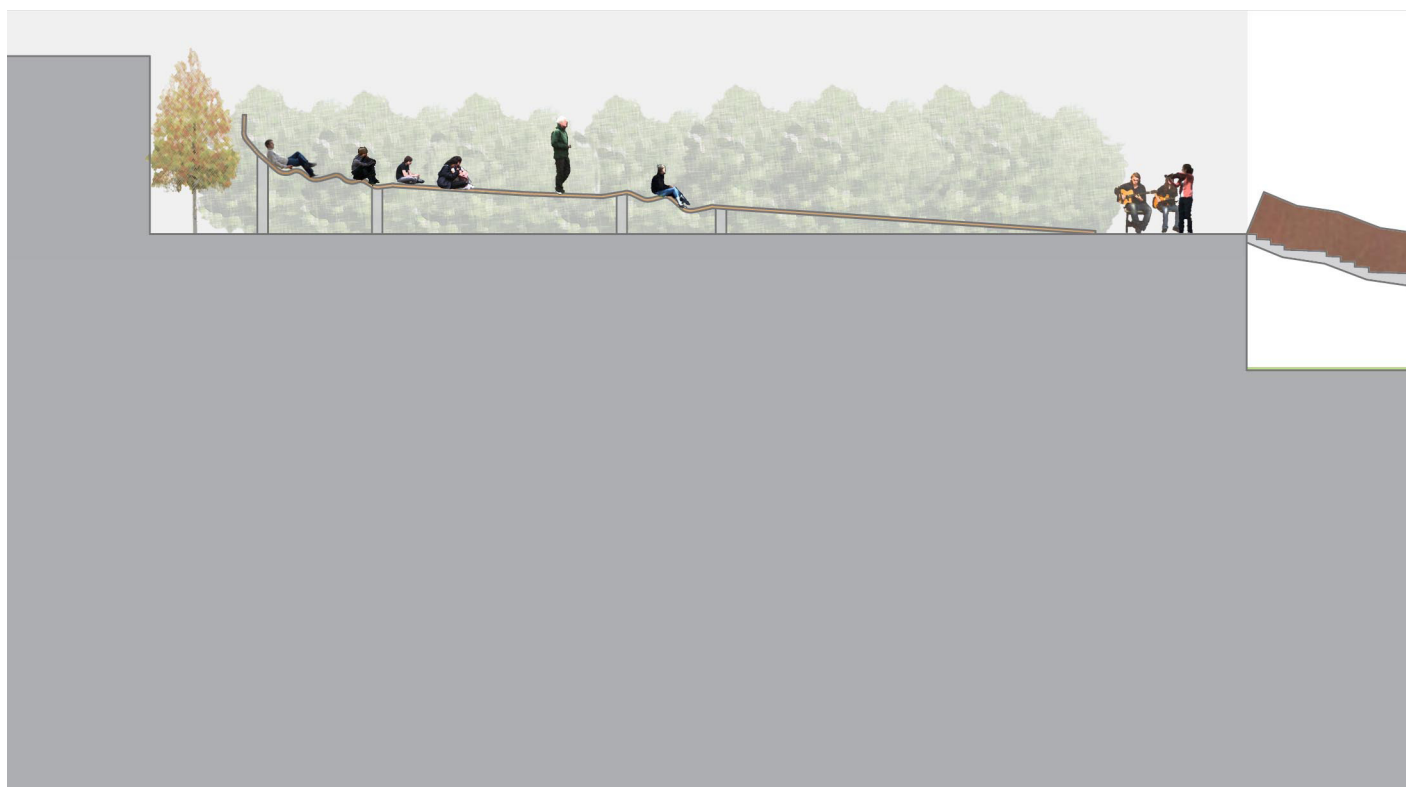

Snitt I-I¹_1:100 Snittet viser hvordan de brede stauderabattene kan skape skjermede oppholdsarealer. Det bør være kraftige stauder som klarer seg godt i offentlige anlegg. Staudene bør være fra 150 til 250 cm høye. Det er vesentlig at stauderabattene komponeres etter sesonvariasjon og farge. Gressplenene innbyr til opphold som piknik og lek. Ved å ha et spennende utvalg stauder kan det være en aktivitet å komme til denne delen av parken for å studere plantene. Det vil være behov med noe terrengbearbeidelse for å gjøre området tilgjengelig for en større brukergruppe.

Takhagen

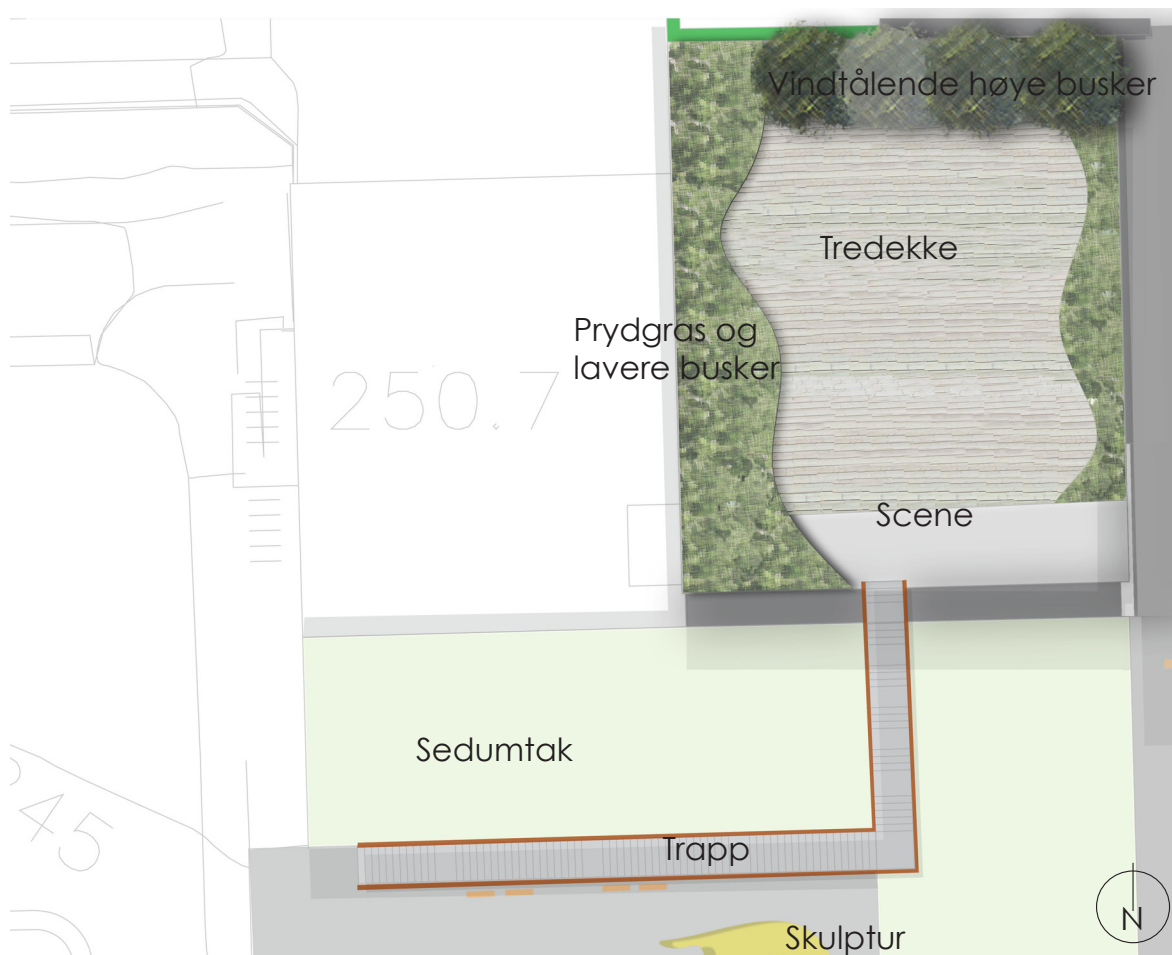
På sørsiden av senterbygningen blir det flere benker til å sette seg ned på ved inngangen. I sammenheng med parsellene mellom senteret og Tiurleiken borettslag etableres det en liten grillplass som også er åpen for alle. Baksiden av bygningen får klatreskulpturer og benker. Her begynner trappen som leder vei opp til takhagen. Trappen får et skall av cortenstål. Takhagen består i ett tredekke som brettes oppover slik at det kan fungere som et amfi. Betongplattformen i overgangen mellom tredekket og trappen kan brukes som scene hvor utsikten til Oslo er kulisser. Av sikkerhetshensyn gjerdes takhagen inn. Busker og gras brukes for å gi kantene et mykere inntrykk i tillegg til lydeffekten disse har i vind. Øvrige flate takareal hvor beboere har utsikt til, foreslås å gjøres grønne, ved for eksempel å bruke sedummatter.

TAKHAGEN

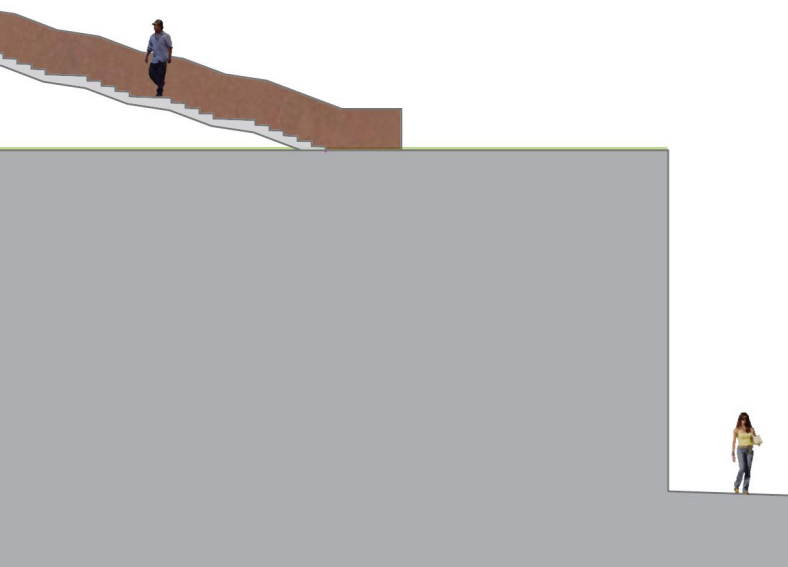

Oppsummering om Senterparken

Utformingen av området rundt Romsås senter viser hvordan ulike typer uterom kan skape forskjellige aktiviteter og møter for en befolkning med varierte preferanser. Ved å bruke materialer med høy kvalitet som er slitesterke vil anlegget være egnet for å tas i bruk av en stor brukergruppe. Variasjonen av ulike stemninger i parken, slik som forskjellen på å oppholde seg i en skogseng og ved de kraftige stauderabattene, inviterer flere ut samtidig som man kan variere hvor man går. Det er mulig å velge sted etter hvor eksponert man vil sitte og foretrukket program. Utformingen forholder seg til stedet og understreker kvalitetene ved de ulike delområdene.

Detaljplan 5_1:400 Takhagen kan brukes som scene ved arrangementer, eller som et møtested hvor man sitter og ser utover byen. Området skal være offentlig tilgjengelig. Tredekket gjør at det er et mangfold av muligheter til å sette seg ned. Nedenfor trappen er det en plass med benker og klatreskulptur. Skulpturen er relatert til street art-temaet.

Snitt J-J¹_1:200 Snittet viser den offentlige takhagen som omgis av buskvegetasjon, og scenen som tredekket legges inntil. Trappen er fremstilt ved å vise både trinnene og skallet av cortenstål. Stålet gir et roffere uttrykk og markerer trappen. Taket nedenfor takhagen hvor trappen ligger over, gjøres om til grønt tak med sedummatter eller lignende. Det åpnes ikke for opphold på det nedre taket.

KAPITTEL 6

KONKLUSJON

6.1 Møtesteder i et flerkulturelt samfunn

Romsås har lenge vært en drabantby som er kjent for å ha en høy andel innvandrere. Utenforstående har i flere sammenhenger karakterisert området som en getto. En getto var tradisjonelt det stedet hvor bestemte folkegrupper, slik som jøder, ble plassert og med det segregert fra resten av befolkningen. Dersom Romsås skulle være en getto er det i så fall et paradoks: vil man lukke inne dette flerkulturelle samfunnet som trolig er et ”forskudd på fremtiden” og la det være adskilt fra resten av byen i en slags omvendt getto? Med prognosene for Oslos befolkning som tilsier at det vil være en like stor andel innvandrere i Oslo som det er på Romsås i dag, er dette en skremmende holdning å gå fremtiden i møte med. Romsås var modelldrabantby for OBOS da den ble bygget, nå er den blitt en modelldrabantby for det samfunnet som vil komme. Dette samfunnet er allerede en del av Romsås sin identitet. Romsås vil være tjent med å ha et utvidet tilbud av møtesteder slik at det kan være variasjon i måten man møtes på. Disse stedene bør helst ha ulik grad av aktivitet. Gjennom arbeidet med møtesteder på Romsås har jeg vist hvordan man kan utforme stedstilpassede møtesteder i et flerkulturelt lokalmiljø.

6.2 Utforme møtesteder for hele befolkningen

Landskapsarkitekten kan ikke bestemme at et sted skal fungere inkluderende. Det er brukerne som må gå inn i det fysiske stedet med en åpenhet og motivasjon for å bli kjent med de fremmede, men også å akseptere at det er mennesker med andre bakgrunner som bruker stedet samtidig. Måten landskapsarkitekten kan bidra på er ved å skape steder hvor møtene kan skje.

Det er mulig å tilrettelegge og å hjelpe til med å skape de åpne møtestedene gjennom stedets designprogram. Flere mindre rom i det store rommet kan fungere bra, men disse bør ikke være helt avstengte og adskilte fra de øvrige arealene. Flere landskapsarkitekter påpeker gjennom oppgavens spørreunde hvor viktig det er med de åpne rommene for at møtene skal skje. Jeg har observert flere steder hvordan brukerne synes å trekke mot kantene i de store åpne rommene. Dette sier noe om dilemmaene rundt å utforme møtestedene. Samtidig som man vil skape plass for at alle skal kunne møtes, vil det også være behov for mer private lukkede områder. I denne oppgaven har jeg sett på to ulike måter et sted kan være flerkulturelt på. Den ene er at mennesker med ulikt opphav møtes ute i det åpne rommet, den andre er at de oppholder seg ute hver for seg og at spontane møter oppstår. Hovedsaken slik jeg ser det, er å legge til rette for begge typer bruk. Alle stiller likt

i det offentlige uterommet. For å skape best mulige opplevelser for flest mulig, er det viktig å ta hensyn til mangfoldet av behov og ønsker blant brukerne. Ikke alle kan få det som de vil. Spørsmålet er hvilke kompromisser som må til. Flere typer møtesteder med ulike program skaper flere møter samtidig som det inviterer en større gruppe av befolkningen ut. Jo flere tilbud, desto flere brukere. Det bør være åpne områder hvor man kan ha fellesarrangement og lignende, men også muligheter for å ta med familien eller en vennegjeng ut i parken og sitte utforstyrret. Eksistensen av et fellesskap i uterommet styrker samholdet. Dette kan være et område hvor griller står samlet eller det fellesskapet som oppstår i et parsellhagelag. Fellesskapet gir den enkelte en følelse av å være en del av noe som er av betydning. Aktive møtesteder er med på å motivere til inkludering. Denne inkluderingen skjer ubevisst. Godene man får ved å gjennomføre en aktivitet med noen som er annerledes enn seg selv er svært verdifulle. Det er denne ubevisste inkluderingen jeg mener at er med på å skape de gode stedene: når integreringen skjer automatisk uten særskilt tilrettelegging.

Ved utformingen av flerkulturelle møtesteder bør man være varsom med symbolikk for å unngå klisjéaktige uttrykk. Jeg mener det er viktig å påpeke at stedene skal fungere for de daglige møtene og ikke som en type fornøylespark hvor man kan

oppleve ulike kulturer uten å ta del i disse. Det er viktigere å legge til rette for allsidig bruk enn å skape et sted som ser svært inkluderende ut, men som kan virke stivt og nærmest skremmende å skulle ta i bruk for det daglige oppholdet. Det er ikke et likhetstegn mellom å tilføre elementer fra hele verden i en park og det at parken er inkluderende for alle. Konseptet bør ikke være slik at det skremmer bort dem som skal bruke stedet.

Gjennom arbeidet med referanseanlegg og casestudiet har jeg forsøkt å finne noen prinsipper for hvordan man kan utforme møtesteder med tanke på å skape et inkluderende miljø og å tilrettelegge for brukere med ulike ønsker og behov med forskjellige bakgrunner. Prinsippskissene viser ulike måter man kan utforme møtestedene på. Skissene viser de romlige forholdene og hvordan rommene som skapes kan oppleves. Eksemplene er ment for å brukes i en diskusjon rundt romligheten i møtesteder og er ikke stedsspesifikke. Flere av disse kan man likevel kjenne igjen i mitt forslag for utforming av Romsås senter. På den måten viser jeg hvordan noen generelle prinsipper kan tas i bruk på et konkret sted.

6.3 Stedet

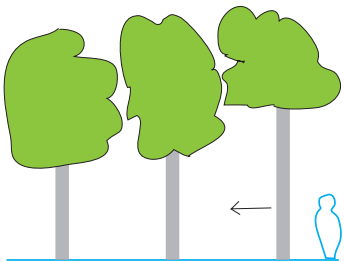
Utformingen av et område bør ta utgangspunkt i det faktiske stedet. Foruten det geografiske stedet, er samfunnet som omgir det en svært viktig faktor i

Stauder og gras under øyehøyde.

Busker over øyehøyde.

Trær. Noe innsyn mellom trestammene.

Mur/vegg hindrer innsyn og utsyn. Ulike høyder gir ulike virkninger.

Belysning langs gangveier. Det gir en trygghetsfølelse å se ansiktet på dem man møter.

Skjernet og lukket sittegruppe for få.

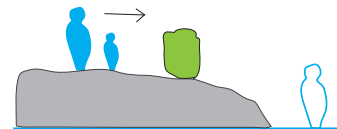
Skjernet og lukket sittegruppe for en større gruppe.

Åpne sittegrupper, lange benker og uskjermede plasser inviterer til åpenhet.

Innsyn. Fordipasserende kan se inn på møtestedet. Dette kan virke forstyrrende.

Utsyn, men ikke innsyn. De som oppholder seg på møtestedet kan se dem som går forbi men blir ikke selv sett.

Prinsippkissene viser ulike måter elementer i landskapet kan brukes for å tilrettelegge rommene for ulik bruk. Det er ulike ønsker for grad av deltakelse i det offentlige rom. Mindre skjermede plasser kan skapes innenfor de store åpne rommene slik at man deltar, men likevel sitter noe skjernet.

planleggingen. Det er viktig å tenke på hvem man lager stedene for. Skal man tilrettelegge for møter bør man forsøke å speile befolkningens behov slik at stedene tas i bruk. Dette er spesielt viktig når man ønsker å inkludere hele befolkningen slik at det er flere valgmuligheter for den varierte brukergruppa. Stedene skapes på folks premisser. For å skape gode møtesteder kan man jobbe med å forsterke stedets identitet. Brukernes eierskap og forhold til stedet spiller en stor rolle for hvordan stedet tas i bruk. I forbindelse med utvikling av møtesteder er det verdifullt med brukermedvirkninger med et representativt utvalg av befolkningen dersom det er mulig. Disse gir et unikt innblikk i stedet og bruken.

6.4 Effekter av flerkulturelle møtesteder

Dersom det er flere attraktive møtesteder i eget nærmiljø er det større sannsynlighet for at flere møtes der i stedet for å reise til et annet sted. Dette er en av truslene for Romsås sitt lokalmiljø. Få møtesteder gjør at flere tar t – banen til byen eller andre steder for å møte venner der. Når det er tilrettelagt for en større brukergruppe, som ved å ha flere sittsteder, kan det få flere til å gå ut i nærmiljøet. Da vet de at det finnes steder å sette seg ned ved dersom man blir sliten av å gå i bakkene rundt Romsås. Bedret livskvalitet og en større forståelse for andre er noen av de positive effektene ved å tilrettelegge for flerkulturelle møtestedene.

En del av resultatene i oppgaven har gyldighet utenfor Romsås sitt tilfelle. Noe relaterer seg mest til lignende områder i Groruddalen eller tilsvarende steder. Møtesteder, slik som parker og plasser, som er tilrettelagt for allsidig bruk med et variert program inviterer en større gruppe til å oppholde seg ved disse stedene. Ved å utforme stedene ut i fra et tydelig konsept kan stedet tillegges en ny rolle som kan tas i bruk av alle. Her kan det være aktuelt å utvide programtilbudet. Samlende arrangementer som er gratis og åpne for hele befolkningen bidrar til flere møter. For ungdom skjer mye integrering gjennom idrett. Familievennlige arrangementer i lokalmiljøet er en arena hvor man kan opprette nettverk på tvers av flere grenser er en måte å øke integreringen på. Gjennom deltakelsen kan man kjenne at man er en del av et fellesskap.

Uterommet kan brukes som en arena for å lære av hverandre og å dele tradisjoner og vaner. Man kan la seg inspirere av den måten andre mennesker bruker møtestedene på, uavhengig av om man tilhører samme etniske gruppe eller ikke. Positive effekter utformelle møter i uterommet kan ha er at man stiller mer forberedt og er kjent med mangfoldet i samfunnet. De flerkulturelle møtestedene kan være med på å avkrefte fordommer og brukes til å lære om hverandre i stedet for å unngå hverandre. Slik kan oppholdet ute være med på å berike samfunnet og samtidskulturen på flere nivå.

Toleransen mellom medmennesker bør være gjensidig. I prosessen med å inkludere de ”nye” etniske gruppene i det norske samfunnet, trenger de etnisk norske også å la seg integrere. Det kan være ved å utfordre egne vaner og tradisjoner. Man kan åpne for en videre forståelse av hvordan møtestedene kan brukes.

6.5 Standpunkt

Behandlingen av problemstillingen gjennom oppgaven bærer preg av å se på det flerkulturelle samfunnet som en mulighet og noe positivt. Dette er et standpunkt jeg tok lenge før jeg tok fatt på oppgaven. Jeg mener dette ikke er i konflikt med problemstillingen da jeg søker etter hvordan integreringen kan finne sted, og ikke diskuterer hvorvidt den *bør* finne sted. I et slikt tilfelle mener jeg det er sentralt å lete etter mulighetene fremfor å forsøke å finne ulempene. Intensjonen med denne oppgaven er ikke å diskutere fordeler og ulemper med det flerkulturelle samfunnet. Jeg registrerer at samfunnet stadig blir mer flerkulturelt og at denne samfunnsendringen er noe landskapsarkitekter som skapere av omgivelsene våre bør forholde seg til. Denne oppgaven er et innspill i hvordan landskapsarkitekturen kan brukes for å tilpasse møtestedene et mangfoldig samfunn.

6.6 Å kategorisere befolkningen: Avsluttende tanker.

Alle har rett til å være en del av samfunnet de lever i. Vi har lett for å plassere befolkningen i grupper etter etnisk eller sosial bakgrunn. I en slik kategorisering går hensynet til individet ofte tapt. Man sier gjerne at nordmenn er ”født med ski på beina”. Samtidig er det mange som betegner seg som nordmenn uten å være interessert i skigåing. Det gir et svært overfladisk bilde av befolkningen dersom man tar utgangspunkt i stereotypiene som dannes av ulike folkeslag. I tilfellet med nordmenn på ski burde man kanskje ha satset stort på skiløyper og ikke fullt så mye på andre tilbud som parker og uteserveringer når det gjelder å utforme uterommet for nordmenn. Det er ikke vanskelig å forestille seg hvilket ensidig tilbud dette ville ha gitt til brukerne av uterommet samtidig som det unektelig overser en stor andel av den gruppa som kaller seg nordmenn. Jeg mener at ved å sammenligne måten vi karakteriserer flere innvandreregrupper på med denne karikaturen av en nordmann, kan vi bli klar over at en etnisk gruppe ikke er en samling av helt like mennesker som ønsker akkurat det samme. Det flerkulturelle samfunnet handler om å la mennesker med ulike bakgrunner ta del i det samme samfunnet, og gi rom for hvert enkeltmenneske som selvstendig individ til å utfolde seg. Dette er noe av grunnlaget for at jeg mener det er galt å skulle fokusere helt og holdent på hva de enkelte etniske gruppene mener og ønsker for uterommet. Det er i hovedsak

Å lykkes med de flerkulturelle møtestedene krever noe mer enn utformingen. Brukerne av stedene bør være besvisste på egne holdninger. Toleranse og åpenhet for å lære av andre er en av måtene man kan forholde seg til stedene og de andre brukerne på. Eksempelet viser kulturutveksling hvor sikker lærer bort hvordan man tar på en turban (Bilde 6.1).

menneskene vi skaper møtestedene for, og ikke hvordan menneskene plasseres i etniske grupper. Individets ønsker avhenger av flere faktorer enn den etniske bakgrunnen. Det kan være miljøet man bor i, hvordan stedet i utgangspunktet er og holdninger man blir møtt med. Fokuset bør være på hva man som individ ønsker av et uteområde. Med et slikt utgangspunkt for å søke etter brukernes behov i uterommet forsvinner hensikten med å dele inn brukergruppene etter kulturelle ulikheter.

Temaer som kunne blitt undersøkt videre er å i større grad gå inn i hvilke konkrete utfordringer som kan knyttes til integreringen i møtestedene. Dette kunne vært å kartlegge potensielle konflikter og å undersøke hvordan kompromisser kan

inngås for å tilrettelegge for flest mulig. Samtidig vil det være interessant å se hvilke innførte program det ikke vil være mulig å inngås kompromiss over. Det kunne vært interessant å undersøke hva som skal til for å få den delen av befolkningen som sitter hjemme og ikke deltar i samfunnet til å komme ut. Videre ville det vært interessant å se hvordan uterommet kunne ha vært med på å invitere til opphold på tvers av bakgrunner gjennom de ulike sesongene, og ikke utelukkende de varme månedene. I denne oppgaven har jeg tatt for meg et område på Oslos østkant. Videre er det aktuelt å se på hvordan det kan tilrettelegges for møter i områder hvor det ikke er en like stor andel innvandrere som i Groruddalen. Det er ikke gitt at disse stedene ville ha sett annerledes ut.

REFERANSER

- Aamundsen, M. B. & Horvei, Ø. e. (2011). *Street Art Norway- Deluxe Softcover Edition*. 1. utg.: Kontur Forlag.
- Allianz Umweltstiftung. (2012). *Errichtung des Mauerparks in Berlin*. Tilgjengelig fra: https://umweltstiftung.allianz.de/projekte_uebersicht/leben_in_der_stadt/ok_mauerpark/index.html (lest 04.05.12).
- Arbeidsdepartementet. (2012). *St.meld. nr. 49 (2003-2004) Mangfold gjennom inkludering og deltakelse*. Tilgjengelig fra: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/ad/dok/regpubl/stmeld/2003-2004/stmeld-nr-49-2003-2004-1/1.html?id=405197> (lest 30.04.12).
- Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet. (2005). *Lov om forbud mot diskriminering på grunn av etnisitet, religion mv. (diskrimineringsloven)*. I 2005 hefte 7: Lovdata.
- Bettum, O. & Butenschøn, P. (1997). *Gode byrom: verktøykasse for møtesteder i byer og tettsteder*. Oslo: Norsk form. upaginert.
- Bezirksamt Pankow von Berlin. (2008). *Pankow in Zahlen- Die kleine Bezirksstatistik*. Tilgjengelig fra: <http://www.berlin.de/ba-pankow/derbezirk/statistik/> (lest 09.03.12).
- Bjørnsen, B. & Kronborg, A.-K. (2009). *Hele folket i hus: OBOS 1970-2009*. Oslo: Gaidaros. 272 s.
- Brochmann, G. (2006). *Hva er innvandring*. Oslo: Universitetsforl. 148 s.
- Brockes, E. (2012). Trayvon Martin death raises issues of racism in America, says Toni Morrison. Tilgjengelig fra: <http://www.guardian.co.uk/world/2012/apr/13/toni-morrison-trayvon-martin-racism-police>. (lest 25.04.12).
- Bruun, O. D. & Krogstad, M. (1999). *Arkitektur i Oslo: en veiviser til byens bygningsmiljø*. Oslo: Kunnskapsforl. 312 s.
- Bydel Grorud. (2011). *Folkehelsestrategi 2011, Plandokument*.
- Bydel Grorud. (2012). *Bydel Grorud*. Tilgjengelig fra: http://www.bydel-grorud.oslo.kommune.no/om_bydelen/ (lest 25.01.12).
- Bøhler, J. (2005). *Romsås er dog ikke Frankrike*. Aftenposten. Tilgjengelig fra: <http://www.groruddalen.no/ghetto-stempling-til-politisk-behandling.288491-77747.html> (lest 12.01.12).

- Copenhagen X. (2011). *Mælkevejen i Nordvest*. Tilgjengelig fra: <http://www.cphx.dk/index.php?id=474882#/474882/> (lest 08.03.12).
- Cullen, G. (1961). *The concise townscape*. Oxford: Architectural Press. 199 s.
- Dæhlen, M. & Ortiz, R. (2011). Urban dyrking: tanker og ideer om dyrking i byen. *Byøk-rapport* 01/11: 42.
- Eidsvåg, I. (1992). Norges flerkulturelle fortid. I: Long, L. W. (red.) *Fellesskap til besvær?: om nyere innvandring til Norge*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Eniro Norge. (2010). *Lørenskog kommune*. I: Murray, A. S. (red.). Tilgjengelig fra: <http://www.norgeskommunekalender.no/99016/lorenskog-kommune/demografi/> (lest 18.01.12).
- Everett, E. L. & Furseth, I. (2004). *Masteroppgaven: hvordan begynne - og fullføre*. Oslo: Universitetsforl. 184 s.
- Figari, H., Haaland, H. & Krange, O. (2009). *Friluftsliv som hverdagsliv: innvandrerkvinner bruk av utendørsområder i Groruddalen*. NINA rapport, b. 479. Trondheim: Norsk institutt for naturforskning. 56 s.
- Flyvbjerg, B. (2006). Five Misunderstandings About Case-Study Research. *Qualitative Inquiry*, 12 (2).
- Freunde des Mauerparks. (2010). *Grillen*. Tilgjengelig fra: <http://www.mauerpark.info/kultur/grillen/> (lest 08.03.12).
- Ganapathy, J. & Søholt, S. (1999). *Møter og møtesteders betydning i flerkulturelle boligområder: forprosjekt i Utviklingsprogrammet for flerkulturelle bomiljø*. Byggforsknotat, b. 34. Oslo: Byggforsk. 30 s.
- Ganapathy, J. & Søholt, S. (2000). *Store møter - små steder: møter og møtesteders betydning i flerkulturelle bomiljø :Utviklingsprogrammet for flerkulturelle bomiljø*. Prosjektrapport, b. 286-2000. Oslo: Norges byggforskningsinstitutt. 91 s.
- GATE design. (2008). *Fysisk og sosiokulturell stedsanalyse for Romsås: Romsås vil*. [Oslo]: GATE design. 54 s.
- Gehl, J. (2006). *Det nye byliv*. København: Arkitektens Forlag. 180 s.
- Gehl, J. (2010). *Byer for mennesker*. København: Bogværket. 273 s.

- Goldin, I., Cameron, G. & Balarajan, M. (2011). *Exceptional people: how migration shaped our world and will define our future*. Princeton, N.J.: Princeton University Press. XV, 371 s.
- Haavle, S. (2012). *Parsellhager i Oslo*. Tilgjengelig fra: <http://www.parsellhager.no/Home/ParsellhageriOslo/tabid/54/Default.aspx> (lest 04.04.12).
- Hauxner, M. (2011). *Fra naturlig natur til supernatur: europeisk landskapsarkitektur 1967-2007 set fra Danmark*. Risskov: Ikaros Press. 299 s.
- Heimstadlære. (2011). *Tomme sentre i Groruddalen*. Forelesninger Fritt Ord 9. mars 2011. Tilgjengelig fra: http://www.heimstadlaere.no/www.heimstadlaere.no/NEWS_ny_files/FORELESNING_29.04_HEIMSTADLAERE.pdf (lest 15.03.12).
- Hirschfeld, C. C. L. (1779-85). *Theorie der Gartenkunst*. Leipzig.
- Hofstad, M. B. & Roede, L. (2008). *Drabantbyen kommer!* Oslo: bymuseet. 100 s.
- Holen, Ø. (2005). *Hetsen mot Groruddalen*. Tilgjengelig fra: <http://www.dagbladet.no/kultur/2005/09/23/444244.html> (lest 12.01.12).
- IMDi-rapport 5L-. (2007). Fakta om innvandrerbefolkningen i Lørenskog: Integrerings- og mangfoldsdirektoratet.
- Internationale Gärten. (2012). *Wir über uns. Willkommen in den Internationalen Gärten*. Tilgjengelig fra: <http://www.internationale-gaerten.de/> (lest 27.01.12).
- Jørgensen, K. (2004). To hundre års internasjonal innflytelse på norsk landskapsarkitektur. *Byggekunst*, 86 (05): 35-43.
- Jørgensen, K. & Stabel, V. (2010). *Ny norsk landskapsarkitektur*. Oslo: Gyldendal akademisk. 271 s.
- Kalwa, E. (2009). *Ein Riesenspaß vor großer Kulisse*. Tilgjengelig fra: <http://www.tagesspiegel.de/berlin/stadtleben/mauerpark-ein-riesenspass-vor-grosser-kulisse/1521362.html> (lest 08.03.12).
- Kommunal- og arbeidsdepartementet. (1997). *St meld nr 17 (1996-97) Om innvandring og det flerkulturelle norge*. Kommunal- og arbeidsdepartementet.

- Kristiansen, R. (2010). *Mulighetenes dal*. Tilgjengelig fra: <http://www.groruddalen.no/-mulighetenes-dal.4820758-19207.html> (lest 09.01.12).
- Kronborg, A.-K. (2011). Inni granskauen. *OBOS-bladet* (6): 17-19.
- Kultur - og idrettsetaten. (2006). *Pressemelding: Åpning av Humleby fritidspark*.
- Kultur i Ring. (2010). *Fagrappport 2010*.
- Kultur i Ring, Groruddalssatsingen & Bydel Grorud. (2010). *Romsås strategi 1*.
- Kultur i Ring. (2012). *Om Kultur i Ring*. Tilgjengelig fra: <http://kulturiring.com/om-kultur-i-ring/> (lest 09.01.12).
- Kultur- og Kirkedepartementet. (2008). *Humbleby fritidspark*.
- Kunnskapsforlaget. (2012). *Xenofobi*. Store norske leksikon. Tilgjengelig fra: <http://snl.no/xenofobi> (lest 27.03.12).
- Loidl, H. & Bernard, S. (2003). *Opening Spaces Design as Landscape Architecture*. Berlin: Birkhäuser. 191 s.
- Long Litt, W. (1992). *Fellesskap til besvær?: om nyere innvandring til Norge*. Oslo: Universitetsforlaget. 262 s.
- LPO. (2010). KUNNEsenter mulighetsstudie.
- Nasjonalt folkehelseinstitutt. (2012). *Fysisk aktivitet: Helseundersøkelsen på Romsås og Furuset*. Tilgjengelig fra: http://www.fhi.no/eway/default.aspx?pid=233&trg=MainArea_5661&MainArea_5661=5670:0:15,1870:1:0:0:::0:0&MainLeft_5631=5757:55295::1:5641:1:::0:0 (lest 27.01.12).
- NLA. (2012a). *Rådhusparken Lørenskog*. Tilgjengelig fra: <http://www.landskapsarkitektur.no/?nid=52804> (lest 18.01.12).
- NLA. (2012b). *Svartjernparken*. Tilgjengelig fra: <http://www.landskapsarkitektur.no/?nid=54589> (lest 20.02.12).
- Norges geologiske undersøkelser. (2012). *Berggrunn nasjonal berggrunnsdatabase*. Tilgjengelig fra: <http://geo.ngu.no/kart/berggrunn/> (lest 27.02.12).
- OBOS. (2011). *Ravnkollen vant Rehabiliteringsprisen*. Tilgjengelig fra: <http://www.obos.no/?did=9870425> (lest 12.01.12).

- OBOS. (2012). *OBOS-arkitektur: Tettere, lavere, tryggere (70-tallet)*. Tilgjengelig fra: <http://www.obos.no/?did=277845> (lest 12.01.12).
- Oslo kommune, B. G. (2010a). *Humbleby*. Tilgjengelig fra: http://www.bydel-grorud.oslo.kommune.no/groruddalssatsingen/innsatsområdet_romsas/article174611-45942.html (lest 09.03.12).
- Oslo kommune, B. G. (2010b). *Svarttjern- Badevann og park*. Tilgjengelig fra: http://www.bydel-grorud.oslo.kommune.no/groruddalssatsingen/innsatsområdet_romsas/article174021-45942.html (lest 19.10.11).
- Plankontoret for Groruddalen. (2012a). *Om Groruddalssatsingen*. Tilgjengelig fra: http://www.prosjekt-groruddalen.oslo.kommune.no/om_groruddalssatsingen/ (lest 09.01.12).
- Plankontoret for Groruddalen. (2012b). *Områdeløft*. Tilgjengelig fra: <http://www.prosjekt-groruddalen.oslo.kommune.no/omradeloft/> (lest 09.01.12).
- Plankontoret for Groruddalen. (2012c). *Områdeløftet på Romsås, Bydel Grorud*. Tilgjengelig fra: <http://www.prosjekt-groruddalen.oslo.kommune.no/omradeloft/article116704-34092.html> (lest 09.01.12).
- Plankontoret for Groruddalen. (2012d). *Programområde 3: Bolig-, by- og stedsutvikling*. Tilgjengelig fra: http://www.prosjekt-groruddalen.oslo.kommune.no/programomrade_3/ (lest 09.01.12).
- Realdania. (2011). *Stjernerne over Nordvest*. Tilgjengelig fra: <https://www.realdaniadebat.dk/almenboligforum/pages/StjernerneoverNordvest.aspx> (lest 08.03.12).
- romsås.no. (2008). *Historie*. Tilgjengelig fra: <http://www.romsas.no/> (lest 12.01.12).
- Sarwar, S. (2012). *Flere innvandrere- mindre kriminalitet*. Tilgjengelig fra: http://www.vg.no/nyheter/innenriks/artikkel.php?artid=10064775&fb_source=message (lest 28.03.12).
- Skjebstad, H. (2009). *Romsås er forbilledlig*. Tilgjengelig fra: <http://www.groruddalen.no/-romsaas-er-forbilledlig.4590499-77747.html> (lest 12.01.12).

- SLA. (2012). *Nordvest Parken*. Tilgjengelig fra: <http://www.sla.dk/byrum/nordvest.htm> (lest 08.03.12).
- Sommerfeldt, A. (2012a). *Etnisitet*. Store norske leksikon Tilgjengelig fra: <http://snl.no/etnisitet> (lest 27.03.12).
- Sommerfeldt, A. (2012b). *Etnisk gruppe*. Store norske leksikon. Tilgjengelig fra: http://snl.no/etnisk_gruppe (lest 27.03.12).
- Stahlschmidt, P. (2001). *Metoder til landskabsanalyse: kortlægning af stedets karakter og potentiale*. [Vanløse]: Forlaget Grønt Miljø. 112 s.
- Statistisk sentralbyrå. (2008). *Ny innvandrerguppering*. Tilgjengelig fra: <http://www.ssb.no/vis/vis/omssb/1gangspubl/art-2008-10-14-01.html> (lest 24.03.12).
- Statistisk sentralbyrå. (2011a). *1 Holdning til sju påstander om innvandrere og innvandring, 2002-1011. Prosent*. Tilgjengelig fra: <http://www.ssb.no/emner/00/01/30/innvhold/tab-2011-12-05-01.html> (lest 17.03.12).
- Statistisk sentralbyrå. (2011b). *4 Svar på tre spørsmål om eget forhold til innvandrere, 2002-2011. Prosent*. Tilgjengelig fra: <http://www.ssb.no/emner/00/01/30/innvhold/tab-2011-12-05-04.html> (lest 17.03.12).
- Statistisk sentralbyrå. (2011c). *5 Kontakt med innvandrere på ulike arenaer, 2002-2011. Prosent*. Tilgjengelig fra: <http://www.ssb.no/emner/00/01/30/innvhold/tab-2011-12-05-05.html> (lest 17.03.12).
- Statistisk sentralbyrå. (2011d). *9 Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, etter landbakgrunn1 og kommune. 1. januar 2011. Absolutte tall og prosent* Tilgjengelig fra: <http://www.ssb.no/innvbef/tab-2011-04-28-09.html> (lest 12.01.12).
- Statistisk sentralbyrå. (2011e). *11 Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, etter fem grupper av landbakgrunn. Bydeler i Oslo. 1. januar 2011. Absolutte tall og prosent*. Tilgjengelig fra: <http://www.ssb.no/emner/02/01/10/innvbef/tab-2011-04-28-11.html> (lest 18.01.12).
- Statistisk sentralbyrå. (2012a). *22 Folkemengd, etter kjønn og alder. Oslo. Bydel. 1. januar 2012*. Tilgjengelig fra: <http://www.ssb.no/emner/02/01/10/folkemengde/tab-2012-03-14-22.html> (lest 21.03.12).

- Statistisk sentralbyrå. (2012b). *I 2040 vil nesten halvparten av Oslos befolkning ha innvandrerbakgrunn*. Tilgjengelig fra: <http://www.ssb.no/forskning/artikler/2012/3/1331560369.32.html> (lest 17.03.12).
- Stigen, A. B. (1992). Med rømmegrøt i bagasjen. I: Long Litt, W. (red.) *Felleskap til besvær?: om nyere innvandring til Norge*, s. 262 Oslo: Universitetsforlaget.
- Store Norske Leksikon. (2011). *Brutalisme*. Tilgjengelig fra: <http://snl.no/brutalisme> (lest 02.03.12).
- Store Norske Leksikon. (2012a). *Drabantby*. Tilgjengelig fra: <http://snl.no/drabantby> (lest 24.03.12).
- Store Norske Leksikon. (2012b). *Flerkulturelle samfunn*. Tilgjengelig fra: http://snl.no/flerkulturelle_samfunn (lest 24.03.12).
- Straumsvåg, E. J. (2006). *Naturen påvirker oss*. Tilgjengelig fra: <http://www.forskning.no/artikler/2006/september/1157970218.66> (lest 20.01.12).
- Street art utopia (2012). Tilgjengelig fra: <http://www.streetartutopia.com/?p=5982> (lest 08.05.12).
- Szita, J. (2012). Genius Loci. *Frame* (85): 116-119.
- Søholt, S. (2001). *Oppvekst i to multietniske boligområder i Oslo: utviklingsprogrammet for flerkulturelle bomiljø*. Prosjektrapport, 313-2001. Oslo: Norges byggforskningsinstitutt. 85 s.
- Teaser: Mauerpark Berlin- Ein Kurzfilm*. (2010). Filmklipp. Tilgjengelig fra: http://www.youtube.com/watch?v=bp_56Hfff-Q (sett 08.03.12).
- Thiis-Evensen, T., Mohr, C. & Vaa, A. (1999). *Møtestedet*. [Oslo]: Gyldendal fakta. 35 s.
- Utengen, M. (2011). *Nære grøntområder redder folkehelsen*. I: Hageselskapet (red.). Tilgjengelig fra: http://www.hageselskapet.no/hjem/toppmeny/hjem/?no_cache=1&tx_ttnews%5Btt_news%5D=5459 (lest 20.01.12).
- Vanderlinden, C. (2012). *What is Guerilla Gardening?* Tilgjengelig fra: <http://organicgardening.about.com/od/organicgardening101/f/What-Is-Guerilla-Gardening.htm> (lest 13.04.12).

- Veidekke entreprenør Oslo. (2012). *Romsås senter*. Tilgjengelig fra: <http://www.veidekke.no/prosjekter/byggfornyelse/article57000.ece> (lest 12.01.12).
- Walstad, A. E. (2011). *Innvandring og innvandrere*: Statistisk sentralbyrå. Tilgjengelig fra: <http://www.ssb.no/innvandring/> (lest 28.10.11).
- Wood, P. & Landry, C. (2008). *The intercultural city: planning for diversity advantage*. London: Earthscan. XI, 368 s.
- Yin, R. K. (2012). *Applications of case study research*. Los Angeles: Sage. XXXI, 231 s.
- yr.no. (2012). *Værvarsel for Romsås (Oslo)*. Tilgjengelig fra: <http://www.yr.no/sted/Norge/Oslo/Oslo/Roms%C3%A5s/> (lest 27.02.12).
- Yttri, D. (1999). *Parken som rom for fellesskap og tilflukt: studiar i bydelen Grünerløkka - Sofienberg, Oslo*. Ås: Norges landbrukshøgskole. 185 s.

BILDEREFERANSER

- Bilde 1.1* Foto: Stølen, S. Tilgjengelig fra: <http://www.aktivioslo.no/artikkel/barn-av-regnbuen-lillebjorn-nilsen-youngstorget-oslo/> (Lastet ned 03.05.12).
- Bilde 1.2* Postkort: The Raven, Bydel Grorud og Groruddalssatsingen. Skannet/redigert.
- Bilde 1.3* Foto: Kultur i Ring. Tilgjengelig fra: <http://kulturiring.com/2011/04/> (Lastet ned 30.03.12).
- Bilde 1.4* Tegning: Funkor Child Art Center. Tilgjengelig fra: <http://rakstagemom.wordpress.com/tag/diversity/> (Lastet ned 03.05.12).
- Bilde 2.1* Skjermdump, Tilgjengelig fra: <http://kulturiring.com/2012/> (Lastet ned 29.03.12).
- Bilde 3.1* Tegning fra Loidl, H. & Bernard, S. (2003). *Opening Spaces Design as Landscape Architecture*. Berlin: Birkhäuser. 191 s. (Side 36)
- Bilde 3.2* Foto: Ohemeng, J. Tilgjengelig fra: <http://www.utrop.no/Nyheter/Innenriks/21099> (Lastet ned 03.05.12).
- Bilde 3.3* Plantegning Tiergarten, Tilgjengelig fra: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Plan_Tiergarten_Berlin,_1765.jpg?uselang=de (Lastet ned 05.04.12).
- Bilde 3.4* Foto. Tilgjengelig fra: <http://javed-sultan.blogspot.com/2011/03/new-york-central-park-cool-picture.html> (Lastet ned 03.05.12).
- Bilde 3.5* Foto: BBC. Tilgjengelig fra: http://www.bbc.co.uk/london/content/image_galleries/2012_aerial_photos_gallery.shtml?12 (Lastet ned 03.05.12).
- Bilde 3.6* Foto: Tiergarten. Tilgjengelig fra: <http://www.berlinmove.com/about-berlin/berlin-history.html> (Lastet ned 05.05.12).
- Bilde 3.7* Foto: Central Park. Tilgjengelig fra: <http://javed-sultan.blogspot.com/2011/03/new-york-central-park-cool-picture.html> (Lastet ned 05.05.12).
- Bilde 3.8* Foto: Internationale Gärten. Tilgjengelig fra: <http://www.internationale-gaerten.de/> (Lastet ned 17.04.12).
- Bilde 3.9* Foto: Plankontoret for Groruddalen. Tilgjengelig fra: <http://www.prosjekt-groruddalen.oslo.kommune.no/article140928-8227.html> (17.04.12).
- Bilde 3.10* Foto: Göttinger Umwelt- und Naturschutzzentrum. Tilgjengelig fra: <http://www.goettinger-umweltzentrum.de/vhs-2011-f.htm>. (Lastet ned 30.03.12).
- Bilde 4.1* Foto. Tilgjengelig fra: http://www.gardenvisit.com/history_theory/library_online_ebooks/tom_turner_english_garden_design/augustan_style_of_garden_design (Lastet ned 30.03.12).
- Bilde 4.2* Foto: Serras, G. Tilgjengelig fra: http://www.nma.gov.au/about_us/the-building (Lastet ned 30.03.12).
- Bilde 4.3* Foto: Latz, M. Tilgjengelig fra: <http://www.landezine.com/index.php/2011/08/post-industrial-landscape-architecture/> (Lastet ned 30.03.12).
- Bilde 4.4* Foto: DavidGardinerGarcia. Tilgjengelig fra: <http://rocksstones.outdoor-garden.org/roanji-rock-garden/> (Lastet ned 10.05.12).
- Bilde 4.5* Foto: Bjørbekk & Lindheim. Tilgjengelig fra: <http://www.landskapsarkitektur.no/?nid=55805&preview=2> (Lastet ned 30.03.12).
- Bilde 4.6* Tegning: Krogness. Tilgjengelig fra: <http://www.osloåpnehus.no/?p=718> (Lastet ned 30.03.12).
- Bilde 4.7* Plantegning: Bjørbekk & Lindheim AS
- Bilde 4.8* Foto: Bjørbekk & Lindheim AS
- Bilde 4.9* Redigert plantegning. Tilgjengelig fra: <http://www.berlin.de/ba-mitte/org/stadtplanung/mauerparkfertigstellung.html> (Lastet ned 30.03.12).
- Bilde 4.10* Foto: Freude des Mauerparks. Tilgjengelig fra: <http://www.mauerpark.info/kultur/grillen/> (Lastet ned 08.03.12).

- Bilde 4.11* Foto: Freude des Mauerparks. Tilgjengelig fra: <http://www.mauerpark.info/kultur/mauerparkkaraoke/> (Lastet ned 08.03.12).
- Bilde 4.12* Plantegning: SLA. Tilgjengelig fra: <http://www.sla.dk/byrum/nordvest.htm> (Lastet ned 30.03.12).
- Bilde 4.13* Foto: SLA. Tilgjengelig fra: <http://www.sla.dk/byrum/nordvest.htm> (Lastet ned 30.03.12).
- Bilde 4.14* Foto: SLA. Tilgjengelig fra: <http://www.sla.dk/byrum/nordvest.htm> (Lastet ned 30.03.12).
- Bilde 4.15* Tegning: SLA. Tilgjengelig fra: <http://www.sla.dk/byrum/nordvest.htm> (Lastet ned 30.03.12).
- Bilde 4.16* Tegning. Tilgjengelig fra: <http://ows.edb.utexas.edu/site/ana-sofia-rodriguez/linguistic-and-cultural-diversity> (Lastet ned 03.05.12).
- Bilde 5.1* Foto: Anders Røberg-Larsen
- Bilde 5.2* Historisk flyfoto 1937. Tilgjengelig fra: <http://kart.finn.no/> (Lastet ned 22.02.12).
- Bilde 5.3* Historisk flyfoto 1971. Tilgjengelig fra: <http://kart.finn.no/> (Lastet ned 22.02.12).
- Bilde 5.4* Historisk flyfoto 2008. Tilgjengelig fra: <http://kart.finn.no/> (Lastet ned 22.02.12).
- Bilde 5.5* Foto: Stovnerporten. Tilgjengelig fra: <http://www.stovnerporten.no/vandre/tur9.htm> (Lastet ned 30.03.12).
- Bilde 5.6* Foto fra Bjørnsen, B. & Kronborg, A.-K. (2009). *Hele folket i hus: OBOS 1970-2009*. Oslo: Gaidaros. 272 s. (Side 57).
- Bilde 5.7* Plantegning for Humleby. Kristian Vahl Østbye
- Bilde 5.8* Plantegning: Oslo kommune. Tilgjengelig fra: http://www.bymiljoetaten.oslo.kommune.no/friluft_marka_byen_og_oyene/badeplasser/svartjern/?printMe=1 (Lastet ned 30.03.12).
- Bilde 5.9* Tegning fra Bjørnsen, B. & Kronborg, A.-K. (2009). *Hele folket i hus: OBOS 1970-2009*. Oslo: Gaidaros. 272 s. (Side 37).
- Bilde 5.10* Foto: Sollien, J. Tilgjengelig fra: <http://www.groruddalen.no/index.php?slideshow=10938.e648b1d7> (Lastet ned 06.05.12).
- Bilde 5.11* Avbildet: Dolk. Tilgjengelig fra: <http://streetartutopia.com> (Lastet ned 09.05.12).
- Bilde 5.12* Avbildet: Slinkachu. Tilgjengelig fra: <http://streetartutopia.com> (Lastet ned 09.05.12).
- Bilde 5.13* Foto. Tilgjengelig fra: <http://streetartutopia.com> (Lastet ned 09.05.12).
- Bilde 5.14* Avbildet: David Walker. Tilgjengelig fra: <http://streetartutopia.com> (Lastet ned 09.05.12).
- Bilde 5.15* Foto. Tilgjengelig fra: <http://copenblogen2011.wordpress.com/2011/09/04/prags-blvd-part-1/> (Lastet ned 29.04.12).
- Bilde 6.1* Foto: Virk/Unge Norske Sikher. Tilgjengelig fra: <http://www.uio.no/om/aktuelt/uio200/aktuelle-saker/2011/prov-en-turban.html> (Lastet ned 10.05.12).

FORSIDEBILDER FOR KAPITLENE:

- Kapittel 1: Banksy, Tilgjengelig fra: <http://streetartutopia.com> (Lastet ned 23.04.12).
- Kapittel 2: Ukjent kunstner, Tilgjengelig fra: <http://streetartutopia.com> (Lastet ned 08.05.12).
- Kapittel 3: Ukjent kunstner, Tilgjengelig fra: <http://streetartutopia.com> (Lastet ned 08.05.12).
- Kapittel 4: Banksy, Tilgjengelig fra: <http://www.creativetempest.com/street-art/banksy/> (Lastet ned 11.05.12).
- Kapittel 5: Bilde tatt på Grorud bussterminal
- Kapittel 6: Banksy, Tilgjengelig fra: <http://www.zoomr.com/z/photos/zoom/9102082/size-32/> (Lastet ned 11.05.12).

Der verken internettadresse eller bok er oppgitt, har jeg fått bildematerialet av den eller de som står oppført som kilde. Alle unummererte bilder og illustrasjoner er egenprodusert eller fotografert av Anette Monsen Londalen.

VEDLEGG 1 Opplegg for brukermedvirkning 1

OPPLEGG FOR BRUKERMEDVIRKNING 1

Presentasjon

Fortelle om oppgaven (at jeg skriver masteroppgave i landskapsarkitektur.) Skriver om flerkulturelle møtestedet utendørs på Romsås. Skal undersøke nærmere Svarttjern og Romsås senter. Ønsker å høre deres meninger så jeg kan ta hensyn til disse ved planlegging. Underskrive samtykkeskjema.

Kan gjennomføres med hele gruppa:

Brainstorming 15 min

Diskusjon:

Hva skal til for at du snakker med noen som du ikke kjenner når du er ute på Romsås?

Hva er det beste med uteområdene på Romsås?

Gjennomføres med gruppe med maks 6 personer:

Jobbe to og to 30 min

Jeg viser fram noen bilder fra Svarttjern og Romsås senter og forklarer oppgaven.

- De får et kart de kan skrive og tegne på.
- De får ark om de vil tegne mer/skrive.
- Marker på kartet der du ville ha satt deg ned/gått gjennom, hvor vil du ikke være

Tegn inn på kartet hva som fungerer og hva som ikke fungerer. Noen grupper jobber med Svarttjern, noen grupper jobber med Romsås senter.

- Hvorfor er dette et fint møtested? Hvorfor ikke?

Gruppeintervju ca 45 min maks 3 pers

Notere etnisitet

1. Hvordan bruker du parkene og uteområdene?

2. Hvor går du hvis du skal ut

a treffe venner

b være med familien

c være alene

3. Liker du å oppholde deg ute? Hvorfor/hvorfor ikke?

4. Er det noen forskjell i hvordan møteplassen brukes på ditt opprinnelsessted og her på Romsås?

Hvordan? Hva savner du?

5. Har du brukt et uteområde på Romsås i forbindelse med feiring av en høytid? I så fall hvilken.

6. I hvilken sammenheng ville du oppholdt deg i Svarttjernparken og når ville du ha vært utenfor senteret?

7. Synes du parkene på Romsås skiller seg ut fra parkene andre steder i byen? I så fall hvordan.

VEDLEGG 2 Opplegg for brukermedvirkning 2

PLAN FOR WORKSHOP/BRUKERMEDVIRKNING 2

Formaliteter

Alle skriver under skjema som godkjenner at jeg kan bruke det de sier i oppgaven og om sitater. Alle skriver under på at oppgavene deres blir tilgjengelig for UMB og Kultur i ring.

Intro 15 min

- Kort presentasjon av hva workshopen vil bli brukt til og om min oppgave.
- Fortelle hva vi skal gjøre
- Underskriving av skjemaer
- Kaffe/te/kjeks

Brainstorming 25 minutter

Gjennomføres som en diskusjon

- *Hva skal til for at du snakker med noen du ikke kjenner av en annen opprinnelse enn deg ute på Romsås?*
- *Hva er de beste med uteområdene på Romsås?*
- *Hva er det verste?*

Tegneoppgaver

Trenger: fargepenner og tusjer

Svarttjernparken: 25 minutter

Kart i A3, 3 og 3 eller 2 og 2. Får også ark ved siden av til å skrive på.

Hver sin farge

Hvor oppholder du deg? Hva gjør du der?

Er dette et flerkulturelt møtested? Hvordan?

Pause 10 minutter

Romsås senters uteområde: 25 minutter

Bilder på A3, 3 og 3 eller 2 og 2. Får også ark ved siden av til å skrive på.

Hver sin farge

Situasjoner. Ikke flyfoto (vanskelig å forstå?)

Hvor oppholder du deg?

Hva bør stedet ha for å være et flerkulturelt møtested?

Hvor er det finest å oppholde seg utenfor senteret?

Mindre kart (A3) og tegne alene (de samme informantene). Tegn inn funksjoner stedet bør ha for å være en møteplass for flere kulturer og på tvers av kulturer. *Hva må stedet ha for at man skal gå dit og oppholde seg sammen med noen man ikke kjenner?* Skriv ned dine tanker på kartet.

Gruppeintervju 45 minutter

Maks tre informanter samtidig. Dette kan være noen frivillige som har lyst til å bli igjen lengre for å gjennomføre intervju.

- Notere kjønn, aldersgruppe, etnisitet (verdensdel).

1. *Hvem er du med i ute og hva gjør du der?*
2. *Hvordan bruker du parkene og uteområdene?*
3. *Hvor går du ikke?*
4. *Synes du det er noen fordeler med et utendørs sted for alle?*
5. *Er det noen forskjell i hvordan møteplassen brukes på ditt opprinnelsessted og her på Romsås? Hvordan? Hva savner du?*
6. *Har du brukt et uteområde på Romsås i forbindelse med feiring av en høytid? I så fall hvilken.*
7. *Opplever du noen av uterommene på Romsås som diskriminerende?*
8. *I hvilken sammenheng ville du oppholdt deg i Svarttjernparken og når ville du ha vært utenfor senteret?*
9. *Synes du parkene på Romsås skiller seg ut fra parkene andre steder i byen? I så fall hvordan.*
10. *Ville du snakket med noen du ikke kjenner eller noen med en annen kulturell bakgrunn enn deg ute?*
11. *Tror du at du ville oppholdt deg mer ved senteret om det så annerledes ut?*

VEDLEGG 3 Samtykkeskjema

Workshop om møtested for inkludering og mangfold på Romsås

Jeg er inneforstått med at materialet fra dette intervjuet og øvelsene vil bli brukt som bakgrunnsstoff for en masteroppgave ved Universitetet for miljø- og biovitenskap og for prosjektet "Kultur i Ring". Alt intervjumateriale vil bli anonymisert. Jeg godkjenner at mine sitat kan bli brukt i disse formålene.

Underskrift informant: _____

Underskrift student: _____

Dato/sted: _____

VEDLEGG 4 Rapporter fra samtaler

RAPPORT FRA MØTE MED KULTUR I RING

Med: Natale Hugvik, Kultur i Ring, og en som jobber med folkehelsearbeid i bydelen

Dato: 5. Januar 2012

Sted: Frivillighetssentralen Romsås senter

Bakgrunn:

Jeg leste om prosjektet i høst og tok kontakt med prosjektleder Natale Hugvik for å undersøke om hun var interessert i å diskutere oppgaven og vinkling på problemstillingen.

Planlagt program

Spørsmål om Romsås og at jeg ville høre hva de hadde å si; hva som kunne vært interessant for dem å finne ut av. Praktiske spørsmål angående bidrag ved workshop.

Kort referat

Det er allerede mye eksisterende lokalkunnskap og flere tilgjengelige rapporter å bruke. Jeg ble tipset om å ha fokus på nye eller eksisterende områder. Det er mange områder å ta tak i, jeg bør snevre inn temaet rundt konkrete områder. Prosjektet har jobbet med barnehager og en undergang, nå er fokus på møtesteder i skogsområdene. Svarttjernparken har hatt en lang utvikling over tid. Senteret har mange målgrupper, og flere savner et møtested utenfor senteret. Det er mange gråsoner. Det er flere føringer på senteret man må forholde seg til ved et prosjekt. Erfaringene fra prosjektet "Kultur i Ring" er at det er vanskelig å få til noe estetisk vakkert og interessant og samtidig holde seg til reglene. Senteret har mange eiere. Prosjektet mitt bør være realistisk å gjennomføre. Jeg bør jobbe med å endre senterets karakter fra å være "et sted for vanskeligstilte" til et sted hvor man vil møtes og invitere alle hit. Kanskje det kan være noen "wow-faktorer" som gjør at man velger å komme hit.

Folkehelseaspektet er viktig i en slik oppgave. Helseproblematikken tar opp for eksempel problemstillingene rundt dem som bare oppholder seg i nærmiljøet. Romsås sin befolkning har dårligst helse i bydelen. Være klar over at fremmedfrykt ikke bare er noe som forekommer på tvers av nasjonaliteter, men også for eksempel mellom gammel og ung, funksjonshemmede osv. Romsås er unikt, men det er behov for fornyelse.

Erfaringer:

Det var veldig nyttig for meg å opprette kontakt med disse personene som jobber så tett oppmot det området jeg skal jobbe med. Det var inspirerende og ga meg nye interessante innspill.

RAPPORT FRA BRUKERMEDVIRKNING 1

Med: Beboere på Romsås, innvandrerkvinner.

Dato: 25. Januar 2012

Sted: Frivillighetssentralen Romsås senter

Antall deltakere: 8 deltakere

Hvor mange land/etniske bakgrunner var representert: Afrika, Asia, Europa og Europa utenom EU/EØS

Bakgrunn:

Jeg ringte opprinnelig til lederen av en sosial fritidsgruppe for innvandrerkvinner på Romsås

for å invitere henne til workshop. Hun foreslo at jeg kunne komme og snakke med henne og mange innvandrerkvinner neste dag. Dette var en god anledning til å få snakke med en mangfoldig gruppe av befolkningen.

Planlagt program

Eget opplegg for workshop. Se vedlegg .

Kort referat

Før jeg startet mitt opplegg, snakket informantene med hverandre, de kjenner hverandre gjennom et fritidstilbud i regi av bydelen. Det var vennskapelige og gledelige gjensyn blant medlemmene og jeg ble godt tatt i mot og ønsket velkommen. Jeg prøvde å forklare hvorfor jeg var der og fant ut at alle var godt kjent med de stedene på Romsås vi skulle jobbe med. Vi jobbet først med Svarttjern og Humleby og de skrev og viste på kartene. Det var mye forskjellig info å hente her og jeg lærte mye og det var flere interessante erfaringer. Her var det noen forskjeller i opprinnelsesland og hvor lenge man hadde vært i Norge, men alle brukte disse områdene, gjerne i familiesammenheng, men også til å gå tur med venner. Det første som ble nevnt om Svarttjern, var drukningsulykken for to år siden. Det kom også fram at vannet er et sted flere sitter unna, på grunn av barna og drukningsfaren. Det var det riktignok ikke alle som mente dette, en kvinne sa at barna hennes fikk bade der og understrekte viktigheten av å benytte seg av svømmetilbudet i svømmehallen på senteret. Det virker som om at noen mente at sikkerheten rundt tjernet var for dårlig, mens noen mente at det var hvert enkelts ansvar. Uansett brukte alle stedet, gjerne til å grille. De fleste nevnte at Svarttjern er bra for barna, de tok gjerne med familien hit. Generelt oppga mange at de sitter der hvor barna leker. Dessuten mente de at Svarttjern er stedet man møter alle. For da snakker man gjerne med folk man ikke kjenner. Det er ofte fest der, og særlig ble sommeravslutningene trukket fram som noe positivt. Dessuten Romsåsdagene, St. Hansaften og samlingene med ungdom som har musikk, dans og grilling. En mente at det kunne være spennende å dele mat og smake andre sin type mat, at det kunne være inkluderende i seg selv. Romsås senter var annerledes. Alle de grå flatene gjorde det noe vanskeligere å forstå området. De mente det ikke var noen steder å sitte her. De mente at Romsås bare har Svarttjern og Steinbruvann som fine steder. Om det er naturen de skal se går de helst i skogen, gjerne den i midten av Romsås eller til Steinbruvann. Senteret har ingen steder for å sitte og kose seg.

Erfaringer:

Jeg var ikke godt nok forberedt på de språklige barrierene men forsto etter en stund hvordan vi skulle kommunisere, ved å snakke sakte og ved å forklare på forskjellige måter. Jeg måtte endre hele opplegget underveis, folk gikk og kom, og noen forsto, andre forsto ikke. Veldig lærerikt, men jeg skulle ønske at jeg hadde hatt et bedre opplegg.

Språkbarrierer: ikke alle forsto mye norsk, noen kunne veldig godt norsk. Det var store individuelle forskjeller og generelt vanskelig å forklare. Jeg måtte i prinsippet forklare en og en. Det var vanskelig å holde oppmerksomheten til deltakerne, kanskje hadde jeg ikke stort nok autoritet. Det ble tungvint å skulle fortelle ting flere ganger siden flere snakket i munnen på hverandre, samtidig som noen konsentrerte seg om å forstå meg og norsken min. Det at jeg avtalte dagen før med lederen for gruppa at jeg skulle komme, kan ha vært grunnen til at ingen var forberedt på hvem jeg var. En trodde jeg var leksehjelp for barna. Kartforståelsen var heldigvis god, noe jeg var positivt overrasket over siden jeg hadde forventet at jeg skulle møte en forskjell der mellom landskapsarkitekters kartoppfatning og dem som ikke er landskapsarkitekter. Dette er kanskje fordi det var gode flybilder (fra google) og ganske nærme stedene. De forsto kartgrunnlaget godt men jeg burde ha skrevet på hva de omkringliggende områdene, slik som borettslag, het slik at det hadde vært lettere å orientere

seg. jeg erfarte at deltakerne hadde mye mer å si om Svarttjern/Humelby enn om senteret. Dette kan bety at de ikke egentlig "ser" uteområdet på senteret, mens de er svært fornøyde med Svarttjern. Det var overraskende at de brukte skogen når undersøkelsen fra Furuset sier at kvinnene ikke brydde seg om skogen. Utfordrende å klare å forklare underskriftslappen. Fint med en "prøveworkshop" før den større workshopen. Jeg ser at det er greit å kunne justere noe. Dette var en mangfoldig gruppe, likevel begrenset til å være voksne kvinner med innvandrerbakgrunn. Vanskelig å fokusere på hva slags steder vi trenger for å møte andre, ble mest "meg".

RAPPORT FRA BRUKERMEDVIRKNING 2

Med: De som ønsket å delta på workshop

Dato: 9. februar 2012

Sted: Frivillighetssentralen Romsås senter

Antall deltakere: 5

Hvor mange land/etniske bakgrunner var representert: norske

Bakgrunn:

Gjennomføring av den opprinnelig planlagte workshopen, med inviterte deltakere og åpent for alle interesserte bosatt på Romsås. Deltakerne som kom, hadde ulike bakgrunner, alt fra interesserte beboere som var interessert i å se hva som skjedde på Romsås, til engasjerte frivillige ressurspersoner som har vært med i ulike planleggingsgrupper opp gjennom årene. Flere er også engasjert i Svarttjernparkens venner. Deltakerne uttrykte at de kunne tenke seg å bruke forslagene fra denne oppgaven videre. Jeg har ikke tatt bilder fra workshopen pga anonymitet.

Planlagt program

Eget opplegg for workshop. Se vedlegg.

Kort referat

Diskusjonene startet allerede før alle var på plass, men da jeg startet opplegget, fulgte vi det planlagte programmet. Jeg presenterte først kveldens program, før vi så gikk gjennom det: diskusjon, og arbeid med Svarttjern/Humelby og senteret.

Diskusjon:

Jeg grupperer de ulike temaene som jeg eller de tok opp, og refererer hva som ble sagt hver for seg:

Fargeblindhet:

En spørreunde på Bjøråsen skole for omtrent fem år siden kom opp med begrepet "fargeblindhet" *"På Romsås er det slik at i en samtale er det første som slår oss temaet, hva det er man snakker om, og ikke den etniske opprinnelsen til personen som sier det. Opprinnelsen har ingen praktisk betydning"* (informant). Det med fargeblindhet er noe de mener er spesielt for Romsås. En vanlig dag på Svarttjern kan man se mange grupperinger, kanskje er det en gruppe med innvandrere av samme etnisitet, det kan for eksempel være en familiesammenkomst. Mens rundt dem sitter blandete ungdomsgrupper og blandete voksne grupper. Dette er et vanlig syn.

Senteret:

"Prateklubben som er et initiativ for å sosialisere innvandrerkvinner og vaffelhjørnet som er en midlertidig kafé, er bra tiltak. Hvordan kan vi sammenføre de gamle? Eldre trenger steder å møtes. Det kan være bord med fire benker rundt i stedet for to. Det må være tilpasset å

komme til med rullestol, med for eksempel å ha lengre bord enn benker. På senteret er det ingen steder å gå ut. Før satt narkomane utenfor og slang kommentarer, noe som ikke var hyggelig. Plassen opp mot Ravnkollen pleide å være fin. Før var det en plass her, og en eldre mann på sykehjemmet gikk der og lukte. For lenge siden var det også blomstertorg utenfor senteret, dessuten et akvarium. Å skape grønne lunger her ville gjort underverker. Hadde vært fint å skape steder å sette seg ned nærme senteret, og litt lenger vekk. Savner møtesteder. Det er en kafé men den er inne. Ute er det ingen hyggelige steder å sitte. Senteret er fryktelig kjedelig uten steder å sette seg ned og møte venner. Før var det bord utenfor vaktmestersentralen, hvor det var daglige kaffeslabberas. Det var dem med alkoholproblemer som ødela, for da det ble bråk og klager, ble benkene tatt bort. Kafeen for de eldre ble nylig stengt, selv om den var populær, nå har ikke de eldre noe slikt sted å møtes. Bydelen gjør ingenting for de eldre, men veldig mange eldre bor på senteret. De tenker ikke på alle de som ikke klarer å komme seg ut og være med på aktiviteter. Senteret har veldig mange eiere. Det er få kulturelle tilbud, se bare på kulturhuset i Lørenskog hva de har fått til. Man må reise langt for å gå på kino, det kunne ha vært kino her. Romsås senter bør kanskje ikke være kjøpesenter, så sant det ikke er snakk om "særbutikker". Kultursenter er bedre. Tenk om man kunne gjort om taket til senteret til et stjerneobservatorium! Det kunne vært en glassfasade med kafé. Når man er på toppen der, er man på toppen av Romsås, men enda viktigere: på toppen av byen! Det hadde vært en idé og sette sammen en gruppe med mennesker som kan diskutere hva senteret kan brukes til.

Sykehjemmet:

"Savner et sted å gå tur for sykehjemmet. Takhagen er ikke oppgradert, beplantningen og plantekassene er slitt og det er bare røtter og granbar igjen. Det er kanskje så lenge som 26 år siden at de ble plantet. Før pleide de eldre å få gå ut på den grønne flekken som de kalte Kirsebærhagen, det er en egen utgang fra sykehjemmet på plan med dette. "Tenk bare det å få komme ut på gresset!" I fjor bygde de nye takterrasse men det blåser veldig mye, kanskje det hadde vært lurt med pleksiglass her. Flere av deltakerne i Prateklubben er frivillig besøkende på senteret, mange av disse sliter å komme i kontakt med folk men de er ivrige med de eldre! De føler at de er til nytte og får praktisert språket. De fleste som hjelper til er rundt 40 år. De går tur til Svarttjern. Det er bratt på Romsås, det er ikke lett å gå tur, og bakken opp til Emmanuelfjell som man må gjennom på vei til Svarttjern er veldig langt.

Romsås generelt

"Det pleide å være stier gjennom skogen, men de er gjengrodd. Det hadde vært fint å få tilbake plassene i nærmiljøet. Det jobbes for å få reparert lysene. Snølagringen flyttes i større grad fra Romsås. Det verste er det som gjøres fra kommunalt hold, da tas det ikke hensyn til de som bor her. Det er for høy prising, særlig på senteret. for de unge og for barna er Romsås verdens beste sted å bo. Det er mange ressurspersoner her og godt bomiljø med folk som engasjerer seg. Det meste er pussa opp. For dem som ikke har vært her gir t-banen og senteret et dårlig inntrykk, man blir nesten skremt og det er møkkete og slitt. Romsli er gjenspikra, selv om det har blitt brukt til mye opp gjennom tiden. Det var koranskole før. De engasjerte slipper ikke til lenger. Romsås er på toppen i å fange opp livsstilssykdommer blant innvandrere. Det er mange ildsjeler, men ingen vil ta ansvaret. Foreningslivet er i ferd med å forsvinne. For de eldre, skolemusikken osv. Man må være flinkere til å ta med innvandrerbarna i foreningene. Fortelle hvordan kulturen fungerer. Organisasjonene dør ut om det er for få. Det er viktig å starte med de små, så kan foreldrene følge etter. Savner det gamle Romsås. Dette bør være den beste plassen å bo, og hygge er viktig. Borettslagene bør ha spleiselag om felles arrangement, som 17. Mai, for å sikre at det skjer. Det at deler av veiene har varmkabler ses på som noe positivt. Noe av det mest negative, er at tilbud og steder blir lagt ned, bare for å la lokalene stå tomme. Når kafeene blir lagt ned er det ingen steder å møte andre. Da blir man mindre

engasjert og dårlig fysisk og psykisk. Vi vil skape ”trygge Romsås”.

Svarttjern/Humleby:

”Det eneste møtestedet vi har, men det er et pent vær-tilbud. Kunstgresset på Humleby er farlig til andre formål enn fotball. Uenighet rundt hvorvidt dette er brukt. Noen mener det er lurt siden det er stor bruk av banen, men stedet kan ikke lenger f. eks brukes til 17. Mai. Parken er et vellykka prosjekt. Mange artige initiativ fra brukerne, for eksempel under VM i fjor var det noen som rigget til ute på Svarttjern hvor nordmenn og innvandrere satt og fulgte med på hva som foregikk i Holmenkollen. Fedre tar med barna sine til Svarttjern for å fiske, og selv om det blir lite fisk, er dette et fint far-sønn-tilbud. Humleby har småbarnsvennlige lekeaktiviteter, med klatrestativ lagd av historisk viktige trær. Stedet er familievennlig, men det som mangler er å gjøre det mer bestemorvennlig og turgåervennlig. Ikke alle vil nødvendigvis sitte ved vannet, man kan utvide grilltilbudet til Humleby også, da er det plass til flere. Det bør være flere ordentlige benker for de eldre, annet enn stubbene som står der i dag. Helst bør det være noen tilbud for de eldre og voksne annet enn bare å se barna leke og bade.

Høytider:

”17. mai, 1. Mai, utegudstjenester (har ikke fått til tverrkirkelige gudstjenester enda til tross for ønske om dette). Karneval og Halloween inne. Hva skjedde med kunstutstillingene og juletreffene. Det kunne ha vært utleiesteder.

Kirka:

”Også andre troende kommer dit selv om man ikke får til tverrkirkelige tiltak. Muslimene må ha steder for å vaske seg før bønn, vanskelig når alle må stå i kø utenfor toalettene på senteret.

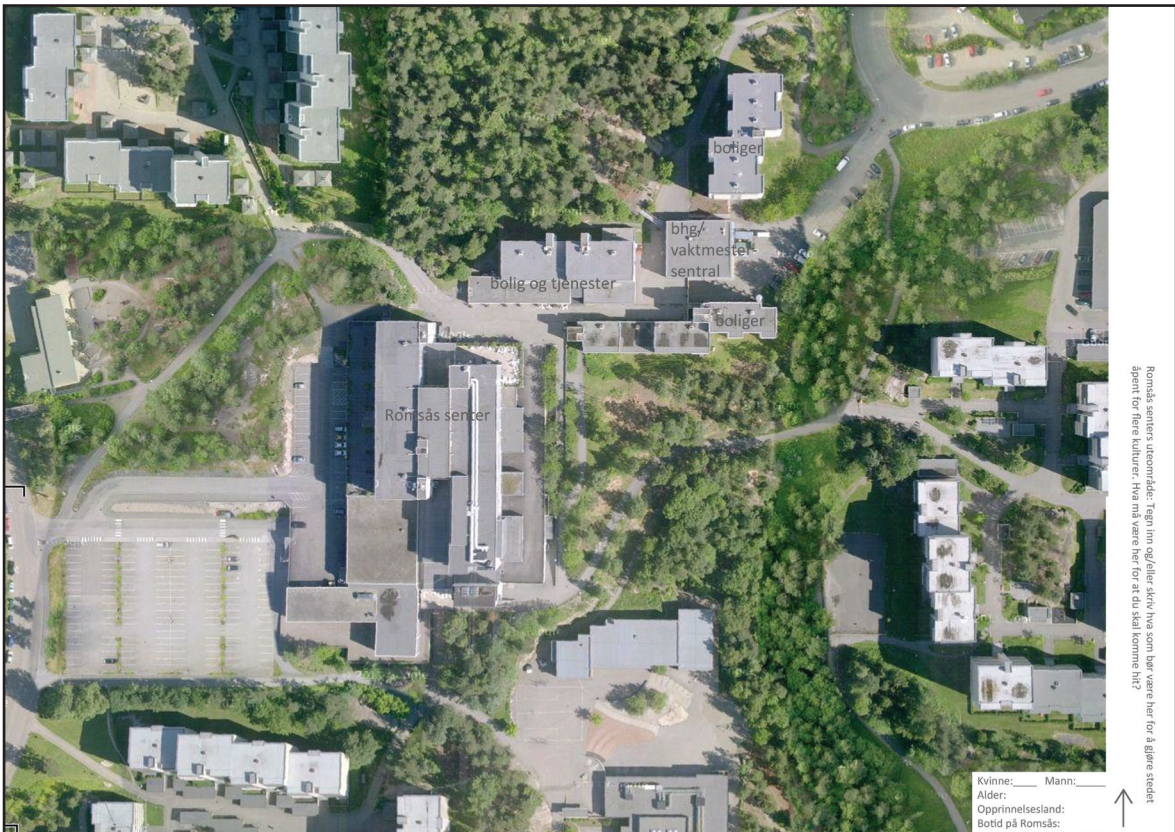
Møtestedene:

”Vil unngå møtesteder i skogen, frykt for at det skal bli narkotika dealing. Ville ikke ha foreslått møtesteder her inne. De planlagte stedene er bare for unge.

Erfaringer:

Det jeg på forhånd ikke hadde tenkt veldig mye på, var de politiske beslutningene som hører med i planlegging, og hvor mye beboerne faktisk er opptatt av disse. Det var viktig lærdom for meg. Det var færre kommunikasjonsproblemer her enn ved første workshop, noe som trolig skyldes at alle deltakere hadde norsk som morsmål. Jeg var skuffet over at jeg ikke hadde greid å rekruttere flere deltakere, og at jeg ikke fikk noen innspill fra andre etnisiteter enn den norske. Dette må jeg ta selvkritikk på, tydeligvis var ikke min informasjon god nok, da kun én person jeg personlig ikke hadde invitert dukket opp. Likevel vil jeg si at meningene jeg fikk var verdifulle, det er hovedsakelig av to grunner, nemlig den at de jeg snakket med hadde god kjennskap til Romsås og visste mye om ulike prosesser og beboere, dessuten, som de selv la vekt på, er man fargeblind på Romsås, det vil si at det ikke nødvendigvis er så veldig viktig med etnisitet, heller er det temaet de møtes om. den delen med å tegne inn på kartet var ikke den letteste å få til, selv om det virker som om at bildene var lett lesbare.

VEDLEGG 5 Bilder brukt til brukermedvirkning 1
(Delt ut som dobbeltside A3)

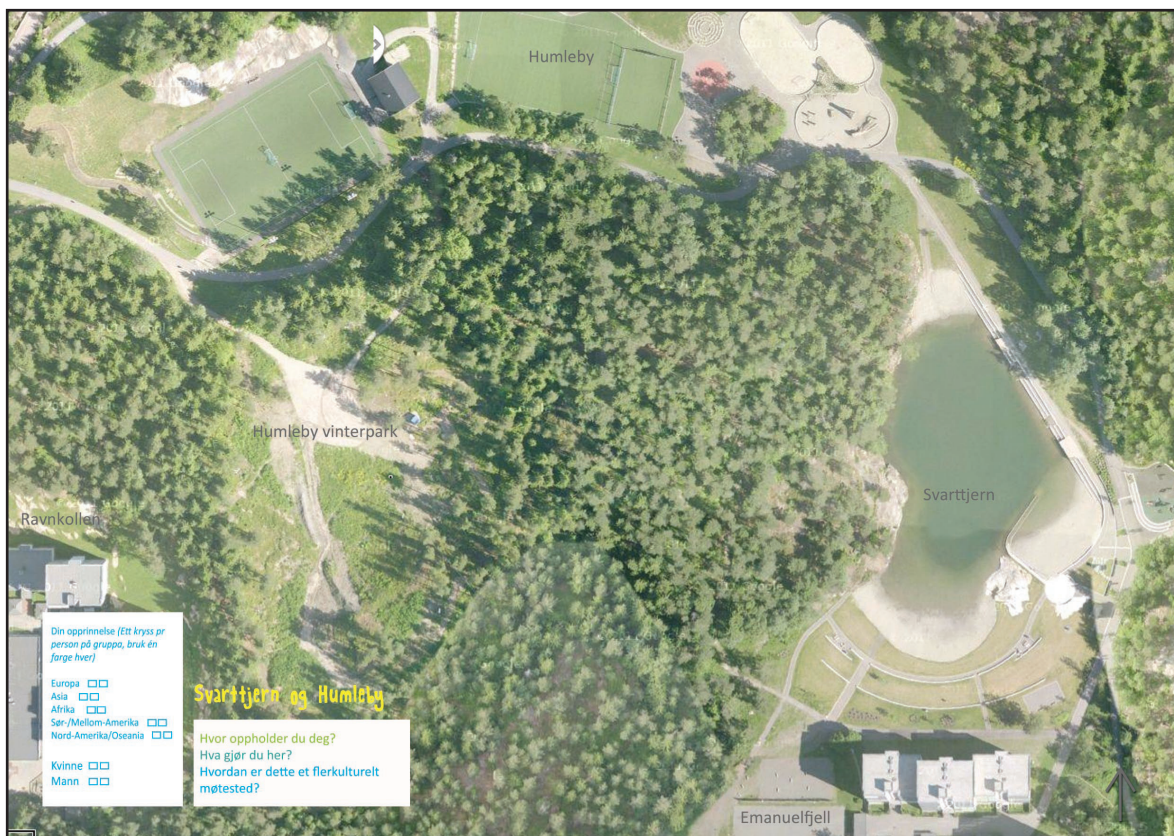
Romsås senter, uterområde: Tegn inn og/eller skriv hva som har vært her for å gjøre stedet
egnet for flere kulturer. Hva må være her for at du skal komme hit?

Kvinne: _____ Mann: _____
Alder: _____
Opprinnelsesland: _____
Bottid på Romsås: _____

VEDLEGG 6 Bilder brukt til brukermedvirkning 2

(Delt ut som dobbeltside A3)

Utenfor biblioteket og puben

Mellom senteret og Orremyr

Utenfor svømmehallen

Ved Vaktmestersentralen

Utenfor hovedinngangen

Romsås senter

- Hvor gjør du her?
- Hva bør stedet ha for å være et flerkulturelt møtested?
- Hvor er det finest å oppholde seg utenfor senteret?